

VIHULA VALLA ÜLDPLANEERING

SELETUSKIRI JA MENETLUSDOKUMENDID

OÜ ENTEC EESTI 2015

SISUKORD

SISUKORD	1
SISSEJUHATUS	4
1 ÜLDOSA.....	6
1.1 Asend.....	6
1.2 Looduskeskkond.....	6
1.2.1 Veestik.....	8
1.3 Asustus ja rahvastik.....	11
1.3.1 Keskused ja asulate omavahelised suhted	13
2 VIHULA VALLA SWOT-ANALÜÜS.....	16
2.1 Tugevused	16
2.2 Nõrkused.....	17
2.3 Võimalused	18
2.4 Ohud.....	19
3 VIHULA VALLA VISIOON 2010.....	20
4 ÜLDPLANEERINGU ARENGUSTRAATEEGIA AASTANI 2010	21
4.1 Elukeskkonna arengueeldused.....	21
4.1.1 Asendist tulenevad arenguvõimalused	22
4.1.2 Võimalikud muudatused rahvaarvus	22
4.2 Sotsiaalne infrastruktuur	23
4.2.1 Haridus	23
4.2.2 Kultuurisfäär.....	23
4.2.3 Sotsiaaltoetus, tervishoid.....	25
4.2.4 Sakraalasutused ja kalmistud.....	25
4.2.5 Ajaloo-, arheoloogia- ja arhitektuurimälestised	25
4.3 Turism ja puhkealad.....	26
4.3.1 Turismi arendamise võimalused.....	26
4.3.2 Puhkealad	28
4.4 Ettevõtlus	28
4.4.1 Teenindus, kaubandus, tootmine	29
4.4.2 Põllumajandus, metsandus	30
4.4.3 Rannakalandus.....	31
4.5 Elamuehitus	32
4.6 Tehniline infrastruktuur	32
4.6.1 Teedevõrk ja parkimine.....	32
4.6.2 Sadamad ja lautrid	33
4.6.3 Veevarustus ja kanalisatsioon	34
4.6.4 Jäätmemajandus.....	35
4.7 Maavarade kasutamine	37
4.8 Koostöövõimalused	37
5 ÜLEVAADE LÄÄNE-VIRU MAAKONNA PLANEERINGUST JA	
TEEMAPLANEERINGUTEST.....	38
5.1 Lääne-Viru maakonna teemaplaneering <i>Asustust ja maakasutust suunavad</i>	
<i>keskkonnatingimused</i>	38
5.2 Lääne-Viru maakonna teemaplaneering <i>Sotsiaalne infrastruktuur</i>	38
5.3 Lääne-Viru maakonna teemaplaneering "Lääne-Viru maakonna jalg- ja	
jalgrattateed"	39
5.4 Lääne-Viru maakonna teemaplaneering "Lääne-Viru maakonna rannikuala".....	39
6 MAA RESERVEERIMINE	41
6.1 Maa alade kasutuselevõtt senisest erineval otstarbel.....	42
6.1.1 Elamuehitusotstarbel maade reserveerimine	42

6.1.2	Tootmismaa reserveerimine	43
6.1.3	Sadamate maa reserveerimine	43
6.1.4	Ärimaa reserveerimine	44
6.1.5	Puhkealade maa reserveerimine üldiste huvide otstarbel	44
6.1.6	Ühiskondlike hoonete maa	44
6.1.7	Supelrandade maa	44
6.1.8	Riigikaitsemaa reserveerimine	45
6.2	Veekogude maa.....	45
6.2.1	Veealade reserveerimine	45
7	SÄILITAMISELE KUULUVAD ALAD	46
7.1.1	Looduskaitse all olevad alad ja kaitstavad looduse üksikobjektid	46
7.1.2	Väärtuslikud looduspiirkonnad ja kooslused.....	48
7.1.3	Väärtuslikud maastikud	49
7.1.4	Roheline võrgustik	51
7.2	Senise maakasutuse säilitavad alad nn valged alad	51
8	RANNAKÜLADE ASUSTUSSTRUKTUUR.....	52
8.1	Asustuse kujunemine rannakülades	52
8.2	Käsmu	53
8.3	Vergi	56
8.4	Altja	60
8.5	Mustoja	63
9	AJALOOLINE KÜLAMILJÖÖ JA SELPGA ARVESTAMINE VIHULA VALLA RANNAKÜLADES	65
9.1	Head näited	65
9.2	Mida vältida.....	75
9.3	Ajaloolisesse külamiljösse sobivad materjalid.....	81
9.4	Materjali valik hoone taastusremondi puhul.....	82
9.5	Külamiljööga arvestamine ehitamisel	83
10	EHITAMISE PRINTSIIBID HAJAASUSTUSES.....	86
10.1	Elamute projekteerimise reeglid hajaasustuses	88
10.2	Miljööväärtuslikud hoonestusalad hajaasustuses	90
10.2.1	Altja	91
10.2.2	Mustoja.....	91
10.2.3	Pihlaspea küla.....	92
10.2.4	Pedassaare ja Natturi küla	92
10.2.5	Lahe ja Lobi küla.....	92
10.2.6	Vainupea küla.....	92
10.2.7	Eisma küla	93
10.2.8	Karula küla	93
10.2.9	Palmse	93
10.2.10	Vihula.....	93
10.2.11	Vatku, Tõugu Võhma ja Ilumäe	94
10.3	Ehitusreeglid perspektiivsetele elamualadele hajaasustuses	94
10.3.1	Karepa	94
10.3.2	Võsu kõrval olev elamuehituse reservala	94
10.3.3	Võsu ja Käsmu vaheline elamuehituse reservmaa	95
10.4	Äri- ja tööstushoonete ning rajatiste projekteerimise põhimõtted hajaasustuses	95
10.5	Tehnovõrkude rajamine hajaasustuses	96
11	TIHEASUSTUSALAD JA DETAILPLANEERINGU KOHUSTUSEGA ALAD	97
11.1	Ehitamise printsiibid tiheasustuses.....	97
11.2	Miljööväärtuslikud hoonestusalad tiheasustuses	97
11.2.1	Vergi küla.....	98
11.2.2	Käsmu.....	98
12	PLANEERINGUTE KOOSTAMISE SOOVITUSLIK JÄRJESTUS	99
12.1	Detailplaneeringute vajadus.....	99

12.2	Detailplaneeringute koostamise soovituslik järjestus	100
13	STRATEEGILINE KESKKONNAMÕJU HINDAMINE	101
13.1	Vihula vald Lahemaa Rahvuspargi osana	102
13.2	Elamuehitus	103
13.3	Sadamad ja lautrid.....	105
13.4	Puhketegevuse mõju.....	106
13.5	Tootmine, äri- ja teenindus	107
13.6	Avalikustamine	108
13.7	Kokkuvõte.....	109
14	KASUTATUD KIRJANDUS.....	110
15	LISAD	112
OTSUSED		
KOOSKÕLASTUSED		

KAARDID (ERALDI KAUST):

MILJÖÖVÄÄRTUSLIKUD HOONESTUSALAD M 1:10 000 (väljavõtted Vihula valla üldplaneeringu kaardist);

VIHULA VALLA RANNAKÜLAD

KÄSMU M 1:10 000 (väljavõte Vihula valla üldplaneeringu kaardist);
VERGI M 1:10 000 (väljavõte Vihula valla üldplaneeringu kaardist);
ALTJA M 1:10 000 (väljavõte Vihula valla üldplaneeringu kaardist);
MUSTOJA M 1:10 000 (väljavõte Vihula valla üldplaneeringu kaardist);

VIHULA VALLA ÜLDPLANEERINGU KAART M 1:20 000

VIHULA VALLA ÜLDPLANEERINGU KAART M 1:20 000 kahel lehel

SISSEJUHATUS

Üldplaneering on vajalik saavutamaks parimat valla territooriumil olevate maa- ning veealade kasutamist ja see koostatakse lähtudes lähima 10 - 15 aasta perspektiivist. Üldplaneering tugineb valla arengukavas toodud tulevikuvisionidele ning strateegiatele ja loob eeldused valla hoidmiseks soovitud arengu teel.

Üldplaneering tähendab eelkõige kokkuleppeid. Selle koostamise käigus üritati leida parim lahendus vastuoludele ja eriarvamustele, mis eksisteerisid erinevate huvide esindajate vahel, näiteks Lahemaa Rahvuspargi, valla elanike, maaomanike ja erinevate ametkondade vahel. Kehtestatud üldplaneering on aluseks detailplaneeringute koostamisele tiheasustuses ja ehitus- ning maakorraldusele hajaasustuses. Üldplaneeringu aktuaalsuse säilitamiseks peab kehtivat üldplaneeringut perioodiliselt üle vaatama (näiteks iga 3 aasta järel) ja kui selleks tekib vajadus, siis täiendama läbi uute detailplaneeringute või korduva üldplaneeringu.

Käesoleva üldplaneeringu koostamine algas 1994. a Maaplaneeringud poolt koostatud üldplaneeringu ja vallavolikogus vastu võetud arengukava (Vihula valla arengukava, 2001) läbivaatamisega. Sellele järgnes olemasoleva olukorra kohta materjali kogumine ja lähteülesande välja andmine 28. novembril 2001.a. Töörühmade ideede baasil koostati üldplaneeringu arengustrateegia ja üldplaneeringu ettepanek. Ettepanekut on korduvalt täiendatud ja muudetud spetsialistide poolt ja töökoosolekute vormis läbi viidud arutelude põhjal. Seoses Vihula valla üldplaneeringu koostamisega toimus ühtekokku viis avalikku planeeringupäeva, kus kõigil soovijatel oli võimalus tutvuda planeeringu lahenduse ja selle elluviimisest tulenevate keskkonnamõjudega.

Vihula valla nelja küla: Käsmut, Vergit, Altjat ja Mustoja käsitleti muust vallast põhjalikumalt tänu Keskkonnaministeeriumiga koostöös läbi viidud ranna-ala planeerimise pilootprojektile. Pilootprojekti eesmärk oli luua rannaalade planeerimise metoodika ja näidismaterjalid, mida saaksid kasutada ka teised omavalitused.

Töögrupp

Üldplaneeringu koostamisega tegeles töögrupp koosseisus:

Kaur Lass	AS ENTEC projekti juht
Kerttu Kõll	AS ENTEC maastikuarhitekt
Merike Laas	AS ENTEC tehnik-arhitekt
Mihkel Vaarik	AS ENTEC keskkonnaspetsialist (KMH 0001)
Tõnu Ammussaar	Vihula vallavanem aastani 2002
Enn Siska	Vihula vallavanem alates 2002
Peep Tõnisson	Vihula ehitusnõunik
Tiiu Kibe	Vihula maakorraldaja
Väino Aunapuu	Vihula abivallavanem
Liivi Aume Jänes	Vihula maanõunik aastani 2002

Tiina Vilu	Lääne-Viru Maavalitsuse arengu- ja planeeringuosakonna juhtivspetsialist
Imbi Mets	Lahemaa Rahvuspargi spetsialist
Lauri-Indrek Tummeleht	Lahemaa Rahvuspargi spetsialist

Lisaks kaasati vastavalt vajadusele teisi vallavalitsuse töötajaid, valla elanikke ja valla volikogu liikmeid ja vallavolikogu juures tegutsevaid komisjone. Aruteludest teavitati samuti Lääne-Viru Maavalitust ja Lääne-Viru Keskkonnateenistust.

ÜLDPLANEERINGU ÜLE VAATAMINE

Käesolev üldplaneering koostati aastatel 2001 - 2003 ning kehtestati 13. augustil, 2003. aastal, Vihula vallavolikogu määrusega nr 19. Üldplaneering on üle vaadatud 11. veebruar 2010. a., samuti on Vihula Vallavolikogu 14. 10. 2010 otsusega nr 76 algatatud Vihula valla üldplaneeringu osa „Tiheasustusalad ja detailplaneeringu kohustusega alade“ üle vaatamine. Samuti vaadati üldplaneering üle Vihula Vallavolikogu 16. aprilli 2014. a otsusega nr 44.

Vihula valla üldplaneering on 2015. aasta kevadel üle vaadatud võttes arvesse regionaalministri 11. 11. 2013. a antud soovitusi. Planeeringut on täpsustatud läbi planeeringu enda uuendamise (kehtestatud madalamate/kõrgemate planeeringutega tehtud ettepanekute sisse kandmisega). Kehtivat üldplaneeringut muutvad kehtestatud detailplaneeringud on kantud üldplaneeringu kaardile saavutamaks selget ülevaadet omavalitsuse ruumilisest arengust. Detailplaneeringute loetelu on toodud *Lisas 6*, sh on kaardile kantud 2003. a kehtestatud üldplaneeringu kohased detailplaneeringud. Lisaks on üldplaneeringu üle vaatamise käigus viidud sisse Lääne-Viru maakonna planeeringutest ja teemaplaneeringutest tulenevad muudatused (vt ptk 5 ja vastavasisulised muudatused ptk 10. 2 ja 10. 3). Samuti täpsustati maakonna teemaplaneeringust tulenevaid muudatusi detailplaneeringu kohustusega alade osas ptk 10. 2 ja 10. 3. Lisaks uuendati *Piirangute* peatükki ja kajastati see *Lisas 5*.

Üldplaneeringu kaardil kajastati vastavalt Maanteeameti Riikliku Teeregistri andmetele teede nimed ja ajakohastati elektriliinide ja alajaamade info OÜ-lt Elektrilevi saadud andmete alusel (aprill 2015. a seisuga).

2003. a kehtestatud planeeringu menetlusk dokumentide kaust on jätkuvalt planeeringu osa algsel kujul.

Üldplaneering on üle vaadatud Vihula Vallavalitsuse ja OÜ Entec Eesti konsultantide koostöös.

1 ÜLDOSA

Selles peatükis käsitletakse Vihula valla olukorda 2001/2002 aastavahetuse seisuga, kui tekstis ei ole märgitud teisiti. Põhiandmed pärinevad tööst “Vihula valla arengukava” (2001), kui ei ole märgitud teisiti.

1.1 Asend

Vihula vald paikneb Lääne-Viru maakonna põhjaosas, Tallinnast idas, Soome lahe rannikul, ulatudes Eru lahest Kunda laheni. Valla keskuseks on Võsu alev. Vald piirneb läänest Loksa, lõunast Kadrina ja Haljala ning idast Viru-Nigula vallaga. Valla põhjapiiriks on meri. Valla merepiiri pikkus on ca 100 km.

Tallinnasse on Vihula vallast linnulennul 80 km ja Rakverre 25 km. Vihula valla pindala on 364 km², mis moodustab 10,5% Lääne-Viru maakonnast ja on suuruselt teine vald Lääne-Viru maakonnas ja 20.-s vald Eestis. Valla pikkus on läänest itta 40 km ja laius põhjast lõunasse kuni 19 km. Enamik vallast (selle lääneosa) kuulub Lahemaa Rahvusparki. Sellest tulenevalt puudub Vihula vallas tööstus, valla elanike põhiliseks sissetulekuallikaks on turism, kalapüük ja põllumajandus.

1.2 Looduskeskkond

Vihula valla põhjaosas paikneb kitsa lääne-idasuunalise ribana Põhja-Eesti rannikumadalik, mis lõuna poolt piirneb Kirde-Eesti lavamaa Põhja-Eesti lubjakiviplateoga (Linkrus, 1998). Põhja-Eesti rannikumadalik ja Kirde-Eesti lavamaa kuuluvad Põhja-Eesti maastikuliselt allprovintsi (piirkonda). Piki valda kahe maastikurajooni vahelise piirina paikneb Põhja-Eesti paekallas ehk klint. Põhja-Eesti paekallas ei ole pidev, vaid esineb üksteisest lahutatud lõikudena. Loobu jõe ja Võsu jõe ümbruses on lubjakiviastang ära kulutatud, mattunud pinnakatte alla ning eemaldunud tänapäevasest rannajoonest (kuni 20 km), olles maastikul hästi jälgitav. Paelava serva absoluutkõrgus suureneb läänest itta. Mattunud orud on praeguse Loobu ning Võsu jõe kohal. Mattunud orgude põhi ulatub 100 m ja rohkemgi allapoole merepinda.

Klindist mere poole jääva rannikumadaliku reljeefi ja setete kujunemisel on jääaja-järgse Läänemere tegevusel olnud oluline tähtsus. Kõrgused muutuvad astmeliselt ning eristada saab madalamat rannikupiirkonda ja terrassi paekalda jalamil. Poolsaarte tuumikud kujutavad kulutusnõgude ning vanade orgude vahelisi jäänukkõrgendikke. Astangute kõrgus ei ületa tavaliselt 8-10 m. Aluspõhja pealmise osa moodustavad vendi ja kambriumi ladestu savid, aleuroliidid ja liivakivid, paekalda jalamil kohati ka alamordoviitsiumi oobolusliivakivid, argilliidid, savid ja glaukoniitliivakivid. Pinnakatte paksus paljudes kohtades on 20-50 m, mattunud orgudes isegi üle 100 m. Väga õhuke on pinnakate paiguti peakalda jalamil, aluspõhja katab kohati vaid mõnikümmend sentimeetrit kvaternaarseid. Pinnakate koosneb Valdai jäätumise hallist moreenist (tardkivimirohke sinkjashall karbonaadiavaene

liivsavi või saviliivmoreen), liustikjõe (fluvioglatsiaalsetest) setetest (liustikujõe tekkeline liiv ja kruus, liustikujõe deltasetted), jääjärvesetetest (liivad ja kruusakad ja aleuriidikad liivad), meresettest (rannalähedases meres ning rannal kuhjunud liivad, kruus ja veeristik), tuulekandelistest (eoolilised) liivadest (luitekiivad), jõe (alluviaalsetest) setetest (peen kruus ja liiv), järve (limnilistest) setetest ja soosetetest. Moreeni esinemisalal on rohkesti kive, mis moodustavad ulatuslikke kivivaresid ja külve. Viimaseid on eriti palju poolsaarte põhjaosas. Selle poolest on vald rändkivirikkamaid piirkondi Eestis. Eesti suurim – 400-hektariline kivikülv asub Käsma poolsaarel. Tihedaid kivikülve on ka klindiasangu juures Sagadi, Vihula, Eru ja Võhma küla ümbruses. Tähelepanu väärib ka Kloostrikivide kogumik Palmse mõisa lähistel. Pinnavormidest on levinud liivikud, meretasandikud ehk terrassid ning nendega seotud abrasiooninõlvad ja mitmesuguse tekkega vallid (rannavallid, barrid ja maasääred). Kaudselt on merega (rannaga) seotud ka valdav osa luidetest ja isegi soodest, mis sageli on kujunenud rannikumoodustiste taha.

Klindist sisemaa poole jääv lavamaa kujutab endast tasase reljeefi ja õhukese pinnakattega lubjakiviplatood, mida liigestavad mattunud ürgorud. Pinnakate koosneb Pleistotseeni setetest: moreeni, liustikujõe ning -järve setted. Paelavamaal on kvaternaarseteid tavaliselt alla 5-10 m. Lavamaal on laialt levinud haruldased õhukese mullakihiga loopealsed ehk alvarid, mida enamasti katavad kadastikud.

Rannajoon on kuni Vergini tugevalt liigestatud. Rannikut liigestavad paljud poolsaared, saared ja lahed. Poolsaared on kivised või liivased ja metsaga kaetud. Käsma ja Vergi poolsaarte ümbruses on hulk väikesi saari, mida samuti katab sageli metsatukk. Suuremad neist on Kuradisaar e Saartneem e Mändsaar, Suur ja Väike Krummal (Suur Uhtju saar ja Väike Uhtju saar), Älvi saar, Vaindloo saar. Viimane jääb Vainupeast, lähimast kohast mandril, 26 km kaugusele, olles Eesti kõige põhjapoolsem saar. Vergist ida pool on rannajoon vähem liigestatud.

Rannad on enamasti kivised, eriti poolsaarte merepoolsetes osades. Liivaranda leidub vähem, peamiselt lahesoppidesse suubuvate jõgede suudmeis.

Planeeringuga käsitletav ala kuulub klindisisesesse kivistunud leetunud muldade valdkonda (VII), põhjaranniku allvaldkonda (VIIa) (Lillema, 1958). Pinnakattest tingitult on muldkattele iseloomulik liivaste lähtekivimite suur ülekaal. Lähtekivimite geneetiline päritolu on aga mitmekesine. Mullatekke looduslike tingimuste kontrastsus on tihedalt seotud liigestatud reljeefi ning sellest tulenevate varieeruvate veeoludega. Alal esineb: liivmuldasid; tolmjaid liivsavisid ja savisid (iseloomulik muldade kivisus). Muldade veerežiimi silmas pidades on levinud leedemullad ja gleistunud leedemullad, leostunud leetjad ja küllastunud gleimullad, leetunud ja leede-gleimullad ning leetunud mullad ja gleistunud leetunud mullad. Vähesel määral on levinud ka siirdesoo- ja rabamullad (Linkrus, 1998).

Kiviste ja väheviljakate muldade tõttu on ala säilitanud tänaseni suhteliselt loodusliku ilme. Euroopa tasandil on suurimaks loodusväärtuseks märjad metsad, poollooduslikud lammikooslused ja haruldased kuivendamata sood.

Vihula vallas paiknevad ulatuslikud metsamassiivid (ca 70% valla territooriumist). Ülekaalus on okasmetsad. Siin võime näha peaaegu kõiki Eesti metsade kasvukohatüüpe – valdavad on valgusrohked ning marja- ja seenerikkad nõmme- ja palumännikud. Kuusikutest leiame kõige enam laanekuusikuid (näiteks Mustoja ja Vihula vahel). Salukuusikuid esineb laiguti vaid väga viljakal mullal (Altja jõe orus). Seal, kus liivakivi on kaetud õhukese liivaga, esineb rabastuv männik, mida Vihulas tuntakse tahunõmmena. Lehtpuumetsi kohtame tunduvalt vähem. Lammimetsad palistavad jõgesid-ojasid kitsa ribana – näiteks Mustoja kallastel. Tammesalud on säilinud Toolse külas. Valla saarte taimkate on stabiliseerunud, kus põõsaste (kibuvits, türnpuu, paju, pihlakas, kadakas) kõrval leidub ka üksikuid puid.

Vihula vallas Lahemaa rahvusparki territooriumil paiknevad ka kolm rannaniitu: Lobi, Koolimäe ja Vergi rannaniit. Rannaniidud on mere üleujutusalaal paiknevad alad, kus valitseb niidutaimkate ning mida võidakse kasutada karjamaana ja harvem heinamaana. Pidev karjatamine hoiab ära ulatusliku rannaalade roostumise või kadakastumise ning hilisema metsastumise. Kasutamata rannaniidud võsastuvad Eesti tingimustes kiiresti kuni puittaimede soolataluvuse piirini, kuhu ulatuvad kõrgeimad tormilained (Leibak, Lutsar, 1996). Esineb ka rannaroostikke ja muid rannakooslusi. Võrreldes Lääne-Eestiga on tüüpilisi rannaniitusid suhteliselt vähe.

Puhta vee reservuaarideks on rabad. Lahemaa Rahvusparki alasid läbib kunagise jääpaisjärve rannajoon – Ida- ja Lääne-Eesti soode piir, mistõttu saavad siinsetes rabades kokki mõlemale poolele omased taimeliigid. Vihula vallas asuvad Uuemõisa, Laukusoo ja Selja raba. Suurem ja tuntuim on Palmsest edelas Loobu ja Võsu jõe vahelises reservaadis asuv Laukasoo (810 ha), mis kujutab endast loode-kagu suunalist rohketelaukajärvedega raba, mis asub mattunud ürgoru kohal. Oandu piirkond on rikas allikasoodest, mida saab vaadelda sealsel loodusrajal.

Vihula vald kuulub Läänemere kliimavaldkonna Lääne-Eesti ja põhja-ranniku rajooni. Aasta keskmine õhutemperatuur on 5,0°C. Kõige külmema kuu, veebruari, keskmine õhutemperatuur on – 6,0°C, juulis on keskmine temperatuur 16,5°C. Aasta keskmine sademete hulk on 550 mm. Kõige sademeterikkam kuu on august (80 mm). Lumikate ilmub harilikult 11. novembri paiku, püsiva lumikatte tekkimise aeg on 26. detsember ja lagunemise aeg 28. märts (Kink, 1996). Lumikatte keskmine paksus on 30 cm.

1.2.1 Veestik

Meri on vaadeldavas piirkonnas väga oluline. Siinseid randu uhuvad Soome lahe ja selle osade veed. Suuremad lahed (Eru, Käsmu ja Kunda laht) jagunevad enamasti väiksemateks eriilmelisteks- ja nimelisteks osadeks. Lahed on enamasti sügavad (60-90 m).

Rohketel veealustel künnistel (meri on väga vahelduva põhjareljeefiga) esineb hulganisti laevasõidule ohtlikke madalaid ja karisid. Poolsaarte tipust ulatuvad merre mitme kilomeetri pikkused veealused künnised. Käsmu poolsaare jätkuks on Mohni saar, mille pikendusena küünitub kaugele merre Lääne saar. Seal on ühe veealuse kivi kohal vaid veidi üle 1 meetri vett.

Merevee tase kõigub Soome lahe rannikul perioodiliselt. Kõige madalam on mereseis harilikult kevadel, kõige kõrgem sügisel. Kõrge mereseis tekib tugevate läänetuulte ajal, eriti lahtedes. Äärmuslike veeseisude vahe on 2 m ümber. Laine kõrgus võib olla kuni 4 m, avamerel suuremgi. Merevee temperatuur on kõrgeim juulis ja augustis, tavaliselt 15,5 kuni 17,7°C, varjulistes lahtedes 20°C. Soome laht külmub üleni ainult väga külmal talvel. Lahte katab harilikult ajajää. Jää ilmub veebruaris ja sulab aprilli alguses. Erakordselt soojadel talvedel jääd ei tekigi. Kõige rahulikum on meri maist juulini või siis kõige pakaselisemal ajal – veebruaris. Tormikuud on oktoobrist jaanuarini. Soolsus on ligikaudu 6 promilli. Soolsus on väike jõesuudmete lähedal.

Et lahed on sügavad ja tuulte eest (peale loode- ja põhjatuulte) varjatud, esineb rannaalal palju häid sadamapaiku. Soodne on ka asjaolu, et lahed külmuvad vaid 1-2 kuuks, mõnel aastal ei külmu aga üldse.

Maismaavetest on olulisemas **vooluveed**. Valla vooluveestik koosneb Soome lahe Viru alamvesikonda kuuluvast 12-st suuremast jõest, ojast ja kraavist. Jõed voolavad enamasti põhja või loode suunas ning suubuvad Soome lahte. Nende jõgikonnad on kitsad, lisajõgesid on enamasti vähe. Ülem- ja keskjooksul on jõgede langus väike, alamjooksul suurem. Klindilt langedes moodustavad jõed jugasid (Loobu ja Valgejõgi). Tüüpilised on väikesed Soome lahe vesikonna jõed, mille sängi keskmine laius on 10-15 m. Jõed on valdavalt väga madala veega, sügavusega umbes 1 m. Jõgede aasta keskmised vooluhulgad on väiksemad kui 5 m³/s, paljudel vaid 2-3 m³/s.

Vihula valla jõed on tähtsad siirdekalande koelmud. Kõige arvukamalt tõuseb jõgedesse silmu ja lõhelasi. Vihula jõgede alamjooksud esimeste paisudeni on meriforelli kudemise- ja noorkalade kasvukohaks. Lõheliste (lõhe, mereforell, jõeforell, harjus) kudemis- ja elupaikade nimistusse kuuluvad Vihula vallas Toolse, Selja, Vainupea, Võsu, Loobu ja Mustoja jõed ning Altja oja.

Jõed on enamasti suure languse ja languga. Eesti suurema languga jõgede hulgas on Loobu jõgi ja Vihula jõgi ehk Mustoja. Suurim lang (tervet jõge arvesse võttes 3,53 m/km) on väikesel Vihula jõel ehk Mustojal (Loopmann, 1979).

Jõgede pikiprofiil on lähedane kumerale kõverjoonel. Järsk paine pikiprofiilis esineb paekalda kohal. Pikiprofiil on astmeline, vahelduvad väikese ja erakordselt suure languga lõigud. Mitmel juhul on lang mingil jõelõigul ligi 8 m/km: Altja ojal, Mustojal ja Toolse jõel. Jõgede pikiprofiil on lauge ja vool aeglane seal, kus jõgi voolab tasasel liivasel alal rannikumoodustiste taga. Suure languga kärestikulised lõigud on seotud aga reljeefis esinevate astangutega või erosioonile vastupidavama moreeni avamusaladega. Moreeni lõikamise tõttu on rohkesti kärestikke Loobu jõel. Jõgede pikiprofiil ning suur

langus on tingitud peamiselt kahest põhjusest: rannikumadalikku ja Kirde-Eesti lavamaad eraldavast paekaldast ning maapinna erinevast kerkimisest siinsete jõgede alam- ja keskjooksul. Jõgedes kajastub selgelt kõnealuse territooriumi ning jõgede noorus.

Tabel 1. Valla jõed ja ojad

Nr	Kood	Veekogu nimi	Jõe pikkus (km)	Valgala (km ²)
1.	10741	Toolse jõgi	24,0	84,7
2.	10745	Karepa oja	8,0	14,2
3.	10746	Selja jõgi	44,0	410,0
4.	10758	Vainupea jõgi	23,0	54,8
5.	10760	Mustoja	28,0	135,0
6.	10766	Altja oja	17,0	49,5
7.	10770	Koolimäe oja	4,0	8,2
8.	10771	Võsu jõgi	23,0	61,9
9.	10776	Käsmu oja	7,0	
10.	10777	Eru kr.	2,5	5,0
11.	10778	Tammispea oja	2,5	6,9
12.	10779	Loobu jõgi	62,0	308,0
13.		Remnispea oja		
14.		Lehmaoja		
15.		Annikvere oja		
16.		Areda oja		
17.		Reimäe oja		
18.		Rengi oja		
19.		Karula oja		
20.		Röönamäe oja		
21.		Sulisev oja		
22.		Pühapõlluoja		
23.		Sagadi pkr.		
24.		Kärpsejõgi		
25.		Jaanioja		

Järvedest asub valla territooriumil Käsmu järv. Käsmu järv paikneb Lahemaa Rahvusparki territooriumil, ainult 200 m kaugusel merest Käsmu poolsaare lõunaosas (Mäemets, 1977). Järv on 1 km pikk, 560 m lai (pindala 43 ha). Tema absoluutne kõrgus on ligikaudu 4 m, pindala 43 ha, suurim sügavus (koos lendmudaga) ainult 3 m (keskmise sügavus ligikaudu 2 m). Kõige sügavam on järve keskosa. Tekkelt kuulub ta rannajärvede hulka, mis on merest eraldunud hiljuti (limnea staadiumi viimastes faasides).

Sissevool on Tagajärve oja kaudu, mis aga suvel kuivab. Lõunakaldal on põhjaallikaid. Järvel on ühendus nii Eru kui Käsmu lahega. Põhiline väljavool toimub Käsmu lahte. Käsmu järv kuulub tugevalt eutrofeerunud kihistumata pehmeveeliste segatoiteliste järvede hulka. Läbivool järvest pole märkimisväärt.

Tugev veeõitsemise ja olulised muutused elustikus on ilmnunud just viimase 20-30 aasta jooksul. Vesi on kollakaspruun, vee õitsemise ajal tugevalt roheka tooniga, vähe läbipaistev.

Veepeeglit raamib läänest ja põhjast kuiv männimets, kirdest valgetüveline kaasik, kagust kuuse-segamets, idakallas on soostunud. Järve kaldad on

võrdlemisi madalad ja enamasti liivased. Sügavamal on järve põhi ligi meetri paksuselt kaetud mudaga. Läänekaldal leidub liivast põhja, üks liivane koht on ka idakaldal. Väga hinnatav on Käsnu järv puhkekohana.

Kalastikus leidub ahvenat, särge, haugi, kokre ja linaskit (Mäemets, 1977).

Järvedest paiknevad vallas veel Muike paisjärv, Laviku paisjärv, Suurlaugas, Ojaäärse paisjärv, Koolimäe järv, Vihula paisjärv, Vihula veskijärv, Oruveski paisjärv, Põhjakalda paisjärv ja Altja Oandu paisjärv.

Astangus-astmeline reljeef loob soodsad tingimused põhjavee väljumiseks allikadena. **Põhjavett** leidub kobedais kvaternaarsetteis, pealiskorra liiva- ja lubjakivides ja aluskorra kristalsetes kivimites. Sageli voolab põhjavesi maapinnale mitmesaja pikkusel joonel. Pinnakattes leiduv põhjavesi avaneb ka jõeorgudes ja mere ääres. Puurkaevudes ja tsentraalsetes veesüsteemides kasutatakse kambrium-vendi veekompleksi põhjavett. Kambrium-vendi vee-kompleks esineb pinnakatte all saartel ning poolsaarte tippudes.

Suurem osa **allikatest** on seotud Põhja-Eesti klindiga, nii selle lubjakivist kui ka liivakivist osaga. Piki klindi jalamit esineb pidev allikate vöönd. Kõne-alused allikad on suhteliselt püsiva režiimiga, kuid üldiselt väikese tootlikkusega. Enamiku allikate vooluhulk on alla 0,5 l/s.

Ulatuslikum **karstiaala** on Palmse lähistel: sealne Kuivoja neelab kevadeti 300 m pikkusel lõigul kuni 75 l vett sekundis. Paelõhedesse kadunud vesi väljub karstiallikaina paekalda ja astangute jalamil.

1.3 Asustus ja rahvastik

Nagu maastikus üldse, võib ka Vihula piirkonnas täheldada teatud vöötmelisust ja paikkondlikku eripära. Pikka aega on siin eristatud **randa** ja **maad**. Esimesel neist on pilk olnud suunatud merele, teisel sisemaa poole. Asuti kõrvuti, kuid elati kumbki oma elu, mistõttu kummagi erijooned kujunesid üsna silmatorkavaks. Erinevad olid tegevusalad, kõneldi isegi erinevaid murrakuid.

Viimased aastakümned on pilti ühtlustanud. Tänapäeva Vihula külates võib leida jooni vanast segunemas uuega. Valdav osa asustusest on koondunud endiselt mere äärde või paekalda lähedusse. Nende kahe vöötme vahele jääb väheste väikeste külade või üksikperedega metsaala.

Rannikul on asustus kõikjal pööratud näoga mere poole. Tavaliselt paikneb rannaküla mererannalähedasel künnisel või astangu pervel, avara vaatega merele. Külad seisavad piki mereranda, kuna poolsaarte siseosad on siiani inimtühjad metsamaad. Ühel pool meri, teisel mets – nii järgnevad külad üksteisele pikemate või lühemate vahemaade järel. Paiguti järgnevad nad üksteisele ridamisi, näiteks Vergi poolsaarel. Paljud neist on leidnud koha ranniku väljaulatuvail neemenukkidel, teised varjatud lahekäärudes. Sageli viitab küla asendile ta nimi, nagu Lahe, Pihlaspea, Pedassaare ning mitmed teised. Lahepõhja asendiga külad paiknevad sageli jõgede suudmeis. Et

paremad kalastuspiirkonnad jäävad ulgumerele, siis võib leida suuremaid kalurikülasid poolsaarte avamerepoolsetest osadest. Lahesoppides elab kalureid vähem; neis on ülekaalus teised tegevusalad. Põllupidamisega seotud asulad koondusid peakalda lähedusse: klindilahedesse või mujale packalda lamedamatesse osadesse.

Enamik külasid on haja-, hagu- või ahelküla tüüpi, ei puudu aga ka kompaktsed tänavkülad (Käsmu). Suuremates külades on mitu tänavat ning mõned neist on üsna keeruka planeeringuga (Vergi). Linlikest asulatest jääb rannikule Võsu.

Rannaküla kunagiste asukate tegevus seostub ikka merega. Peamise elatise andsid meresõit ja kalapüük. Põldu rannamehel sageli polnudki. Kõik see kajastub ka rannaküla välisilmes. Asustus on siin sageli küllalt tihe: õued kokkusurutud, hooned väiksemad. Rannal on paadid, võrgukuivatamise vabed ja võrgumajad. Rannakülades on kohati levinud omapärane rehielamust erinev elamutüüp: ahjuga toale liitub kitsas koda. Toa otsas paikneb sahvri-aidalaadne kodakamber. Selline neljaruumiline väikeelamu oli rannarahvale igati sobilik. Vähene viligi kuivatati toas ära.

Rannikult **sisemaa** suunas liikudes satume kõigepealt hõredasti asustatud metsamaale – rannikumadaliku lõunaossa. Siin võib leida ainult väikesi metsakülasid (Metsanurga, Oandu) ning üksikperesid, enamasti endisi metsavahi-kohti. Põhja-Eesti lavamaale jõudes kohtame aga tihedamat asustust – põliseid külasid.

Põhja-Eesti lavamaale omast külamaastikku võib näha Palmse ümbruses, nende vahele jäävad metsased sanduritasandikud ning jõeorud. Põllud on selles piirkonnas rajatud eelkõige lubjarikkale rähkmoreenile, rohumaad hõlmavad niiskemaid paiku lavamaal ning panga jalamil. Seal, kus pinnakate väga õhuke, on valdavalt lagedad või kadakatega loopealsed. Külad paiknevad enamasti panga serval, eriti sellistes kohtades, kus peakallas on mattunud ning moodustab lameda nõlva. Pääs rannikumadalikule ning vastupidi on neis paigus hõlpsam kui seal, kus pank laskub kõrge järsu astanguga. Eriti on eelistatud kohti, kus platoolt voolab alla väike jõgi või oja, sageli paiknevad külad ka allikate läheduses. Iseloomulikud lavamaa serva külad on Ilumäe küla ja Palmse asundus selle idaosas. Pisut teist laadi on külad, mis asuvad pangajoonest lõuna pool, põllumaade ning sellest lõunasse jäävate karja-, heina- ja metsamaade piiril. Niisuguse asendiga on näiteks Uusküla.

Sisemaa talukülade hoonestik on kaluriküladega võrreldes mitmekesisem. Hooned on suuremad ning kõrvalhooneid rohkem kui rannikul. Elamud on enamasti puidust, kõrvalhoonete materjalideks aga sageli paas. Vanu elamuid on üldiselt säilinud vähe, silma hakkavad mõningad Palmse mõisa poolt ühtse plaani järgi ehitatud taluelamud. Sisemaa külades leidub ka endisi kandi- ja vabadikukohti, mille hoonestik erineb tavaliste taluperede omast. Teise ilmega on ka pärast mõisate tükeldamist rajatud eluasemed.

Piki panga joont leidub ridamisi mõisaid. Maastikus esinevad need enamasti silmapaistvate kompaktsete hoonerühmadena. Mitmed mõisad on restaureeritud või restaureerimisel nagu Palmse, Sagadi ja Vihula mõis.

Vihula valla asustuse kujunemise mõistmiseks on soovitatav silmas pidada ehk seda, et ala on järk järgult mere alt kerkinud, nii et siinsed rannad on aegamööda, kuid pidevalt nihkunud ja muutunud. Põllunduseks sobivat maad leidub vähe, kuid sellel piirkonnal on olnud häid eeldusi kalapüügiks ja jahinduseks ning muude mere ja metsandusega seotud tegevusaladeks.

Vihula valla elanikkonna koosseis on viimastel aastakümnetel muutunud: põlisasukaid on vähemaks jäänud nagu mujalgi maapiirkondades, juurde on tulnud, eriti suvekuudeks, hulgaliselt linlasi, enamasti rannakülades puhkajaid.

Vihula vallas elas seisuga 01. jaanuar 2001 2342 inimest. Rahvastiku keskmine tihedus Vihula vallas on 6,6 elanikku ruutkilomeetri kohta. Vihula valla rahvastiku keskmine tihedus ilma Võsu ja Käsmu külast (109,5 elanikku ruutkilomeetri kohta) on 4,8 elanikku ruutkilomeetri kohta. Lääne-Virumaa rahvastikutiheduse keskmine on 18,6 elanikku ruutkilomeetri kohta (ilma Rakvere, Tapa, Kunda ja Tamsalu linnata).

Tabel 2. Rahvaarv Vihula vallas aastatel 1989-2000

	01.01.1989	01.01.1994	01.01.1995	01.01.1996	01.01.1997	01.01.1998	01.01.1999	01.01.2000
Vihula vald:	1573	1695	1709	1700	1718	-	-	-
Võsu vald:	..	...	...	634	718	-	-	-
Kokku:	..	...	...	2334	2436	2433	2430	2401

Loomulik iive vallas, nagu kogu Eestiski, on negatiivne. Vihula valla rändesaldo on negatiivne. Valla keskmisest on suurem Võsu alevi väljaränne. Valla elanikest moodustavad eestlased ca 94%.

1.3.1 Keskused ja asulate omavahelised suhted

Asustus Vihula vallas on hõredamaid maakonnas. Tihedamalt asustatud on valla ranna äärne ala ja liiklusmagistraalide ümbrus. Tihedamalt asustatud aladeks on Võsu-Käsmu piirkond, Palmse-Sagadi-Vihula piirkond. Suhteliselt tihedalt on asustatud ka rannäärsed piirkonnad Võsu ja Altja vahelisel alal ja Vainupea ning Karepa piirkonnas.

Valla elanike arv külade kaupa on toodud tabelis 3.

Tabel 3 Külade loetelu ja rahvaarv

1	Nimi	Asula tüüp	Elanike arv
2	Võsu	alevik	572
3	Võsupere	küla	169
4	Vergi	küla	143
5	Vihula	küla	132
6	Käsmu	küla	105
7	Annikvere	küla	102
8	Palmse	küla	102
9	Karula	küla	84
10	Sagadi	küla	70
11	Eisma	küla	62
12	Koljaku	küla	50
13	Võhma	küla	48
14	Ilumäe	küla	44
15	Karepa	küla	42
16	Altja	küla	38
17	Rutja	küla	38
18	Noonu	küla	32
19	Tiigi	küla	32
20	Adaka	küla	31
21	Metsanurga	küla	29
22	Paasi	küla	25
23	Mustoja	küla	24
24	Tepelvälja	küla	24
25	Toolse	küla	24
26	Lahe	küla	22
27	Pihlaspea	küla	22
28	Vainupea	küla	22
29	Lobi	küla	21
30	Eru	küla	20
31	Salatse	küla	20
32	Muike	küla	19
33	Pajuveski	küla	19
34	Tõugu	küla	18
35	Vatku	küla	18
36	Metsiku	küla	17
37	Kakuvälja	küla	16
38	Joandu	küla	14
39	Korjuse	küla	14
40	Pedassaare	küla	14
41	Oandu	küla	13
42	Kiva	küla	12
43	Sakussaare	küla	12
44	Haili	küla	11
45	Vila	küla	9
46	Aasumetsa	küla	8
47	Lauli	küla	8
48	Natturi	küla	8
49	Uusküla	küla	8
50	Villandi	küla	5
51	Tidriku	küla	4
52	Koolimäe	küla	3
53	Kosta	küla	2
54	Andi	küla	0
Kokku:			2401

Vallas puudub ühtne ja terviklik vallakeskus. Vald jaguneb mõtteliselt mitme esmatasandi keskuse vahel. Esmatasandi keskustena võib vallas arvestada Võsu, Võsupere, Vergi ja Vihula asulaid. Valla geograafiliste iseärasuste tõttu (suured metsamassiivid, "laialivenitatud" territoorium piki rannikut) võib esmatasandi keskusteks pidada ka Käsmu, Eisma, Karepa ja Annikvere asulaid.

Esmatasandi keskuste ja nende tagamaaks olevate külade loetelu on toodud tabelis 4.

Tabel 4. Esimese tasandi keskused ja nende mõjupiirkonnad

	Esmatasandi mõjupiirkond	Asulad	Piirkonna rahvaarv
I	Võsu	Koljaku, Eru, Korjuse	656
II	Võsupere	Palmse, Võhma, Ilumäe, Muike, Tõugu, Vatu, Joandu, Sakussaare, Uusküla, Aasumetsa	460
III	Vergi	Altja, Mustoja, Tepelvälja, Lahe, Pihlaspea, Lobi, Pedassaare, Natturi, Koolimäe	319
IV	Vihula	Karula, Sagadi, Tiigi, Adaka, Metsanurga, Paasi, Pajuveski, Kakuvälja, Oandu, Haili, Vila, Lauuli, Villandi, Kosta	486
V	Karepa	Rutja, Toolse, Tidriku	108
VI	Eisma	Vainupea, Kiva, Andi	96
VII	Käsmu		105
VIII	Annikvere	Noonu, Salatse, Metsiku	171

Eisma ja Annikvere puhul esmatasandi keskusele omased funktsioonid puuduvad ja neid võib mõtteliselt ka teiste piirkondade hulka kuuluvatena vaadelda.

Teise tasandi keskuseks vallas on Võsu alevik. Teise tasandi keskustena omavad vallas mõjuulatust ka Haljala (Annikvere piirkond) ja Kunda (Karepa piirkond).

III astme keskuseks piirkonnale on Rakvere linn kui maakonnakeskus.

IV astme keskuseks on piirkonnale nagu ka kogu Eestile Tallinna linn.

2 VIHULA VALLA SWOT-ANALÜÜS

SWOT-analüüsi mõiste tuleneb ingliskeelsetest sõnadest Strengths (tugevused või tugevad küljed), Weaknesses (nõrkused või nõrgad küljed), Opportunities (võimalused) ja Threats (ohud). SWOT-analüüs on eelkõige töös osalenud inimeste koondarvamus, mida saab ära kasutada arengustrateegia põhisuundade läbimõtlemlisel. Siin toodud SWOT-analüüs viidi läbi 19. septembril 2001 Vihula vallmajas.

SWOT-analüüsi hindasid selle koostamises olnud isikud 5 palli süsteemis (5 – kõige olulisem tugev külg, nõrk külg, võimalus või oht).

Planeeritava ala kohta esile tulnud tugevaid ja nõrku külgi, võimalusi ja ohte arvesse võttes on SWOT-analüüsi abil võimalik välja selgitada lahendamist vajavaid probleeme. Üldplaneeringu lähtekohaks oleva arengustrateegia koostamisel saab SWOT-analüüsi kasutada kui lähtematerjali väljapakutud võimaluste realiseerimiseks ja ohtude neutraliseerimiseks. Tugevate ja nõrkade külgede väljatoomise kaudu selguvad ka küsimused, mida tuleb arengustrateegia koostamisel arutada, et mõjutada arengut soovitud suunas.

2.1 Tugevused

Geograafiline asukoht, Tallinna lähedus	62
Pikka rannajoon ja veeteed	32
Head teed (tihe teedevõrk ja mustkate)	22
Looduse kaitsmine Lahemaal ja kaitseala piirangud	20
Tugev kinnisvaraturg	20
Atraktiivne looduskeskkond	20
Stiilsed ja hästisäilinud rannakülad	20
Palju liivarandu ja ujumiskohti	18
Riigimetsad ja metsasus	17
Palju vaatamisväärsusi	11
Elamute (ja suvilate) ehitamise soovi olemasolu	10
Looduse õpperadade rohkus	8
Kultuurisündmused	6
Restaureeritud mõisad	6
Konkurentsi ja teenuse puudumine tanklate osas – saab rajada kaasaegse ja korraliku tankla	4
Teotahteline vallavalitsus	3
Sagadi koolituskeskus ja looduskool	3
Rannakalandus	3
Lautri- ja sadamakohti on palju	1
Paikkonna imago	
Palju pääse mereni	
Eru küla Käsmu lahe poolne äär – Lahepõhja võimaldab ehitamist	
Rahu ja vaikus	

2.2 Nõrkused

Väljaarendamata infrastruktuur	48
Võsu ja Käsnu kesksus puhkemajanduse osas	30
Elanike passiivsus	21
Lahemaa rahvuspargi pädevuse ebamäärasus	20
Maaomanikud, kes elavad väljaspool valda, ei hooli tihti neile kuuluvate hoonete ja kinnistute heakorrast	20
Odavate ja viisakate puhkamiskohtade puudus (telkimine, kämpingud)	17
Turismi sesoonsus	15
Nõrk väljaarendamata teenindusstruktuur	14
Kaitsealast tulevead piirangud pidurdavad arengut ja ehitustegevust	13
Investorite vähesus	10
Tööstuse puudumine	9
Äärekülade nõrk seos keskusega	8
Lautreid ja sadamaid on vähe välja ehitatud	8
Vähene püsielanikkond	7
Pangaautomaadi puudumine	6
Võsul puudub korralik ja kvaliteetne toitlustus ja öömaja	5
Spordivõimaluste puudumine	5
Munitsipaalvara laokilolek	3
Ühistranspordi puudumine, halb ühendus Tallinna ja Rakverega	2
Kalurite reguleerimata tegevus	1
Riigimaa suur osakaal, külad on kokku surutud	1
Ehituspiirkondade puudumine mere läheduses - alal ca 2-3 km ulatuses merest	
Prüginägi ei vasta nõuetele	
Väheviljakas maa	
Ohustatud kalavarud	
Endiste tõmbekeskuste hääbumine	
Kuritegevus	
Veniv maareform	

2.3 Võimalused

Määrata üldplaneeringus detailplaneeringu kohustusega alad, et reguleerida ehitustegevust väärtuslikes kohtades	31
Looduskeskkonda säästev majandustegevus	26
Teha ettepanekud alade kaitse alla võtmiseks ja mujal lubada ehitustegevuse arendamist	25
Alternatiivse ettevõtluse arendamine	20
Sadamate edasine arendamine ja korrastamine	17
Merehotelli pankrotipesa vajab kiirest likvideerimist	14
Kasutamata ressursid	13
Ehitusmäärus viia kooskõlla koostatava üldplaneeringuga	13
Ühtlustada valla ja rahvuspargi reeglid	10
Kolmanda sektori arendamine	10
Määratleda tootmis- ja tööstusalad	10
Inventeerida Lahemaa poolt alad, mida kaitsta. Otsustada kaitstavate alade kaitsereežiimi, et lõppeks ebamäärane	8
Vähendada ehituskeeluvööndit Võsu, Mustjõe ja Vainupea jõgede ääres	7
Tsoneerimine looduslike alade kaupa (pargid, mets, kaitseala), et luua ehitusreeglid	7
Läbi maareformi omanike tekkimine	5
Arendada taliturismi	4
Valla reklaamimine ja imago kujundus	4
Vihula, Karepa, Annikvene, Toolse jt. Kohtadelulitamine turismiketti, vajalik need kohad välja ehitada	4
Koostada Vihula valla jäätmekava ja jäätmekäitluseeskiri	4
Konkurentsivõimelise haridussüsteemi loomine	3
Teenuste reklaam ja info ühises süsteemis	3
Aia tänava otsa lamav politseinik	2
Üldplaneeringuga sätestada ehitamise- ja keskkonnaalaste investeeringute järjekord	1
Müüa Altja kõrts	1
Reovete immutamine seal kus peaks reostuskoormust vähendama (haja-asustuses)	
Lahemaa peab määrama alad, mida looduskaitsest tulenevatel mõjuvatel põhjustel ei erastata. Need tuleb riigistada.	
Kvaliteedi tõstmine teenuste osas	
Määrata kallasrajad	
Ressursside kaasamine (metskond, rahvuspark, vald, fondid)	
Koostöö arendamine erinevate institutsioonide vahel	
Kalaturism, jahiturism	
Kasutada võimalusi EU projektide kaudu raha saamiseks	
Planeeringuga kehtestatud kokkulepete järgimine	
Elamuehituse soodustamine	
Idaturisti tagasitoomine	

2.4 Ohud

Kohalike külade eripära kadumine	29
Looduskaitse alased piirangud ehitamisele	26
Ei nähta Võsust ja Käsmust kaugemale	22
Vananev rahvastik, noorte väljaränne	21
Olemasolevaid võimalusi ei täideta ja midagi ei tehta	20
Ei teki tootmist ega tööstust, mis annaks piirkonna inimestele tööd	17
Võsu elanike vastuseis arengule	16
Eraomandis olevad rannaalad sulevad pääsud veekogudeni, mistõttu Vihula vallas ei pääse varsti enam avalike veekogude juurde	16
Rahu ja vaikuse kadumine, stiihiline turism	10
Üldplaneering ei tohi muutuda maakorralduskavaks	10
Ranna reostus	8
Haldusreform	6
Lollidemaa tekkimine	5
Inimesed väsivad niisugusest Altja kõrtsis käimisest nagu praegu	5
Võsu kesksus	5
Rannaalade täisehitamine	3
Merepiiri definitsiooni selge puudumine (roostik on kohati arvel maana, mis võimaldab ehitada sisuliselt vette)	
Sesoonsus	

3 VIHULA VALLA VISIOON 2010

Vihula valla arenguvision (Vihula valla arengukava, 2001) on üldine nägemus sellest, millisena tahetakse näha oma valda kaugemas perspektiivis.

VIHULA VALD ON:

- mereäärne kauni looduse, valdavalt Lahemaa Rahvusparki territooriumiga kaetud, looduslikku mitmekesisust säilitav, kaitsev ja väärtustav ning säästva arengu põhimõtteid järgiv omavalitsus;
- heakorrastatud ja hästitoimivate kultuuri- ja huviväärtuste ning aktiivse kultuurieluga puhke- ja turismipiirkond Läänemere regioonis;
- kaasaegse infrastruktuuriga, väljaarendatud väikesadamatega ning kõigi piirkondade elanike vajadusi rahuldava ühistranspordikorraldusega tasakaalustatud arenguga omavalitsus;
- looduslähedane, turvaline, tervislik ja mainekas elamispiirkond;
- konkurentsivõimelise haridusvõimaluse pakkuja;
- koostööle ja ühistegevusele tuginev, sihipärase ning stabiilse arenguga atraktiivne ja edukas omavalitsus.

4 ÜLDPLANEERINGU ARENGUSTRATEEGIA AASTANI 2010

Arengustrateegiaga on paika pandud territoriaal-majandusliku arengu põhisuunad Vihula valla haldusalas järgnevas 10 kuni 15 aastaks. Tuginedes Vihula valla arenguvisionidele, planeeringupäevadel osalenud isikute arvamustele ning *Lääne-Viru maakonnaplaneeringule 2010+* (1999) ja *üleriigilisele planeeringule Eesti 2010* (2000) on käsitletud seda, kuidas ja kus suunas allpool toodud peamised valdkonnad peaksid arenema.

4.1 Elukeskkonna arengueeldused

Vihula vald on vaikne ja turvaline elukeskkond koos rikkaliku kultuuripärandi ja erakordselt ilusa loodusega. Ulatuslikud metsamassiivid, koos soode ja rabadega vahelduvad rannikul ja pangal paiknevate vanade hästisäilinud rannaküladega. Pikal rannajoonel paikneb palju supluspaiku ning sadama- ja lautrikohti. Vald on rikas ka erinevate vaatamisväärtuste poolest (vanad mõisad, muistsed kivilalmes jne). Vihula vallal on hea ühendus Tallinna linnaga ja ta paikneb suurte magistraalteede läheduses. Ka valla sisene teedevõrk on korralik ja tihe ning valdavalt mustkatttega teedest koosnev. Kõik need väärtused loovad head eeldused Vihula valla üldiseks arenguks.

Valla põhieesmärgiks on kujundada Vihula vallast meeldiv elamis- ja suvekodude piirkond. Ehitustegevuse reguleerimiseks seati üldplaneeringuga ehitustegevuse ja maakasutuse reeglid. Ehitustegevust võib arendada selleks sobivatel aladel, tagades sealjuures paikkonnale ainuomaste maastike (sh kultuurimaastike) ning asulate ajaloolise ja kultuuriväärtusliku miljöö säilimise. Ehitamine ja selle eelduseks olev asjaajamine tuleb seatud reeglite piires teha võimalikult lihtsaks ja üheselt mõistetavaks nii vallavalitsusele, valla elanikule kui ka Lahemaa Rahvuspargi administratsioonile.

Teiseks prioriteediks on looduskeskkonda säästva ja kohaliku ressursi kasutava majandustegevuse arendamine. Vald peab tähtsaks arendada puhketegevust ja kujundada Vihula vallast mitmekesiseid puhketegevusi võimaldav piirkond. Vald peab oluliseks ka sadamate ja ajalooliste lautrikohtade taastamist. Tähtis on ka tühjalt seisvate tootmishoonete kasutuselevõtmine ettevõtluse arendamiseks ning kohaliku ressursi ärakasutamine (puit, savi, kivi jne).

Lahemaa Rahvuspark on tõmbekeskus turistidele, mis annab vallale unikaalse võimaluse arendada keskkonnasõbralikku turismi ja puhketegevust. Vallas on eelistatud reisikorralduse viisiks ökoturism. *Ökoturism - see on vastutustundlik reisimine, mis toetab loodus- ja kultuuripärandi säilimist ning kohalike elanike heaolu (Tenno, 1999).* Ökoturism on reisikorralduse viis, mis ei määra, kus reisirakse, vaid kuidas seda tehakse: loodust ja kultuuriväärtusi säästes, piirkonna majandust edendades ja reisijate rahulolu teenides. Ökoturismi teenindusala algab sealt, kus loodus on tulijate vastuvõtuks ette valmistatud.

Nende prioriteetide saavutamiseks on läbi käesoleva üldplaneeringu reserveeritud maad (vt ptk 6) elamuehituse ja ettevõtluse arendamiseks, samuti on antud maa reserveerimise kaudu võimalus sadamate, laurite ja supluskohtade rekonstrueerimiseks. Üldplaneeringus on välja toodud ehitamise reeglid tihe- ja hajaasustusega aladel (vt. ptk. 10, 11).

4.1.1 Asendist tulenevad arenguvõimalused

Vihula valla füüsilis-geograafiline asend on soodne. **Suhteliselt lähedal asub Tallinna linn, millega on hea ühendus Tallinn-Narva põhitee kaudu. Lähedal asub ka Rakvere linn.** Olulise tähtsusega on valla sisene teedevõrk, mis on piisava tihedusega ning teed on valdavalt heas korras ja musta kattega.

Hea ühendus Tallinnaga läbi Tallinn-Narva põhitee ja vallasisene korralik teedevõrk loovad võimalused nii turismi jm. liiki ettevõtluse arendamiseks kui ka elamu- ja maakodude piirkonna väljakujundamiseks. Turismi arendamise seisukohalt on oluline rajada korralik ja funktsioneeriv viidastussüsteem. Samuti tuleb teha kättesaadavaks info vallas paiknevate puhke-, majutus- ja toitlustusvõimaluste kohta. Elamupiirkondade väljaarendamisel on oluline parandada infrastruktuuride olukorda.

Vihula vallal on pikk rannajoon koos ajalooliselt väljakujunenud sadama- ja laurikohtadega. Olemasolevad sadamamuulid ja soodsad looduslikud tingimused olemasolevate sadamate rekonstrueerimiseks loovad eeldused mere-transporti arendamiseks. Veetee ühest valla punktist on tihti lühem kui piki maismaad. **Seetõttu on oluline taastada vanad ajaloolised sadamakohad ja planeeritavad veeteed kaasaegselt märgistada.**

4.1.2 Võimalikud muudatused rahvaarvus

Valla rahvastik on viimased aastad püsinud suhteliselt stabiilsena. Otsest rahvaarvu tõusu või langust hetke situatsioonist lähtudes planeeritavaks aja- perioodiks prognoosida ei saa. Arvestades momendil valitsevaid trende, kus toimub rahvastiku liikumine linnadesse ja linnalistesse asulatesse, võib arvata, et valla elanike arv väheneb. Kuid samas, et tegemist on atraktiivse ja kõrge miljööväärtusega mereäärse piirkonnaga, millel on hea ühendus Tallinna linnaga, on oskusliku ja sihipärase tegutsemise juures reaalne võimalus elanikke valda juurde meelitada. Potentsiaali elanikkonna kasvuks loovad vähesel määral suvilaoomanikud, kes oma suvilaid elamuteks kohandavad. Samuti võib oodata teatavat uusasustust atraktiivsetel rannikualadel.

Kõige olulisemalt mõjutavad valla rahvastiku situatsiooni ränne ja sündimus. Ränne sõltub otseselt valla üldisest arengust, mõjutades omakorda sündimust. Positiivse rändesaldo puhul saabuvad enamasti noored ning sellega kaasneb kõrgem sündimus. Negatiivseks trendiks on rahvastiku vananemine, seda eelkõige sündimuse languse tõttu. See omakorda mõjutab eelkõige ja kõigepealt haridussfääri, toimub järsk laste arvu langus.

Kriitilisem periood algab peale 2010. a, kui tööturule hakkab jõudma väikese-arvuline 1990ndatel aastatel sündinud põlvkond, pensioniikka jõuab aga suhteliselt rohkearvuline 40-50 aastaste põlvkond.

4.2 Sotsiaalne infrastruktuur

4.2.1 Haridus

Rahvastiku prognoosi arvestades ei ole täiendavate haridus- ja lasteasutuste rajamiseks maade reserveerimine vajalik. Oluline on, et olemasolevad haridusasutused ja huvikoolid jätkaksid laste olemasolul tööd.

Vallas töötab kolm kooli ja kolm koolieelset lasteasutust ning üks huvikool. Vihula vallal on hariduse osas tihe side Rakvere ja Kunda linna ning Haljala ja Kadrina vallaga. Naaberomavalitsuste koolides käib ca 51% valla koolikohustuslikest lastest (*Vihula valla arengukava, 2001*). **Valla koolivõrk rahuldab piirkonna vajadused.**

Eesmärk on teha põhihariduse omandamine võimalikult kättesaadavaks ja tagada koolikohustuse täitmine, milleks tuleb säilitada olemasolev koolivõrk. Algharidus peab olema võimalik lapsel saada oma kodule võimalikult lähedal.

Tähelepanu tuleb pöörata olemasolevate hoonete intensiivsemale kasutusele. Haridusasutuste hooneid on võimalik kasutada ka täiendõppe- ja huvialaringide kooskõlmisena. Vald toetab ka huvihariduse mitmekesistamist Võsu Rannaklubi ja valla raamatukogude (rahvamajade) baasil.

Samuti tuleb tähelepanu pöörata hoonete renoveerimisele, kuna hooned on vananenud. Kümmeaasta pärast peab algama järkjärguline üleminek kaasaegsetesse hoonetesse, mis rajatakse olemasolevate hoonete baasil ümber- ja juurdeehituste teel.

Koolide ja lasteaedade territooriumid tuleb korrastada ning muuta lastesõbralikumaks luues juurde sportimisvõimalusi ja renoveerides olemasolevat mänguväljakuinventari. Koolide juurde loodavaid sportimisvõimalusi saaksid lisaks kooliõpilastele kasutada ka nii valla elanikud kui ka puhkajad.

Haridusasutuste omavahelise koostöö arendamiseks, hariduse kvaliteedi tõstmiseks ja haridusvõimaluste paindlikumaks muutmiseks on oluline Vihula valla Hariduskeskuse käivitamine (*Vihula valla arengukava, 2001*).

4.2.2 Kultuurisfäär

Vihula vallas asuvad Võhma, Vergi, Karepa, Kāsmu ja Vihula rahvamajad ning Võsu Rannaklubi ja Võsu Metsaklubi (hetkel kasutuskõlbmatu). Valla vabaõhuüritusi peetakse Palmse mõisas, Sagadi mõisas, Vihula külas, Altja kalurikülas, Vergi sadamas ning Karepal. Rahvamajade baasil on kavas säilitada vabaaja veetmise võimalused ja tagada kultuuriürituste läbiviimise võimalused.

Vallas asub viis muuseumi. Need on Sagadi Metsamuuseum, Palmse mõis, Käsnu Meremuuseum, Kaarle talumuuseum ning Lobi rahvamuuseum. Muuseumid on eelduseks turismi arendamisele. Valla soov on näha neid arenevate ja kohaliku elu-olu tutvustavate turismimagnetitena.

Turismielamuste üheks aluseks on traditsioonidel põhinev kultuurielu. Tähtis on kultuuriürituste valiku mitmekesistamine ja kohaliku piikonna ajaloo ja sümbolitega seotud kultuuriürituste ja traditsiooniliste rahvakultuuriürituste (*Viru Säru, Vihula Härg jne*) korraldamine ja traditsiooniliseks kujundamine (*Vihula valla arengukava, 2001*).

Vald toetab eksisteerivat klubide-seltside-liitude võrgu säilimist, samuti koduküla kultuuritraditsioonide loomist ja säilitamist. Vald peab oluliseks kultuuriasutuste korrastamist (Karepa, Võhma, Käsnu rahvamajad; Võsu Rannaklubi).

Oluline on noorte vabaaja veetmise võimaluste mitmekesistamine. Idee on Võsu Rannaklubi ja valla raamatukogude (rahvamajade) baasil mitmekesistada huvihariduse andmise võimalusi.

Valla eesmärgiks on säilitada olemasolevad raamatukogud. Lõppeesmärk on muuta raamatukogud info ja teabekeskusteks, kus põhiteenuse kõrval (raamatulaenus) on kättesaadav igat liiki info (sh üldkasutatavad riigi- ja kohalike omavalitsuste andmebaasid ja ettevõtjatele vajalik info) ja tagatud külastajate juurdepääs internetile.

4.2.3 Sotsiaaltooldus, tervishoid

Valla eesmärgid sotsiaal- ja tervishoiu valdkonnas on:

- vanurite hoolduse jätkamine koduhoolde põhimõttel (avahooldus) võimaldades vanuritele oma elupäevad kodus veeta;
- sotsiaalkeskuse rajamine, kus asuvad vanurite päevakeskused ning noorte nõustamispunkt (nimetatud asutuse rajamine lahendatakse olemasoleva hoonestuse ning ühiskondlike hoonete kõrvalsihtotstarbe baasil – raamatukogud, rahvamaja);
- sotsiaalmaja ehitamine Võsule (*Vihula valla arengukava, 2001*);
- valla sotsiaalpoliitika kujundamine täisväärtuslikku perekonda toetavaks ja paljulapseliste perede arvu suurenemist soosivaks;
- leida võimalusi täiskasvanute täiend- ja ümberõppeks;
- pöörata enam tähelepanu noortele, kes ei õpi ega tööta;
- luua kasuperede ja tugiisikute süsteem puuduva vanemliku hoole korvamiseks.

Meditatsiooniteenuseid pakuvad Vihula vallas perearst ja stomatoloog Võsul. Vihulas on velsker-ämmaemanda punkt. Lähim statsionaarne raviasutus on MTÜ Rakvere Haigla. Täiendavat tervishoiuasutuste jaoks maade reserveerimist ette nähtud ei ole.

Perearstiteenuse kvaliteedi ja kättesaadavuse parandamiseks on vajalik luua perearstide vastuvõtutingimused suuremate külade keskustes. Valdades tööle rakendunud perearstisüsteem võimaldab elanikele esmast arstiabi, suuremat tähelepanu vajab preventiivse töö korraldamine. **Lähtuda tuleb sellest, et piirkonna külastajatel oleksid arstiabi võimalused kättesaadavad.**

Vihula vallas võib olla perspektiivne avada taastusravikeskus. Erinevas ulatuses ravi- ja tervise teenuseid võiksid pakkuda ka piirkonna majutusettevõtted.

4.2.4 Sakraalasutused ja kalmistud

Kabelid on Ilumäel, Eskus ja Vainupeal, kalmistud Käsms, Ilumäel, Eskus ja Vainupeal. Pidevas kasutuses on Ilumäe kabel. Ajaloomälestistest on vallas olulisemad Käsms kalmistu koos Eesti ühe ilusama hauamonumendiga, Esks kalmistu ja kabel ning Ilumäe kabel ja kalmistu koos vitraažide, sepi- ja kiviristidega.

**Kultuurilooliselt ja muinsuskaitseliselt tähtsaid kalmistuid on vaja kor-
rastada ja hästi hooldada.**

4.2.5 Ajaloo-, arheoloogia- ja arhitektuurimälestised

Ajaloo-, arheoloogia- ja arhitektuurimälestiste kaitse ehk muinsuskaitse on oluline kultuurilise järjepidevuse ja rahva ajaloomälu säilimise aspektist. Valla

eesmärgiks on igati kaasa aidata ajaloo- ja kultuurimälestiste, kohanime ning muinsuspärandi säilimisele.

Lähtudes valla soovist arendada turismi, vajavad säilitamist, tähistamist ja senisest läbimõeldumat eksponeerimist kõik valla ajaloo-, arhitektuuri- ja arheoloogiamälestised (vt. ptk. 10.2). Täielik nimekiri vallas asuvatest muinsuskaitse alla kuuluvatest objektidest on toodud *lisas 1*.

4.3 Turism ja puhkealad

Looduslähedane maastik oma vahelduva profiiliga, omapäraste pinnavormidega, suurte metsamassiivide, meresoppide ja jõekäärudega on huvipakkuv ja ahvatlev. Vihula vald on harukordne oma säilinud rikkaliku kultuuripärandi poolest. Loodusmaastikku mitmekesistavad vanad kalurikülad, lautrikohad, tuletornid, kirikuaiad, vanad kalmistud ja kivikalmed, korrastatud mõisad koos mõisaparkide ja alleedega, vanad säilinud mõisavared, kivimüürid jne. Neid väärtusi peab tutvustama ja kättesaadavaks tegema nii, et piirkonda tuleks võimalikult rohkem rahvast ja mitte ainult Eestimaalt vaid ka kaugemalt. Samas peab rahvahulki osavalt suunama nii, et koormus mõnes paigas loodusele liiga ei teeks.

4.3.1 Turismi arendamise võimalused

Käesolevas peatükis toodud puhkealade maakasutustingimusi on täiendatud Lääne-Viru maakonnaplaneeringuga „Lääne-Viru maakonna rannikuala“.

Vihula vallas tuleb luua mitmekesised puhkevõimalused, et esineks nii päevast, nädalalõpu kestusega (puhkajad üle Eesti) kui ka pikema ajalise puhkuse veetmist (puhkajad nii Eestist kui välismaalt).

Puhkajaile osutatavate teenuste mitmekesisust tuleb suurendada. Tuleb tähelepanu pöörata sellele, et turismihooaeg oleks kahesesse suvine ja talvine.

Puhketegevused peaksid olema seotud nii loodusturismiga (matkamine, ratsutamine, jalgrattasõit, kanuu- ja paadisõit, kalastamine, linnuvaatlus jms), rahvaspordi (orienteerumine, jalgrattasõit, rulluisutamine, ujumine, staadionisport, minigolfi mängimine, purjetamine, purilauasõitmine, skautritega sõitmine jne) ja kultuuriturismiga (kultuurilooliste vaatamisväärsustega tutvumine, vabaõhuüritused, muuseumite ja külates toimuvate kultuuriürituste külastamine).

Talvel oleksid põhiliseks tõmbenumbriks ettevalmistatud suusa- ja matkarajad metsades, talvine kalapüük jne. Turismiga seotud ettevõtjate sissetulekute ühtlustamiseks ja töökohtade aastaringse stabiilsuse tagamiseks on oluline, et ka talveperioodi suudetakse turistidele atraktiivseks muuta. Selleks on vaja tagada, et ka talvel oleksid piirkonnas olemas mitmekülgsed toitlustus- ja teenindusvõimalused.

Üheks vähekasutatud võimaluseks puhkemajanduse arendamisel on turismitalude tegevuse arendamine vallas (näiteks: väljaüritavad talusaunad, väiksemad telkimisväljakud, autokaravanide platsid, ratsa või jalgrattamatkade korraldamine jne). See võimaldaks orienteerumist hetkel jõudsalt kasvavale siseturismile (pereturism).

Oma asukoha tõttu omab valla rannik väga suurt mereturismialast potentsiaali. Valla rannikul asuvad lautrikohad ja väikesadamad peaks leidma enam kasutamist. Sellest lähtuvalt on käesolevas üldplaneeringus reserveeritud maad uute lautrikohtade rajamiseks ning väljakujunenud ja suure kasutusega lautrite korrastamiseks ja ümberehitamiseks väikepaadisadamateks.

Põhirõhk rekreatiivsete teenuste pakkumisel on vaja asetada keskkonnasõbralikule turismile ja puhketegevusele, hajutades tegevust võimalikult laiale alale. Et Vihula vallas on palju väärtuslikke loodusalasid, on vallas eelistatud reisikorralduse viisiks ökoturism. Ökoturismi teenindusala algab sealt, kus loodus on tulijate vastuvõtuks ette valmistatud. **Hädavajalikud ehitised – matkarajad märgaladele ja tundlikele rannaaladele (liivaluited) tuleb loodusesse ehitada enne suurte hulkade huviliste saabumist.** Ettevalmistatud marsruudid muudavad loodusretke turvaliseks mõlemale poolele: matkajal on näiteks märgaladel kindel jalgealune ning pole eksimishirmu ja loodusmaastik matkaraja ääres püsib puutumatuna. Korralikult välja ehitatud laudtee või märgistatud jalgrada hoiavad inimesi paremini loodusesse laiali valgumast, kui mistahes keelud ja tõkked.

Järjest intensiivsema kasutamise tingimustes on vajalik ette näha looduskompleksidele uus tasakaalunivoo, st määrata ühele või teisele alale lubatud muutuste (rikkumiste) aste ja vahendid uue tasakaalunivoo tagamiseks.

Kuna kõik muinsus-, loodus- ja kultuurimälestised suurendavad huvi kogu maastiku vastu, on loodushuviliste turistide valda meelitamise seisukohast oluline muinsus- ja looduskaitse all olevate üksikobjektide säilitamine ja senisest läbimõeldumalt eksponeerimine (alustada tuleb nende tähistamisest, milleks tuleb vallal teha koostööd Lahemaa Rahvuspargiga).

Vajalik on koostada valla turismi arengukava, mida peaks tegema koostöös Lahemaa Rahvuspargi ja naaberomavalitsustega.

4.3.2 Puhkealad

Lääne-Viru maakonnaplaneeringu alusel on Vihula vallas puhke- ja turismi-alana ette nähtud kogu vallas asuv Lahemaa Rahvuspargi osa ja Toolse linnusevaremete ja mäeveeruga piirnev ala. Lokaalsete puhkealadena on käsitletavad ka Vainupea rannaala, Käsnu järv, Eru rannaala, Kuusiku rand (Käsnu poolsaarel), Käsnu meremuuseumiga piirnev ala, Võsu rand, Lobi neeme tipp, Pihlaspea rannaala ning Altja-Mustoja rannaala.

Puhkealad on ka valla territooriumil asuvad riigimetsad. Metsadesse on juba rajatud ja kavatsetakse rajada uusi matkaradasid. Metskonna poolt on rajatud puhkekohti lõkkeasemetega.

Looduse õpperajad kulgevad Sagadi ja Altja piirkonnas ning Käsnu. Vihula valla looduse õpperajad on olemasolevate andmete alusel tähistatud üldplaneeringu kaardile.

Vastavalt Vihula valla arengukavale tuleb taastada Võsu aleviku keskus-funktsioon. Selleks on vajalik ehitada välja Võsu supelrand ja spordikompleks, rajada paadisadam ja vabaõhulava ning taastada terviserajad. Võsu üldist heakorda tuleb parandada ja välja arendada teised puhkajatele vajalikud teenused. Võsu sesoonsuse vähendamiseks on vajalik luua võimalused taastusraviks ja mitmekesistada konverentsitingimusi.

Väljaarendatavad puhkealad (vt *ptk 6.1.5*) täiendavad teineteist mitmekülgsed puhketegevustega. **Oluline on hea juurdepääs puhkealadele ning teenuste komplekssus. Tähtis on ka, et oleks loodud terviklik viidastamissüsteem ja reguleeritud parkimine.**

Kõik telkimisplatsid võiksid olla lõkkeplatside, küttepuudega, välikäimlate ja prügiurnidega varustatud. Autokaravanide parkimiskohad võiksid paikneda hea juurdepääsuga metsasel kõrgemal alal, telkimiskohtade vahetus naabruses. Osa autokaravanide parkimiskohti võiksid olla ajutised.

Uute ja olemasolevate puhkealade väljaehitamise aluseks on otstarbekas koostada detailplaneeringud või tsoneerimisskeemid.

4.4 Ettevõtlus

Valla üldiseks eesmärgiks on soodsa majanduskeskkonna loomine ja ettevõtluse arendamine ning uute töökohtade loomine. Peamiseks arengumootoriks on puhkemajandus. Tähelepanu tuleb pöörata turistidele suunatud teenuste väljaarendamisele ja olemasolevate teenuste kvaliteedi tõstmisele. Perspektiivne võib olla ka paadiehitus (nii plast kui puit). Uute elanike tulekul piirkonda võib olla perspektiivne nn. kaugtöö interneti vahendusel.

Kõige aktiivsemateks ettevõtluspiirkondadeks jäävad tõenäoliselt Võsu alevik ning Käsnu, Palmse ja Vergi küla. Planeerimine jätkab vallas väljakujunenud maakasutamise traditsiooni - uusi maid ettevõtluse arenda-

miseks on reserveeritud juba käesoleval ajal olemasolevatesse aktiivsetesse ettevõtluspiirkondadesse.

Oluliseks ettevõtluse arendamiseks ja ettevõtjate ligimeelitamiseks on korralikud (kvaliteetsed) hästi funktsioneerivad ja tehniliselt heal tasemel olevad infrastruktuurid. Vihula vallas on korraliku teedevõrgu ning elektri- ja sidetrasside olemasolu kõrval puuduseks veevarustuse ja kanalisatsiooni puudumine paljudes külates.

Ettevõtlus areneb eelkõige turul tekkinud nõudlusest. Vallapoolne vahelesegamine on oluline juhul, kui ettevõtluse areng hakkab ohustama valla loodus- ja/või elukeskkonda.

Kõigi uute tööstus-, tootmis- ja ärihoonete ja rajatiste (ka põllumajandusliku suurtootmise jaoks rajatavad ehitised) ehitamine Vihula vallas toimub ainult detailplaneeringu alusel. Täpsed ehitamise reeglid on toodud ptk. 10 ja 10.4.

Viisid, millega vald saab ettevõtlust otseselt aidata, oleks täienduskoolituse võimaluste vahendamine, ettevõtlust puudutava info levitamine (vallas töötava konsultandi näol), nii valla siseselt kui ka väljapoole valda, samuti ettevõtluseks sobiva maa pakkumine selleks sobivates kohtades. Lähtudes viimati toodust ongi üldplaneeringus reserveeritud maid ettevõtluse jt otstarveteks (vt ptk. 6.1.2 ja 6.1.4).

4.4.1 Teenindus, kaubandus, tootmine

Heatasemelise teeninduse ja kaubanduse arendamisel peab vald prioriteetseks, nii teeninduse, kui ka kaubanduse arendamist puhkepiirkondade keskustes. Sealsed teenindus- ja kaubandusasutused peaksid varustama nii puhkajaid kui ka valla elanikke. Vald peab püüdlema sinna poole, et esmaseid teenuseid suudetakse pakkuda valla siseselt. Teenuste osutamine peab laienema suveperioodilt ka teistele aastaaegadele.

Uusi äri- ja teenindusettevõtete maid on reserveeritud Võsu alevikku. Äritegevuse arendamisel tuleb Võsul kasutusele võtta ja heakorrastada olemasolevad lagunevad objektid. Käesoleval hetkel on kümne aasta tagune suvituskeskus hääbumas ja inimtühi. Olemasolevad objektid tuleb korrastada ja uuesti kasutusele võtta. **Lagunevate hoonete heakorrastamise ja lammutamise kord peaks kajastuma valla ehitusmääruses.**

Uusi äri- ja teenindusmaid on reserveeritud ka Vergi ja Käsmu külla (vt. ptk 6.1.4).

Vihula vallas olemasolev reostusohklik tööstus puudub ning vallas on ka edaspidi eelistatud ainult keskkonnasõbraliku väiketööstuse arendamine. **Käesoleva üldplaneeringuga pole olulise suurusega uusi tööstusalasid valda kavandatud.** Tootmismaad on reserveeritud Võsu aleviku äärealale uue väiketööstusettevõtte rajamiseks. Alal paiknevad olemasolevad laod.

Positiivseteks aspektideks on kasutamata seisva endise tootmisobjekti kasutuselevõtt, mis läbi territoorium heakorrastatakse.

4.4.2 Põllumajandus, metsandus

Haritava maa osatähtsus on vallas väike. Seda põhjustab valitsevate liivmuldade madal looduslik viljakus, samuti moreensel lähtekivimil kujunenud väga suur kivisus. Põlised põllumaad asuvad väikeste tükkidena vanade külade ümber, reeglina positiivsetel pinnavormidel ning nende jalameil. Põllumajandustootmiseks sobivad alad paiknevad Vihula, Sagadi, Annikvere ja Palmse külades.

Põllumajanduse osas on prioriteediks parema viljakusega muldadega alade säilitamine põllumajanduslikuks otstarbeks. Sealjuures tuleb võimaluste piires säilitada põllukultuuride liigiline mitmekesisus. Otseseid võimalusi selleks pakub mahepõllundus.

Valda iseloomustab suur metsasuse protsent ca 70%. Metsamaad on vallas kokku ca 26467 ha, millest 2001. aasta alguseks oli erametsadena vormistatud 4766 ha (*Vihula valla arengukava, 2001*). Vihula vallas on üks metskond – Loobu metskond. Lahemaa Rahvuspargi territooriumil asuvate sihtkaitsevööndite metsades on majandustegevus keelatud, ülejäänud rahvuspargi alale jäävad metsad kuuluvad kaitsemetsade kategooriasse.

Metsaressursse tuleb kasutada mitmekülselt ja säästlikult, et tagada nii majanduslik tulu kui ka koosluste hea ökoloogiline seisund. **Metsade majandamisel peab säilitama nende bioloogilise mitmekesisuse ja sellega seotud väärtused:** metsaressursid, ainulaadsed ja ohustatud ökosüsteemid ning maastikud.

Kuna probleemiks on erametsamaade uuendamine, on Vihula valla ülesandeks erasektori, metsandusorganisatsioonide ja riigi vastavate asutustega koostöös tagada valla metsaressursi pidev ühtlane kasutus, selgitades metsaomanikele metsade säästliku kasutuse printsiipe ja efektiivsema majandamise meetodeid.

Metsa säästlikul majandamise seisukohalt on oluline:

- rakendada metsades säästlikke metsandusvõtteid (näiteks valikraie lageraie asemel);
- luua jõgede ja järvede valgadel ja tundlikes ökosüsteemides majanduslikult kasutatuid metsareserve;

Metsal on ka oluline osa eestlaste kultuurilises taustas ning elulaadis.

Käesoleva üldplaneeringuga põllu- ja metsamajandusmaade täiendavat reserveerimist või kasutuselevõttu ette ei nähta. Senised põllumaad säilitavad valdavalt oma senised maakasutuse juhtfunktsioonid (sihtotstarbe). **Vallapoolne vahelesegamine ja täpsustavad ettekirjutused peavad vajadusel lähtuma järgnevatest põhimõtetest:**

- säilitada olulisemad ökoloogilised protsessid;
- kaitsta looduslikku mitmekesisust;
- kindlustada liikide ja looduskoosluste säästev kasutamine.

4.4.3 Rannakalandus

Rannakalanduse eesmärkidel saab kasutada üldplaneeringu kaardil toodud lautrikohti.

Lähtuvalt *Ranna- ja kaldakaitse seadusest* on lautrid ja nende juurde kuuluvad objektid veeliiklusobjektid, millele ei laiene ehituskeeld, kui neid rajatakse üld- ja detailplaneeringute alusel (vt *ptk 4.5.2*).

4.5 Elamuehitus

Käesoleva üldplaneeringuga on reserveeritud maad väikeelamute ehitamiseks. **Elamumaade planeerimise üks põhimõtetest on olemasolevate kompaktse struktuuriga külade tihendamine ja laiendamine.** Elamumaid on reserveeritud nii olemasolevatesse kompaktsetesse tiheda asustusega rannaküladesse kui ka külade laiendusena.

Asustust on tihendatud või laiendatud Käsmu, Vergi, Mustoja, Altja, Natturi, Karepa ja Toolse külas ning Võsu alevikus. Tihendamisel on tähtis, et väljakujunenud asustusstruktuur säiliks ja uued ehitatavad hooned haakuks ümbritsevasse miljöösse. Täpsemad ehitamise reeglid ja juhised on üldplaneeringus määratletud miljööväärtuslikele hoonestusaladele ehitamisel (vt ptk 9.4, 9.5 ja 10.2).

Vähemal määral on elamumaid reserveeritud eraldi piirkondadesse hajaasustuses. Need on piirkonnad vallas, mis oleksid potentsiaalselt eelisarendatavad elamuehituse jaoks. Oluline on, et nendes piirkondades ei tekiks kompaktseid tihedaid asumeid. Perspektiivsed elamualad hajaasustuses on Võsu alevikust ida pool, Võsu ja Käsmu vahelisel alal, Karepa ja Toolse külas kaardil tähistatud aladel. Ehitamise reeglid perspektiivsetele elamuehituse reservmaadele on toodud peatükis 10. 2, 10. 3 ja 11.3.

4.6 Tehniline infrastruktuur

4.6.1 Teedevõrk ja parkimine

Teed vallas jagunevad riigimaanteedeks, kohalikeks maanteedeks ja erateedeks. *Teed on toodud lisas 2.* Kohalikke maanteid on vallas 101,8 km, millest asfalt-betoonkattega on 4,4 km, mustkattega 0,4 km, kruusakattega 89,9 km ja pinnasteid 7,1 km. Tänavaid 16,1 km, millest asfalt-betoonkattega 7,6 km, kruusakattega 7,5 km ja pinnasteid 0,9 km. Olemasolev teedevõrk vallas on piisava tihedusega ja teed on heas korras.

Esmajärjekorras vajaksid parandamist teed, mis oleksid eriti tähtsad valla puhkemajanduse potentsiaali kasutamiseks. Tähtis on, et supelranna, supluskohtade, sadamate ja lautrite juurde viivad heakorrastatud teed. Samuti tuleb rajada piisava mahutavusega parklad, korrastada on prügimajandus ja varustada viidasüsteemiga lõkke- ja telkimispaigad ning matkarajad. Esmatähtsaks tuleb pidada kohalike teede seisukorra, talvise hoolduse, sõidetavuse, nähtavuse ja tähistamise parandamist. Teede kvaliteeti on vaja parandada ka selleks, et turist ja puhkaja külastaks valda ega pööraks halbade teedeolude tõttu tagasi. **Oluline on avada vaateid teelt merele.**

Korralik funktsioneeriv viidasüsteem tuleks luua kõigi tähtsamate vaatamisvääruste ja puhkealade vahel. Viidastatud peaksid olema ka väiksema liiklusega teelõigud. Viidastamine Lahemaa territooriumil peaks toimuma koostöös Lahemaa Rahvusparki administratsiooniga.

Musta katte alla tuleksid viia: Sipa-Mustoja teelõik, Noonu-Annikvere, Lahe-Lobi teelõik. Uus teelõik on planeeritud Rutja külla Võle-Vainupea-Kunda teest läbi Selja jõe oru mereranda. Juurdepääsuteed uutele planeeritavate elamualade tuleb kavandada detailplaneeringuga.

Otstarbekas on koostada **teede ja tänavate arengukava**, milles sätestatakse vallateede ja -tänavate kapitaalremondi vajadus ja järjekord. Seda saab teha tuginedes vallateede inventariseerimisele, mis on läbi viidud.

Vältima peaks vanade, piirkonnale omaste, kurviliste teede õgvendamist (nii horisontaalselt kui vertikaalselt) ja laiendamist, kuna teede asukoht ning ilme on üheks otsesemaks maastikul toimunud inimtegevuse peegeldajaks (vt. ptk. 10.2). Teede ehitamine tuleb kooskõlastada Vihula Valla-valitsusega.

Puhkealade väljaehitamisel uute teede rajamisel on soovitatav arvestada väljakujunenud teedevõrguga ja teekatendi valimisel vältida asfaltkatet. Soovitatav on rajada pinnasteed või muruteed.

Kõigi tanklate rajamiseks Vihula vallas tuleb koostada detailplaneering. Võimaliku bensiinitankla asukohana tehti ettepanek Võsupere küla kohta.

Käesolevas üldplaneeringus on tehtud ettepanek uute parklate jaoks maa reserveerimiseks Käsmu ja Altja külla ning Võsu alevikku.

Kõigil elamukruntidel tuleb parkimine lahendada krundi siseselt. Äri-, büroo- ja tootmishoonete parkimine tuleb lahendada detailplaneeringuga. Alla 5 parkimiskohaga ärihoonete puhul, mida vastavalt ptk 4.4 ja 10.4 võib rajada ilma detailplaneeringuta ja rekonstrueeritavate tootmis- ja tööstushoonete puhul, tuleb parkimine lahendada ehitusprojekti koosseisus oleval asendiskeemil.

Vald kavandab rajada jalgrattateed piki rannikut. Jalgrattaparklad peaksid paiknema suuremate puhkealade vahetus läheduses.

Käesolevas peatükis toodud kergliiklusteede planeerimise põhimõtteid on täiendatud Lääne-Viru maakonnaplaneeringuga „Lääne-Viru maakonna rannikuala“ ning uute kergliiklusteede paiknemist täpsustatakse koostamisel oleva Lääne-Viru maakonna teemaplaneeringuga „Lääne-Viru maakonna jalg- ja jalgrattateed“.

4.6.2 Sadamad ja lautrid

Oma asukoha tõttu omab valla rannik suurt mereturismialast potentsiaali. Väga tähtis on luua paremad võimalused juurdepääsuks vallale merelt. Selleks tuleks taastada ja korrastada väikesadamaid. Samuti tuleb tagada juurdepääs avalikus kasutuses olevatele rannaaladele ja lautrikohtadele, mis suurendab valla atraktiivsust meritsi liikujate sihtkohana.

Vihula vallas asuvad väikesadamad on Vergi, Vainupea ja Eisma. Olemasolevad väikesadamad (peale Vergi) on tehniliselt amortiseerunud ja ilma korralike navigatsioonimärkide ning rannaehitisteta. Väikesadamate funktsioon piirdub peamiselt turismi ja kohalike kalurite tegevusega. **Oluline on Vergi sadam lülitada rahvusvahelistesse kettidesse.**

Et väljakujunenud rannikuprotsesse vähem häirida, on veeteedega seotud maismaaobjektide planeerimisel Vihula valda lähtunud põhimõttest, et tuleb ära kasutada olemasolevaid sadama- ja lautriehitisi. Uute rajamisele on eelistatud vanade sadamate või lautrikohtade taastamine. Eelistatud on väikepaatide sadamate ehitamine. **Kaubaveo eesmärgil kasutatavaid sadamaid ei ole Vihula valda lubatud rajada.**

Vastavalt käesolevale üldplaneeringule tuleb sadamate ja rohkem kui seitsme kohaga paadilautri ehitamiseks koostada detailplaneering (vt. ptk 10).

Käesoleva üldplaneeringuga on sadamate maad reserveeritud Käsmu külas ning Võsu alevikus.

Nii Käsmu külas kui Võsu alevikus on ajalooliselt kujunenud sadamakohad. Säilinud on olemasolevad sadamarajatised: Käsmus vanad paadikuurid ja sadamakai ja Võsul muul. Olemasolevad ehitised tuleks rekonstrueerida. Et Käsmu küla puhul on tegemist miljööväärtusliku külaga, tuleks uute sadamaehitiste ehitamisel jälgida nende sobivust ümbritsevasse keskkonda.

Rannalautrite rajamine on lubatud on Natturi külla, Linnamäele Eru külas, Palgilõugasse Käsmu külas, Väheliivu nukile, Vahiranna lähedale, Pihlaspea neeme juurde ja Türiineeme juurde kaardil tähistatud alal. **Lautrite väljaehitamine saab toimuda ehitusprojekti alusel v. a rohkem kui seitsme sildumiskohaga lautri ehitamisel (vt. ptk. 10).** Lautri tehniline lahendus tuleb määrata ehitusprojekti koosseisus.

Lähtuvalt *ranna- ja kaldakaitse seadusest* ei laiene ehituskeeld kalakasvatuse ja kalapüügiga seotud objektidele, kui neid rajatakse üld- ja detailplaneeringute alusel.

4.6.3 Veevarustus ja kanalisatsioon

Tsentraalsed veevarustuse süsteemid ja kanalisatsioon on Vergis, Vihulas ja Võsuperes. Võsul on kanaliseeritud ligi viiendik asula reovetest. Puhastid on Palmse ning Sagadi mõisates ja Annikveres. Mitmed puhastusseadmed vallas küll töötavad kuid ei vasta nõuetele (Annikvere, Mustoja). Projekteerimisel on Käsmu küla ühisveevärk ja –kanalisatsioon.

Teadaolevaid puurkaeve on vallas ca 80. Puurkaevudes ja tsentraalsetes vee-süsteemides kasutatakse kambrium-vendi veekompleksi põhjavett. Vee kvaliteet neis jääb normide piiresse. Šahtkaeve on vallas enam kui 1000. Kuna

kaevud toituvad enamasti pinnaveest on nende veekvaliteet madalam puurkaevude omast. Põhiprobleem on liigne rauasisaldus.

Tabel 5. Puhastusseadmed vallas

Valdaja	Asukoht	Puhasti tüüp	Järel-puhasti	Võimsus m³/d	Ekspl aasta	Ees-vool
AS Rakvere Piim	Annikvere	4BT	5189	187 (ei tööta?)		Mustoja
Vihula Kommunaal	Võsu	OXYD180	2BT5360	150 (....)		Soome laht
Vihula Kommunaal	Vihula	BIOROOTOR	TRJ-400K	32	1997	Mustoja
Vihula Kommunaal	Vergi	BIOCLERE		29	1996	Soome laht
Palmse Park Hotell	Palmse	BIOCLERE			1996	Palmse tiik
	Sagadi	BIOCLERE			1998	Pinnas

Toimivad puhastusseadmed ja veevarustus on eelduseks elamuehituse ja ettevõtluse arendamisele, seepärast peab heitvete kanaliseerimise ja veevarustuse põhieesmärgiks olema võimalikult süsteemsete võrkude rajamine.

Olulised ühisveevärgi ja kanalisatsiooniga seonduvad probleemid on: Vihula valla puur- ja salvkaevude inventeerimine koos vastava andmebaasi loomisega, Võsu joogivee puhasti ehitus ja veetrasside renoveerimine, Võsu aleviku ning Käsmu küla ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni väljaehitamine ning Võsu-pere reoveepuhasti väljaehitamine (*Vihula valla arengukava, 2001*).

Kõigi ülal toodud küsimuste lahendamiseks **tuleb koostada Vihula valla vee-majanduse arengukava**, kus määratakse:

- võrkude, kaevude ja puhastite omanikud, ning nende kohustused ja õigused;
- võrkude rekonstrueerimise vajadus;
- uute võrkude rajamise vajadus;
- võrkude rekonstrueerimise ja ehitamise prioriteedid;
- võrkudega liitumise ja arvlemise kord jms.

Koostatud arengukava võimaldab luua konkreetse tegevuskavad rahastamiseks valla omavahendite, riiklike vahendite, fondide ja abiprogrammide vahendusel ning määrata laenude vajadused.

Talupidajatele ja üksikmajapidajatele (hajaasustuses) soovitab vald väikepuhastusseadmete kasutamist.

4.6.4 Jäätmemajandus

Vihula vallas ametlik prügila puudub. Endine Võsu prügila tuleb rekultiveerida. Vallas on probleemiks isetegevuslikud prügimäed, mis tuleks likvideerida. Oluline on ka kasutuseta ja lagunevate ehitiste ja rajatiste probleemi lahendamine (lammutamine, peremehetuks varaks tunnistamine, omanikele surve avaldamine).

Käidavamatele randadele on hooajaks paigaldatud prügikastid ja –kotid. Organiseeritakse ülevallalisi rannariba koristuspäevi.

Jäätmete käitlemise korrastamiseks koostatakse **Vihula valla jäätmekäitluskava** valla arengukava osana, juhindudes maakonna jäätmekavast. Valla jäätmekäitluskava avalikustatakse *Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse* kohaselt.

Eesmärgiks peaks olema preventiivne printsiip s.o probleemide ennetamine jäätmete hulga ja ohtlikkuse vähendamisega.

Valla jäätmekavas tuleb põhjalikumalt käsitleda:

- vallas tekkivaid jäätme hulki;
- jäätmete korduvkasutamist ja kasutamist teisese toormena;
- jäätmete sorteeritud kujul kogumist;
- ohutut ladustamist;
- jäätmete äraveo organiseerimist.

Vallal on õigus nimetatud ülesande täitmiseks nõuda oma haldusterritooriumil tegutsevalt ettevõtjalt jäätmekava, mis käsitleb ettevõtja tegevusega seotud jäätmekäitlust.

Vallal on õigus nõuda oma haldusterritooriumil asuva kinnisasja omanikult reaalkoormatisena perioodilisi rahalisi makseid vähemalt üks kord aastas või nimetatud maksetega võrdseks hinnatavat tegevust jäätmehoolduse korraldamiseks Vihula valla haldusterritooriumil, juhindudes asjaõigusseadusest. Nimetatud summa või sellega võrdseks hinnatav tegevus sõltub kinnisasja sihtotstarbest, suurusest ning seal tekkivate jäätmete liigist.

Kõigil maavaldajatel tuleb tagada nende territooriumil tekkivate jäätmete kogumine prügikastidesse või konteineritesse ning organiseerida nende regulaarne äravedu.

Turismi arendamisel ja külaliste arvu kasvuga võivad suureneda jäätmete ja heitvete kogused turismipiirkondades, mis toob kaasa nii piirkondlikke kui ka kohalikke keskkonnaprobleeme. **Probleemi ennetamiseks tuleb turistide poolt külastatavad kohad varustada prügikastide ja konteineritega ning tagada nende regulaarne tühjendamine.**

Valla jäätmemajanduse korrastamine, jäätmekäitluseks võimaluste loomine ning inimeste keskkonnateadlikkuse ja vastutustunde tõstmine läbi ühiste prügikoristusaktatsioonide ja motiveeritud heakorrastustegevuse (heakorrakonkursid jms). Heakorrastatus mõjub positiivselt nii valla mainele elukeskkonnana kui ka suurendab üldist miljööväärust.

Heakorrastamise alal tuleks koostööd arendada Lahemaa Rahvuspargi, RMK Looduskaitseosakonnaga ja Sagadi Koolituskeskusega.

4.7 Maavarade kasutamine

Vihula valla territooriumil toimub ametlik kaevandamine Altpere karjääris. Maavaradest leidub valla territooriumil ehitusliiva, kruusa, turvast ja järvemuda.

Tabel 6. Vihula valla maardlad

Maardla nimetus	Pindala (ha)	Põhimaavara/ kaasnev maavara
Altja-Rutja liivamaardla	31,8	Ehitusliiv
Pedassaare kruusamaardla	1,0	Ehituskruus
Laukasoo turbamaardla	572,6	Turvas
Selja turbamaardla	199,2	Turvas/ järvemuda

Liiv ja kruus ei ole taastuvad loodusvarad ning pisikarjäärid muudavad oluliselt maastiku ilmet. Valla poolne kruusa-liiva vajadus lähtub teede korras- hoiu, ehitamise ja ehituskruntide ettevalmistamise vajadusest. **Otstarbekas on paralleelselt teede arengukavaga koostada maavarade kasutamise kontseptsioon.** Kontseptsiooni raames tuleb ära näidata ka ammendu- nud/ammenduvate karjääride edasine kasutamine.

4.8 Koostöövõimalused

Valla eesmärgiks on tugevdada sidemeid naabervaldadega. Kõige enam tule- musi andev on hetkel naabervaldade vaheline koostöö puhkemajanduse, haridus- ja sotsiaalsfääris. Maakondlikul tasemel tehakse koostööd Lääne-Viru Ühisomavalitsuse kaudu.

Looduskeskkonna säästva arengu ja valla üldise heakorra valdkondades tuleb koostööd tõhustada Lahemaa Rahvusparki ja Sagadi Koolituskeskusega. Kultuuri- ja haridusalast koostööd tuleb arendada Vihula vallas asuvate mõisate omanike ja/või haldajatega (Sagadi Koolituskeskus, Palmse mõis, Vihula mõis). Infrastruktuuride arendamisel ja haldamisel on oluline koostöö arendamine valla ettevõtjatega.

Vihula vallal on koostöösidemed Laboe vallaga Saksamaalt ja Sodankyla vallaga Soomest. Tähtis on koostöö arendamine Laboe vallas asuvate jahi- sadamate ja –klubidega ja aktiivne osalemine rahvusvahelistes koostöö- projektides (näiteks 3+3, väikesadamad).

Koostöö arendamine naabervaldade ja ka sõprusvaldadega teistest riikidest on vajalik ühiste arendusprojektide koostamiseks ja osalemiseks rahvusvahelistes koostööprogrammides lisaressursside hankimiseks, seda eriti keskkonnakaitse ja looduskeskkonna säästva arengu tagamise osas ning puhkemajandusvalla idee realiseerimisel (*Vihula valla arengukava, 2001*). Samuti on vajalik koostöö ja võrgustumine teiste puhkemajanduspiirkondadega Eestis ja Läänemere regioonis, et ühtse piirkonnana olla konkurentsivõimeline puhke- teenuste osutamisel.

5 ÜLEVAADE LÄÄNE-VIRU MAAKONNA PLANEERINGUST JA TEEMAPLANEERINGUTEST

Lääne-Viru maakonnas on kehtiv maakonnaplaneering alates aastast 2000. Lääne-Viru maakonnaplaneering 2010+ on kehtestatud 29. mail 2000. a maavanema korraldusega nr. 134. Vabariigi Valitsus algatas 18.07.2013 korraldusega nr 337 uute maakonnaplaneeringute koostamise kõikides maakondades. Kehtiv maakonnaplaneering on vananenud ning Lääne-Viru maakonnaplaneering 2030+ on koostamisel. Lääne-Viru maavanem algatas 30.07.2013 korraldusega nr 1-1/2013/543 maakonnaplaneeringu keskkonnamõju strateegilise hindamise.

Maakonnaplaneeringut on täpsustatud läbi planeeringu enda uuendamise (kehtestatud madalamate planeeringutega tehtud ettepanekute sisse kandmisega) ja teemaplaneeringute koostamise kaudu.

5.1 Lääne-Viru maakonna teemaplaneering *Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused*

Lääne-Viru maakonna planeeringule on koostatud teemaplaneering *Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused*, mis koosneb kahest alateemast: väärtuslikud maastikud ja roheline võrgustik. Teemaplaneeringu üheks olulisemaks eesmärgiks on loodus- ja keskkonnakaitseliselt põhjendatuma ruumistruktuuri tagamine. Tuginedes erinevate infrastruktuuride paiknemise ja vajaduste analüüsile, seatakse väärtuslike maastike ja roheline võrgustiku kooskõpsitluse kaudu kehtivat maakonnaplaneeringut täpsustavad maakasutus- ja ehitustingimused, mis peaksid tagama säästva arengu maakonnas. Teemaplaneering kehtestati maavanema 18.06.2006 korraldusega nr. 114.

Maakonnaplaneeringuga "Lääne-Viru maakonna rannikuala" on täpsustatud teemaplaneeringuga „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused“ määratud rohevõrgustiku piire reaalsest maakasutusest lähtudes. Rohevõrgustiku toimimise tagamiseks tuleb lähtuda teemaplaneeringuga „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused“ määratud tingimustest.

5.2 Lääne-Viru maakonna teemaplaneering *Sotsiaalne infrastruktuur*

Lääne-Viru maakonna teemaplaneering sotsiaalne infrastruktuur on koostatud üleriigilise planeeringuga „Eesti 2010“ seatud eesmärkide elluviimiseks, tagamaks Lääne-Viru maakonna elanike põhivajaduste rahuldamise igapäevaste sotsiaalteenuste kättesaadavuse näol. Teemaplaneeringu eesmärgiks on analüüsida igapäevaste teenuste kättesaadavust paikkonnas ning

kavandatakse meetmed nende edasise kättesaadavuse tagamiseks. Teemaplaneering on kehtestatud maavanema 14.09.2009 korraldusega nr. 151.

5.3 Lääne-Viru maakonna teemaplaneering "Lääne-Viru maakonna jalg- ja jalgrattateed"

Koostamisel on Lääne-Viru maakonnaplaneeringut 2010+ täpsustav teemaplaneering „Lääne-Viru maakonna jalg- ja jalgrattateed“, mis võeti vastu Lääne-Viru maavanema 18.12.2014 korraldusega nr 1-1/2014/1004. Teemaplaneering koostatakse kogu Lääne-Viru maakonna territooriumi kohta ning koostamise eesmärgiks on toimiva jalg- ja jalgrattateede võrgustiku kavandamine oluliste sihtpunktide sidumiseks maakonnas, et seeläbi parandada teenuste kättesaadavust kohalikele elanikele ja tagada liiklusohutus ning tõsta tervisliku ja keskkonnasäästliku transpordiliigi osatähtsust igapäevases liiklemises.

Lisaks on vaja teemaplaneeringuga määrata maakonna matkamarsruutide paiknemine arvestades maakonna kultuuri- ja loodusväärtustega, et toetada turismivaldkonna arengut.

5.4 Lääne-Viru maakonna teemaplaneering "Lääne-Viru maakonna rannikuala"

Lääne-Viru maavanema 14.12.2011 korraldusega nr 258 kehtestati Lääne-Viru maakonna teemaplaneering "Lääne-Viru maakonna rannikuala". Maakonnaplaneeringu koostamise eesmärgiks on Lääne-Viru maakonna rannikuäärse piirkonna arengu põhisuundade ja tingimuste määramine järgnevas 10 aastaks, olulisemate infrastruktuuri objektide asukoha määramine ning maa- ja veealade üldiste kasutustingimuste määramine.

Maakonnaplaneering annab üldised suunised omavalitsuste üldplaneeringute ja detailplaneeringute koostamiseks ning loob võimaluse maakondlike arengukavade või strateegiate paremaks seostamiseks.

Maakonna teemaplaneeringuga on määratud loodusalad, asustuse- ja ettevõtluse arengualad Vihula valla territooriumil.

Loodusalad võimaldavad käsitleda kogu maakonna ranna-ala arengut tervikuna, sealjuures kaitsepiiranguid asukohaväärtustena, teiste arengusuundade eeldustena ja planeeringuliste tingimustena.

Asustuse arengualad on teemaplaneeringus jaotatud vastavalt iseloomule, suurusele ning arenguvõimalustele kompaktses asustuse arengualadeks A1 ja A2, ajaloolise küla- ja mõisaasustuse arengualadeks A3 ning hajaasustuse arengualadeks. Vastavalt on määratud asustuse arengualadele ruumilise arengu

üldsuunad ja –tingimused, samuti on teemaplaneeringus kirjeldatud iga konkreetse arenguala ruumilise arengu suundi.

Ettevõtluse arenguala käsitus lähtub piirkonna ettevõtluse iseloomust ning eripärastest eeldustest ja vajadustest. See teema kajastub planeeringus läbi erinevate asustuse ja tootmise arengualade.

Hajaasustuse teemaplaneeringus on olemasoleva hajaasustusstruktuuri säilitamiseks määratud ala. Hajaasustusest on esile toodud hajaasustuse arenguala. Hajaasustuse arengualal toimub areng väljakujunenud asustusstruktuuri, ajaloolis-kultuurilisi ja looduslikke tingimusi järgides.

Puhkuse ja virgestuse arengualad on ette nähtud aktiivse puhketegevuse arendamiseks looduses. Puhke- ja virgestusalad on rekreatiivrajatiste ja teenuste võrgustik, kus on tingimused erineval tasemel spordi harrastamiseks, aktiivpuhkuse veetmiseks ja koolituste läbiviimiseks.

Käesolevas Vihula valla üldplaneeringus tehtud ranna ja kalda ehituskeeluvööndi vähendamise ettepanekud jäävad kehtima. Ehituskeeluvööndi vähendamise ettepanek on maakonnaplaneeringus tehtud Lahepõhja arengualal Võsu-Käsmu maantee.

Detailplaneeringu kohustusega alad on käsitletud ptk 10. 2 ja 10. 3, lisaks määrati maakonnaplaneeringuga detailplaneeringu kohutusega alaks Eisma küla kompaktse hoonestusega ala.

Lisaks kehtestati maakonnaplaneeringuga, et ainult läbi detailplaneeringu koostamise toimub:

- hajaasustuse arengualadel ja hajaasustusega aladel paikneva maatulundusmaa
- katastri sihtotstarbe muutmine rannajoonest 500 m laiuses vööndis elamu-, äri- või tootmismaa sihtotstarbega maaks;
- ranna ja kalda piiranguvööndis paikneva maatüki jagamine kui eesmärgiks on ehitusõiguse taotlemine;
- väljaspool tootmisalasiid uute tööstus- ja tootmishoonete ehitamine, samuti uute tuuleparkide rajamine ning olemasolevate laiendamine;
- puhke ja virgestuse arengualal uute puhkeotstarbeliste hoonete ehitusõiguse määramine, et tagada optimaalne liikluskorraldus ja oluliste arhitektuurinõuete ja keskkonnatingimuste arvestamine, kui valla üldplaneeringuga ei ole puhketegevust toetavate uute rajatiste ja hoonete ehitamise tingimusi määratud.

Maakonnaplaneeringus määratud hajaasustusega arengualadel ja hajaasustusega aladel tuleb uute kompaktse asustusega alade arendamisel enne planeeringu algatamise otsuse tegemist analüüsida:

- olemasolevat asustusstruktuuri;
- merega piirnevatel aladel hinnata ülejutusriske;
- sotsiaalsete esmatasanditeenuste kättesaadavust;
- ühistranspordi kättesaadavust;

- planeeringuala liitumisvõimalusi olemasolevate tehnovõrkudega;
- planeeringu elluviimise võimalikkust.

6 MAA RESERVEERIMINE

Maade kasutamise juhtfunktsioonid on määratud vastavalt *Planeerimis- ja ehitusseaduse* (RT I 1995, 59, 1006; 1996, 36, 738; 49, 953; 1999, 27, 380; 29, 398; 399; 95, 843; 2000, 54, 348; 2001, 42, 234; 50, 283; 65, 377; 2002, 47, 297; 53, 336; 63, 387) §9 lg 4. Olemasolevaid sihtotstarbeid on arvestatud *Katastriüksuse sihtotstarvete liikide ja nende määramise aluste* (RT I 1995, 13, 150; 1996, 32, 636) järgi.

Planeeringuga saab muuta maakasutuse sihtotstarvet koheselt, kehtestades maale mingi uue, senisest erineva sihtotstarbe või siis reserveerida maa-ala mingiks kindlaks otstarbeks.

Maa reserveerimise all mõistetakse käesolevas planeeringus seda, et maa-ala on reserveeritud mingiks muuks maakasutamise eesmärgiks, kui seda on praegune maakasutamise sihtotstarve. See aga ei tähenda selle maa-ala terviklikku ega automaatset maakasutuse sihtotstarbe muutmist vaid seda, et antud ala oleks võimalik tulevikus, sellekohase vajaduse ja soovi tekkimisel, reserveeritud otstarbel kasutada (planeeringu järgimine on kohustuslik arendustegevuse korral). Näiteks maade reserveerimine elamuehitamiseks, teede rajamiseks või mõnel teisel eesmärgil.

Mingiks otstarbeks reserveeritud maad saab maa omanik edasi kasutada selle praegusel sihtotstarbel seni, kuni ta seda soovib. Teiste sõnadega, maakasutuse sihtotstarvet (seega ka maa hinda) reserveerimine ei muuda. Inimene saab omal maal edasi toimetada vastavalt maakasutuse sihtotstarbele (sealjuures rajada ehitisi, mis pole vastuolus maakasutuse sihtotstarbega) ja mingeid piiranguid sihtotstarbelisele kasutamisele ei kaasne. Reserveerimise mõte on selles, et piiratakse maakasutuse sihtotstarbe muutmist. Kui inimene tahab muuta maakasutuse sihtotstarvet siis saab ta seda teha vaid planeeringuga määratud ulatuses. Reserveeritud otstarbeks kasutusele võtmiseks tuleb maaomanikul maa uueks otstarbeks kasutusele võtta läbi detailplaneeringu või maa katastris toodud sihtotstarbe muudatuse. Kui maad soovib kasutada planeeringus toodud eesmärgil keegi teine, kui maaomanik ise, tuleb tal maa praeguselt maaomanikult ära osta. Näiteks, saab elamuehitusmaana reserveeritud maale tellida detailplaneeringu ja seejärel ala kruntida ning krundid elamuehituseks edasi müüa.

Seega mingiks otstarbeks (näiteks sadamamaa) reserveeritud maad saab maa omanik edasi kasutada selle praegusel sihtotstarbel seni, kuni ta seda soovib.

Üldplaneeringu või detailplaneeringu elluviimiseks võidakse kohaldada kinnisasja sundvõõrandamist (s.o kinnisasja võõrandamine omaniku nõusolekuta üldistes huvides õiglase ja kohese hüvitamise eest) *Kinnisasja sundvõõrandamise seaduses* ettenähtud alustel. Kui algatatav detailplaneering võib kaasa tuua kinnisasja sundvõõrandamise vajaduse või krundi senise ehitusõiguse

muutmise, teatab kohalik omavalitsus tähtitud kirjaga detailplaneeringu algatamisest vastava kinnisasja omanikule kahe nädala jooksul, arvates algatamisotsuse tegemise päevast. Juhul, kui üldplaneeringu (valla osa üldplaneeringuga) või detailplaneeringuga kitsendatakse senist maakasutust või krundi ehitusõigust teatab kohalik omavalitsus kinnisasja omanikule tähtitud kirjaga antud planeeringu avalikust väljapanekust hiljemalt kaks nädalat enne avalikku väljapanekut ning samuti kahe nädala jooksul pärast antud planeeringu kehtestamist.

Juhul, kui kehtestatud üld- või detailplaneeringuga nähakse ette kinnisasja kasutamine avalikul otstarbel, piiratakse oluliselt kinnisasja senist kasutamist või muudetakse senine kasutamine võimatuks, on kohalik omavalitsus kohustatud omaniku nõudel kinnisasja võõrandama kohese ja õiglase tasu eest.

Kinnisasja omanikul on seega õigus nõuda maakasutuse ja krundi ehitusõiguse kitsendustest ja ka detailplaneeringu tühistamisest tuleneva kahju õiglast ja kohest hüvitamist *Planeerimis- ja ehitusseadusega* ja *Kinnisasja sundvõõrandamise seadusega* kehtestatud korras.

6.1 Maa alade kasutuselevõtt senisest erineval otstarbel

6.1.1 Elamuehitusotstarbel maade reserveerimine

Saavutamaks parimat võimalikku otsust on kaalutletud elamuehituspiirkondade asutamiseks sobivate kohtade eelseid ja puudusi. Nende optimaalse ja aktsepteeritava vahekorra puhul ongi ala elamuehituseks sobilikuna reserveeritud elamumaana. Lisaks on arvestatud maakonnaplaneeringuga (*Lääne-Viru maakonnaplaneering 2010+, 2000*) ja juba olemasolevate elamupiirkondade, töökohtade, sotsiaal- ning teenindusasutuste paiknemise ja kättesaadavusega.

Elamumaal võib arvestada kõrvalsihtotstarbe kuni 25% ulatuses ärimaaks tingimusel, et see ei riku naabrusõigusi.

Elamumaana on vallas reserveeritud maid järgnevalt:

- maa-ala Käsma küla tiheasustusalas Laane tänavast lõuna pool piki olemasolevate elamumaade katastriüksuste ja metskonna maatüki piire kaardil tähistatud alal;
- maa-ala Käsma küla tiheasustusalas Põllu tänava lõuna poolses ääres kaardil tähistatud alal;
- maa-ala Käsma küla tiheasustusalas Neeme tee ääres Seljaku tänavast lõuna pool kaardil tähistatud alal;
- maa-ala Käsma küla tiheasustusalas Põllu tn. 10 (katastritunnusega 92201:014:0734
- maa-ala Võsu aleviku ja Käsma küla vahelisel alal Haljala-Käsma maanteest lääne ja lõuna pool kaardil tähistatud alal;
- maa-ala Võsu aleviku tiheasustusalas Spordi tänava lääne poolses ääres kaardil tähistatud alal;

- maa-ala Võsu aleviku tiheasustusalas Kalda tänava ääres kaardil tähistatud alal;
- maa-ala Võsu aleviku kõrval, tiheasustusala piirist ida pool, Spordi tänava idapoolses ääres Jaaniojast Spordi põiktänavani kaardil tähistatud alal;
- maa-ala Vergi külas tiheasustusalas Vergi küla tee III (nr. 136) põhjapoolses ääres olemasolevate elamute vahel kaardil tähistatud alal;
- maa-ala Vergi külas tiheasustusalas Võsu-Vergi-Sõeaugu teest lääne pool olemasolevate elamumaade vahel kaardil tähistatud alal;
- maa-ala Vergi külas tiheasustusalas Võsu-Vergi-Sõeaugu teest ida pool olemasolevate elamumaade ja reserveeritud ärimaade vahel kaardil tähistatud alal;
- maa-ala Mustoja küla detailplaneeringu kohustusega ala piirides mõlemal pool Mustoja-Haili-Vihula teed olemasolevate elamumaade vahel kaardil tähistatud alal;
- maa-ala Altja küla detailplaneeringu kohustusega ala piirides Võsu-Vergi-Sõeaugu maantee lõunapoolses ääres kaardil tähistatud alal;
- maa-ala Altja küla detailplaneeringu kohustusega ala piirides Võsu-Vergi-Sõeaugu maantee põhjapoolses ääres, kahel teelõigul, kaardil tähistatud alal;
- maa-ala Karepa külas Karepa küla teest lõuna ja lääne pool mõlemal pool Karepa oja kaardil tähistatud alal;
- maa-ala Karepa külas Karepa küla teest ida pool kaardil tähistatud alal;
- maa-ala Toolse külas mereäärse ehituskeeluvööndi ja kalda ulatuse vahelisel alal kaardil tähistatud alal;
- maa-ala Toolse külas Võle-Vainupea-Kunda maanteest lõunas piki paekallast kaardil tähistatud alal;
- maa-ala Lahe külas metskonna maatüki ja Lahe sihtkaitsevööndi vahelisel alal kaardil tähistatud alal;
- maa-ala Lahe külas kaardil tähistatud alal.

6.1.2 Tootmismaa reserveerimine

Esmajärjekorras tuleks taas kasutusse võtta juba olemasolevad, endiste majandite keskuste suurehitised. Uute väiketööstusettevõtete rajamiseks on reserveeritud maad järgmiselt:

- maa-ala Võsu aleviku tiheasustusalast väljaspool Spordi tänava ääres kaardil tähistatud alal;

6.1.3 Sadamate maa reserveerimine

Sadamatele tuleb kindlustada vajaminev territoorium veesõidukite vette-laskmiseks ja transpordivahendite manööverdamiseks. Käesoleva üldplaneeringuga on sadamate tarbeks reserveeritud alad rannikul:

- Käsma külas kaardil tähistatud alal;
- Võsu alevikus kaardil tähistatud alal;

Rannalautrid on üldplaneeringukaardile tähistatud sinise ankru leppemärgiga. Rannalautrid on Karepa külas, Natturi külas, Linnamäel Eru külas, Palgilõugas Käsmu külas, Väheliivu nukil, Vahiranna lähedal, Pihlaspea neeme juures ja Türineeme juures kaardil tähistatud alal.

6.1.4 Ärimaa reserveerimine

Äri- ja teenindusmaana on reserveeritud vallas järgmised alad:

- maa-ala Võsu alevikus Mere ja Jõe tänava ristmikust põhja pool, olemasolevate ärimaade vahel kaardil tähistatud alal;
- maa-ala Võsu alevikus Mere tänava ääres spordiväljaku ja Võsu jõe vahelisel alal kaardil tähistatud alal;
- maa-ala Võsu alevikus Mere tänava ja Jõe tänava ristmikust lõuna pool olemasolevate elamumaade ja ärimaade vahel kaardil tähistatud alal;
- maa-ala Vergi külas Võsu-Vergi-Sõeaugu tee ääres vallateede vahelisel alal kaardil tähistatud alal;
- maa-ala Käsmu külas mereäärse ehituskeeluvööndi ja Neeme tee vahelisel alal kaardil tähistatud alal;

Reserveeritud maad on kantud punase kaldviirutusega üldplaneeringu kaardile.

6.1.5 Puhkealade maa reserveerimine üldiste huvide otstarbel

Puhkealade määramisel oli aluseks maastike mitmekesisus, looduslikud, ajaloolised ja kultuurilised vaatamisväärsused võimalused turismiks ja teatavaks sportlikuks tegevuseks.

Puhkealadena on käesolevas üldplaneeringus reserveeritud kaardil tähistatud metskonna maad.

Kämpingud ja telkimisplatsid on tähistatud leppemärgiga üldplaneeringu kaardile.

6.1.6 Ühiskondlike hoonete maa

Ühiskondlike hoonete ja rajatiste püstitamiseks on reserveeritud sotsiaalmaana järgmised alad:

- maa-ala Võsu alevikus Vabaduse tänava ääres kaardil tähistatud alal;
- maa-ala Võsu alevikus Pargi ja Võsu-Kotka maantee ristumiskohast põhja pool kaardil tähistatud alal.

6.1.7 Supelrandade maa

Rannikut tuleb suure rekreatiivse väärtuse tõttu lugeda hinnaliseks looduslikuks ressursiks. Selle stiihiline kasutamine või ülekoormamine võivad tuua kaasa tagajärgi, mille tõttu nende alade väärtus mitte üksnes ei vähene vaid

võib pikaks ajaks muutuda kasutuskõlbmatuks. Supelranna asukoha määrasid kaldatsooni looduslikud tingimused, olemasolevad ressursid ja juurdepääsud.

Käesoleva üldplaneeringuga on reserveeritud avalikuks supelrannaks Võsu aleviku ranna-ala kaardil tähistatud alal.

Supluskohad on üldplaneeringu kaardile tähistatud leppemärgiga ja paiknevad Linnamäest Tiirneemeni Kohvilõugas (4 tükki), Mädalahes Kuusikrannas, Vana-Jüri otsa juures, Neemelõugas, Pedassaare lahes (3 tükki), Pihlaspeal, Vergis (2 tükki), Altja külas Merinõmme ja Laikari rannas, Paadivalgamis, Mustoja suubumiskohas (2 tükki), Vainupea ninas, Eisma külas, Härglahes (5 tükki), Rutja külas Laikneeme ümbruses (4 tükki), Türineeme ja Karepa neeme vahel (2 tükki) ja Toolse neeme juures.

6.1.8 Riigikaitsemaa reserveerimine

Käesoleva üldplaneeringuga on riigikaitsemaaks reserveeritud järgmised alad:

- maa-ala Käsmu külas Neeme tänava lõpust mereäärse ehitus-keeluvööndi piirini kaardil tähistatud alal;
- maa-ala Võsu alevikus Kooli tänava ääres Laane ja Luha tänava vahelisel alal kaardil tähistatud alal.

6.2 Veekogude maa

6.2.1 Veealade reserveerimine

Käesoleva üldplaneeringuga reserveeritakse vee-aladeks:

- Kogu supelranna pikkuses 200 m laiusena;
- Kõikide sadamate juurde kogu sadama-ala pikkuses 300 m laiusena sadama akvatooriumi tarbeks;

7 SÄILITAMISELE KUULUVAD ALAD

Mitmed alad Vihula vallas on juba praeguseks välja kujunenud säilitamist väärivatena. Osades neist kehtivad seadustega ja määrustega kehtestatud piirangud, osades mitte. Lähtudes nende alade väljakujunenud ilme säilitamise soovist ongi seal ehitustegevuse reguleerimiseks kehtestatud mõningad täiendavad valla poolsed soovitused.

7.1.1 Looduskaitse all olevad alad ja kaitstavad looduse üksikobjektid

Andmed riikliku kaitse all olevate alade ka kaitstavate looduse üksikobjektide kohta on 03.12.2002. a seisuga. Andmed tuginevad *Keskkonnaministri 01. 12. 2000 määrusele nr. 73, Kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide valitsemise volituste andmine (RTL 2001, 21, 282; 2002, 45, 620; 79, 1217).*

Enamus valla maadest paikneb Lahemaa Rahvusparki territooriumil. Lahemaa Rahvuspark moodustati 01. juunil 1971. a Põhja-Eestile iseloomuliku looduse ja kultuuripärandi, sealhulgas ökosüsteemide, bioloogilise mitmekesisuse, maastike, rahvuskultuuri ning alalhoidliku looduskasutuse säilitamiseks, uurimiseks ja kaitsmiseks. Oma nime sai Lahemaa põhjarannikut liigendavatelt lahtedelt. Lahemaa aarded on ulatuslikud metsaalad, iidsete kivilkalmed, rannakülad koos kadakaste karjamaade ja iidsete põldudega ning mõisaansamblid.

Lahemaa Rahvusparki kogu territooriumist (72500 ha, millest 47410 ha on maismaa ja 25090 ha veeala) paikneb Vihula vallas 21400 hektarit. See moodustab ca 60% kogu valla territooriumist.

Lahemaa Rahvusparki koosseisus paikneb Vihula valla piires 13 sihtkaitsevööndit ja 2 loodusreservaati kogupindalaga 6196 hektarit, mis on 29% rahvusparki territooriumist Vihula vallas ja 17% kogu valla territooriumist.

Loodusreservaat on rahvusparki otsesest inimtegevusest puutumatu maa-ala, kus tagatakse koosluste areng üksnes loodusliku protsessina. Loodusreservaadis on keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine ning inimeste viibimine.

Sihtkaitsevöönd on rahvusparki osa, seal väljakujunenud või kujundatavate looduslike- või poollooduslike koosluste säilitamiseks. Sihtkaitsevöödis on üldjuhul keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine. Lubatud on mõningad looduslike koosluste ja liikide säilitamiseks vajalikud või neid mittekahjustavad tegevused (näiteks seente ja marjade korjamine, vooluveekogude hooldus, ulukite arvu reguleerimine, õpperadade ja rahvusparki eksponeerimiseks vajalike ehitiste rajamine jms).

Piiranguvööd on rahvusparki majanduslikult kasutatav pärandkultuurmaastiku osa, kus majandustegevuses tuleb arvestada kaitstavate loodusobjektide seaduses ning selle alusel rahvusparki kaitse-eeskirjas kehtestatud tingimustega.

Maastikukaitsealadest on vallas Selja maastikukaitseala (1110 ha) Selja jõeoru ja sealt avanevate paljandite kaitseks ning Toolse maastikukaitseala (12,9 ha) Eesti mandriosa ainsa soostunud tammiku kaitseks.

Vallas on kolm parki: Palmse park ja parkmets, Sagadi park ning Vihula park ja parkmets. Vallas on neli looduskaitsealust parki, mis on toodud tabelis 4. *Kaitsealuste parkide eeskiri* (RT I 2000, 43, 272) hakkab kehtima peale pargi piiride kinnitamist.

Tabel 14. Looduskaitse all olevad pargid Vihula vallas

Jrk nr	Nimi
1.	Palmse mõisa park ja alleed
2.	Sagadi mõisa park ja alleed
3.	Vihula mõisa park ja allee
4.	Toolse park

Kaitsealad on Toolse tammik, Selja jõe ürgorg ja Uhtju looduskaitseala (vt. lisa 4).

Kaitstavad loodusobjektid vastavalt Keskkonnaministri 01.12.2000 määrusele nr 73, *Kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide valitsemise volituste andmine* (RTL 2001, 21, 282; 2002, 45, 620; 79, 1217) on kantud üldplaneeringu kaardile ja tähistatud vastavalt. Kaitstavad looduse üksikobjektid on toodud tabelis 15.

Tabel 15. Kaitstavad looduse üksikobjektid vastavalt Keskkonnaministri 01.12.2000 määrusele nr 73

Jrk nr	Nimi	Kaitsevöönd
1.	Kaarna e. pruudikivi	50 m
2.	Vaindloo hiidrahn	50 m

Vastavalt *EELIS (Eesti Looduse Infosüsteem – Looduskaitseregister): KeM Info- ja Tehnokeskus*) andmetele on lisaks eelpool loetletud kahele kaitstavale looduse üksikobjektile vallas 16 kaitstavat loodusobjekti, mis on tähistatud kaardile kui loodusharuldus puu ja loodusharuldus kivi.

Tabel 15a. Kaitstavad loodusobjektid EELIS-e järgi

Jrk nr	Nimi	Kaitsevöönd
1.	Saadumetsa suurkivi	50 m
2.	Matsikivi e. Eremiit	50 m
3.	Kloostrikivid (13)	50 m
4.	Vahakivi	50 m
5.	Ojakivi	50 m
6.	“Vana-Jüri” rändrahn	50 m
7.	Lemeti kivi	50 m
8.	Ilumäe hiiepärn	50 m
9.	Võsu mänd	50 m
10.	Vatku tam	50 m
11.	Lauli kadakad (12)	50 m
12.	Lobi ussikuusk	50 m
13.	Uusküla kadakas	50 m
14.	Pahkadega mänd Käsmus	50 m
15.	Tõugu kadakas	50 m
16.	Pedassaare männid (4)	50 m

7.1.2 Väärtuslikud looduspiirkonnad ja kooslused

Looduse mitmekesisuse tagamiseks on oluline säilitada ja kaitsta poollooduslikke kooslusi, märgalasid ja liigirikkaid biotoope. Valla eesmärk on kasutada valla looduskeskkonda võimalikult säästlikult nii, et see säiliks kasutamise- ja elamisväärsena ka tulevastele põlvedele. Siinkohal on välja toodud piirkonnad, mille edasisel kasutamisel tuleks looduse säilimisele erilist rõhku panna.

Rannik tervikuna on hinnatud eeskätt oma võrreldamatu loodusliku ilu, rekreatiivse, esteetilise ning kultuurilis-ajaloolise väärtuse tõttu (*Tummeleht, 2001*). Rannik iseloomustab tervet maastikurajooni – Põhja-Eesti rannikumadalikku. Käesoleva üldplaneeringuga on määratletud ehitustingimused ja maakasutus rannikumaal nii, et maastiku väärtused säiliks.

Põhja-Eesti paekallas ehk klint – on üks monumentaalsemaid loodusemälestisi kogu Loode-Euroopas. Samas on klint kahe maastikurajooni piiriks (Kirde-Eesti lavamaa ja Põhja-Eesti rannikumadalik) ning olnud määravaks inimasustuse kujunemisel.

Valla lõunaosa on rikas alvarite e. loopealsete poolest, mis oma õhukese pinnakatte tõttu ei paku kaitset põhjaveele. Suurem **karstiaala** (*Karst ja allikad, 1994*) on Kuivojal, Palmse lähistel. Käesoleva planeeringuga kehtestatakse nimetatud alal kohustus rangelt jälgida veekaitsenõudeid ja kogu tegevus alal tuleb kooskõlastada Vihula Vallavalitsusega, et välistada tegevused, mis võiksid muuta põhjavee kvaliteeti.

Soode ja rabade kasutamine turismiobjektidena peab olema läbimõeldud. Soos liikumiseks tuleb rajada laudteed, mille suunamisel tuleb arvestada soo tingimusi, eriti soos elavate lindude pesitsuskohti. Viitade materjal peab olema looduslik. Vajalik on laudteede haldajalt/hooldajalt nõuda teede ja teeveere korrashoidu. Vihula vallas asuvad Uuemõisa, Laukusoo ja Selja raba.

Pärandkultuurimaastikud, nagu **puisniidud ning luhad** koos veekogude veekaitsesvõõnditega, on olulised mitte ainult loodusliku mitmekesisuse säilitamiseks vaid ka piirkonna elanike rekreatsiooniliste vajaduste rahuldamiseks. Nimetatud maastike kaitse ja hoolduse seisukohalt on üheks kõige efektiivsemaks meetmeks osutunud nende alade jätkuv kasutamine heina- ja karjamaadena. Karjatamise ja niitmise kõrval on luhaniitude korrashoiu alternatiivseteks abinõudeks kulu põletamine, võsaraie ja talvine võsapuhasustus buldooseriga. Vihula vallas Lahemaa Rahvuspargi territooriumil paiknevad kolm suuremat rannaniitu: Lobi, Koolimäe ja Vergi rannaniit.

Oluline on olemasolevate loodusväärtuste kaitse tagamine, looduse ülekoormuse vältimine ja võimalikult terviklike ökosüsteemide säilitamine roheline võrgustiku väljaarendamise kaudu. Looduskeskkonna jätkusuutlikkuse tagamiseks on oluline loodusressursi väärtustamine selle puhkajatele ja turistidele tutvustamise abil, mis loob paremad tingimused turismi- ja

puhkemajanduse arenguks, aga ka inimestes loodustsäästva eluhoiaku kujundamiseks (*Tummeleht, 2001*). Oluline on seejuures loodusressurssidega tutvumiseks tingimuste loomine, mis ühest küljest suurendaksid looduslike paikade atraktiivsust turistide ja puhkajate jaoks, kuid samas ka võimaldaksid suunata inimeste liikumist ja kaitsta loodust ülemäärase koormuse eest. Seetõttu on oluline tähistatud matka- ja õpperadade atraktiivsuse ja valiku edasine arendamine.

7.1.3 Väärtuslikud maastikud

Maavalitsustele on Vabariigi Valitsuse korraldustega 08.07.1999 nr 763-k ja 11.04.2001 nr 239-k antud ülesanne koostada maakonnaplaneeringu teemaplaneering "Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused". Teemaplaneering kehtestati maavanema 18.06.2006 korraldusega nr. 114.

Planeeringu koostamine toimub kahe alateema kaudu, milleks on "Roheline võrgustik" ja "Väärtuslikud maastikud" (vt. ka ptk. 7.1.4).

Väärtuslik maastik on lühidalt öeldes mitmekesise maakasutuse ja taimestikuga ilus maastik, kus leidub nii kohalikku identiteeti loovaid ajaloolisi elemente kui sobivaid elupaiku erinevatele taimedele, loomadele ning teistele elusolenditele.

Väärtuslike maastike määratlemise eesmärgiks on kultuuripärandi hoidmine traditsioonilise asustus- ja maakasutusmustrini ning muude ajaloo "jälgede" näol, samuti maastikulise mitmekesisuse ning ökoloogilise tasakaalu säilitamine (*Tummeleht, 2000*).

Väärtuslike maastike inventeerimine keskendus kultuurmaastikule – ehk peamiselt põllumajandusmaastikule ja asustusele. Inventeerimisel tuvastati, kirjeldati ja hinnati viit tüüpi väärtusi: kultuurilis-ajaloolist-, esteetilis-, looduslikku-, identiteedi- ja puhkeväärtust ning turismipotentsiaali. Nende väärtuste alusel jagati maastikud kolme kolme klassi (vt. ka üldplaneeringu kaart):

- *I klassi alad* – kõige väärtuslikumad, maakondliku (ja võimaliku riikliku) tähtsusega alad
- *II klassi alad* – väga väärtuslikud, maakondliku tähtsusega alad
- *Reservalad* – alad, millel oleks suur väärtus (I-II kl), kui nad oleksid paremini hooldatud, samuti on reservaalad kõik ülejäänud alad, mis on vaid ühest või paarist aspektist väärtuslikud. Kohalikul tasandil või maastiku teatud väärtust hästi iseloomustavana võivad need siiski olulised olla, samuti võib nende väärtus olude muutudes paraneda.

Vastavalt läbiviidud inventeerimise tulemustele on Vihula vallas järgmised väärtuslikud maastikud:

- **Vainupea-Rutja** (objektid: Selja jõe alamjooksu org, Vainupea jõgi, Vainupea sadam, Eisma – hästi säilinud küla, Vainupea – kabel, sadamahoone, Karepa-Rutja –Selja jõe org, luiteline mererand, kaunid männimetsad, Kalamäe kaluritalu, kunstnike kodud);

- **Karula** (objektid: paisjärv, asundustalud Karula ja Vihula vahel, ajalooline küla, vanad hooned, säilinud asustusstruktuur, tiik Karula ojal, kivikalmed);
- **Karepa - Toolse** (objektid: Toolse linnus, Toolse tammik, Toolse linnamägi, Selja jõe org, rand, Toolse jõe org, Toolse park ja parkmets)
- **Annikvere** (objektid: Annikvere kool, loopealsed, luhad, vanad kiviaiad, säilinud asustusstruktuur, hooned)
- **Palmse** (objektid: Palmse mõis koos kõigi mõisaansamblisse kuuluvate hoonetega, mõisa park teeradadega, jõeorud, sillad, kloostrikivid, Presti paviljon Oruveski kõrgel kaldal ja rändrahnude rühm, näljakangrud, Hiieniinepuu, rändrahn Vahakivi ja vana verstakivi – Huntkivi)
- **Sagadi** (objektid: mõisakompleks koos kõigi hoonetega, tiik ja dendropark)
- **Vihula** (objektid: mõisakompleks koos kõigi hoonetega ja paistiik)
- **Altja** (objektid: rannaküla, taastatud rannatalud, külakõrts, kiigemägi ja võrgukuurid)
- **Vergi** (objektid: rannaküla ja sadam)
- **Lahe ja Lobi** (objektid: rannakülad, Lobineeme metsad ja rändrahnud)
- **Käsmu** (objektid: rannaküla, kivitülv ja rändrahnud, meremuuseum, kalmistu)
- **Esku** (objektid: kabel ja kalmistu)
- **Vatku-Tõugu-Ilumäe** (objektid: kabel ja kalmistu, sepi- ja kiviristid, hiieniinepuu, kivikalmed, muistsed põllud, säilinud asustusstruktuur)

Nendel aladel tuleb tähelepanu pöörata, et säiliks piirkondade omapära, nende looduslike motiivide ja kultuuriliste vormide väljakujunenud suhe. Vajadusel tuleb kavandada vaadete avamist ja nende hoidmist avatuna. Vältida tuleb kõiki omaduselt või väljanägemiselt piirkonnale võõraid elemente.

Uute hoonete või rajatiste ehitamisel eelpool loetletud piirkondades haja-asustuselal võib vald nõuda detailplaneeringu koostamist.

Ehituslubade väljastamisel nimetatud aladel tuleks järgida piirkonna ehitustraditsioone. Uued ehitised peaksid olema nii põhiplaanis kui mahus lähedalasuvatega sarnaste gabariitide ja katusekujuga. Uute hoonete ehitamisel tuleb järgida väljakujunenud planeerimisviisi ja hoonestuslaadi. Vältida tuleks kataloogimajade ehitamist. Eriprojekti alusel võib lubada ka modernsete hoonete ehitamist.

Lähtudes vallapoolsest soovist, on käesolevas üldplaneeringus väärtuslike maastike sees detailsemal astmel määratletud miljööväärtuslikud hoonestusalad (vt. ptk. 9.2 ja 10. 2), mille säilitamiseks on planeeringuga seatud täpsemad ehitamise ja maakasutuse reeglid kui ülejäänud valla territooriumile.

Väärtuslike maastike väljaselgitamine võib edaspidi saada aluseks hoolduskavadele ja teemaplaneeringutele ning olla alusmaterjaliks detailplaneeringute koostamisel, turismimarsruutide koostamisel ja matkaradade kujundamisel

ning olla inspiratsiooniks ja abiks kohalikele elanikele, kes tahavad hoida oma kodukandi maastike väärtusi ja omapära.

7.1.4 Roheline võrgustik

Roheline võrgustik on osa ökoloogilisest infrastruktuurist. Rohelise võrgustiku eesmärk on kujundada looduslike alade nii ökoloogilisest, loodus- ja keskkonnakaitselisest kui ka sotsiaalsest aspektist põhjendatuim ruumiline struktuur. Teemaplaneeringu käigus konstrueeritud roheline võrgustik koosneb tuumaladest ja neid ühendavatest koridoridest.

Tuumalad sisaldavad olulisi elupaiku ja kasvukohti, mis tagavad soodsad tingimused liigipopulatsioonidele nagu näiteks raba- või metsamassiivid või ka linnurikkad luhaalad. Tuumalad on omavahel ühendatud koridoridega, milleks on tavaliselt maastiku joonelemendid – võsaribad, jõeorud, samuti suuremad või väiksemad omavahel ühendatud metsaosad, mis võimaldavad nii taime- kui ka loomaliikidel (aga ka konkreetsetel isenditel) jõuda ühelt tuumalalt teisele. Koridorid ühendavad struktuuri tervikuks, kus on võimalik liikide levik ja asurkondade genofondi vahetus ning sedakaudu lokaalsete looduskahjustuste korvamine ja mitmekesisuse taastootmine.

Vihula valla üldplaneeringus on arvestatud maakonna teemaplaneeringuga *Asustust ja maakasutust suunavad asustustingimused*.

Rahvusvahelise tähtsusega tuumalad on kompaktsed, vähemalt 100 km² pindalaga looduslikud alad. **Vihula vallas on Eesti üks kaheteistkümnest rahvusvahelise tähtsusega tuumalast – Lahemaa rahvusparki territoorium.** Olulisemad rohelised koridorid rahvusvaheliste tuumalade vahel kulgevad üle rahvusliku tähtsusega tuumalade. Detailsematel planeeringutasemetel tuleb tähelepanu pöörata tuumalade säilitamisele ja roheliste koridoride läbitavuse kindlustamisele ulukite jaoks. Oluline on valda läbivate metsavööndite säilitamine massiivina, mis oleks elupaigaks alal toitu hankivatele loomadele, samuti väiksemate metsavööndite terviklikkuse tagamine nii ulukite liikumisteedena kui nn rohelise tsoonina puhke-, elamuehitus-, põllumajandus- ja tööstusmaastike liigendamiseks. Eesmärgiks on säilitada metsamaastike jooneline struktuur.

7.2 Senise maakasutuse säilitavad alad nn *valged alad*

Valge ala üldplaneeringu kaardil tähendab, et antud aladel maakasutuse sihtotstarve ei muutu. Kehtivad piirangud nendele aladele tulenevad seadustest ja on eelkõige kaitsevööndid - näiteks puurkaevu kaitsetsoon. Maakasutuse sihtotstarbe muutmiseks tuleb pöörduda taotlusega Vihula Vallavalitsuse poole või algtada detailplaneering.

8 RANNAKÜLADE ASUSTUSSTRUKTUUR

Vihula valla ranna-aladele on tugev surve nii vaba-aja veetmiseks kui ka elamute ja suvemajade ehitamiseks. Ennetamaks võimalikke konflikte erinevate tegevusvaldkondade vahel (turism, supelrannad, looduskaitse, väikesadamad, lautrikohad, elamuehitus jne) peeti vajalikus ranna-alade süvendatult käsitlemist käesolevas valla üldplaneeringus. Rannaalade süvendatult käsitlemise eesmärk oli üldplaneeringu koostamise käigus määrata rannaküladesse ehitamise tingimused. **Põhjalikult vaadeldi pilootprojekti käigus Käsmu, Vergi, Altja ja Mustoja külasid.**

Külade hindamisel kirjeldati küla planeeringut, tänavate ja/ või teede struktuuri, kruntide suurusi, hoonete paigutust, haljastust ja piirdeid ning arhitektuuri. Kasutatud metoodika põhineb Eesti väikelinna identiteedi projektis kasutatud metoodikale (Eesti Keskkonnaministeerium ja Muinsuskaitseinspeksioon, 2001).

Eelnimetatud nelja küla hulgas on väga eriilmelisi ja erinevate traditsioonidega asumeid, mille ehitamise ja maakasutuse reeglid võimaldavad rakendamist ka mujal vallas.

8.1 Asustuse kujunemine rannakülades

Vihula rannaala on eripärane ja vaatamisväärt oma looduse poolest. Huvitavad ja iselaadsed on siinse mereäärse piirkonna rahvastik, selle päritolu ja tegevusalad. Juba ammustest aegadest on randlased sõitnud merd. ning praegugi elatub üks osa rannikukülade elanikkonnast kalapüügist ja teistest merega seotud tegevusaladest. Siinsed rannakülad erinevad asustuse struktuurilt oluliselt sisemaa küladest.

Rannaäärse asustuse kujunemisele aitas kaasa see, et hiljemalt 9. sajandist kulges Lääne-Ida kaubatee piki Soome lahte, mööda põhjarannikut. Valdav osa uurijaid on seni olnud seisukohal, et rannikumadalikul hakkas püsiv asustus kalurikülade näol tekkima alles 13. sajandi teisest poolest alates, kuigi rohkem kirjalikke ülestähendusi leidub seoses rannikumadaliku asulatega 14. sajandist. Kõige esimesena on käsitletavatest rannaküladest mainitud Vergi küla (Wirekes), mis esineb kirjalikes ajalooallikates 1325. aastal. Käsmu randa mainitakse ürikuis esimest korda 1453. aastal (strand tho Kesemo). Altja küla nimeks oli varem Ovandu-Jõesuu (Wandemünde) ehk Rootsipää (Rotzipäh); küla nimetatakse esmakordselt 1465. Mustoja küla mainiti esmakordselt 1583. aastal.

Alates 13. sajandist on asustust laastanud katkud ja sõjad. Nende tagajärjel jäid mitmed külad peaaegu või täiesti tühjaks. Tühjenenud aladele tuli rahvast mujalt. Rannaküladesse asus elama rootslasi ja soomlasi. Rootslaste sisserännet on loetud Eesti rannaasustuse kujunemisel ja arengus lausa määravaks. Selle alguseks peetakse 13. sajandi teist poolt. Aktiivne sisseränne kestis umbes 250 aastat hakates vähenema 16. sajandist. Rootslaste asustuse

poolest paistsid silma Vergi ja Altja (nimetatud ka Rootsipääks) külad. Muistsetest sadamapaikadest on tähtsam Vergi sadam (Wyrche porte), mida aktiivselt külastasid soomlased. Tähtsateks kauplemisskohtadeks said Käsma, Võsu, Vergi ja Toolse. Kõik need läbikäimised mõjutasid asustuse arengut ning tõid sellesse oma jooni.

Vihula põhiasustus kujunes välja juba XVI sajandiks. Liivi sõja ja Poola-Rootsi sõjaga kaasnenud nälg ja katk laastasid asustust. Alles XVIII sajandil järgnes pikem rahuaeg, mil külad hakkasid uuesti täituma rahvaga. Tühjaks jäänud maad meelitasid sisse rändama ka soomlasi ja rootslasi. Rootsi ajal asustuse arengus suuri muutusi ei toimunud.

Põhjasõda ja sellele järgnenud katk hävitasid enamiku rahvastikust ka põhjarannikul Vihula valla piirkonnas. Pärast Eesti ala liitmist Venemaaga oli üle kahe sajandi rahuaega, mil suurenes hoogsalt rahvaarv ja laienes asustus. Kui 1726. aastal oli Käsma külas 9 talu ja kuus vabadikuperet, siis 1782. aastal elas külas juba 153 inimest. 1858. aastaks oli Käsma elanike arv tõusnud 195 inimest ja 1885. aastal ulatus elanike arv juba 320 inimeseni. Altja külas oli 17. sajandi lõpus ja 18. sajandi keskel kuus peret ja 1858. aastaks 12 peret. Elavnes ja arenes meresõit. 1884 - 1931. töötas Käsma Merekool.

XIX sajandi teisel poolel ning XX sajandi algul suundus palju inimesi linnadesse, eriti Tallinnasse. Algas väljaränne ülemeremaadesse ning Venemaale.

8.2 Käsma

Käsma on vana kapteniküla, mis paikneb piki kivist merekallast Käsma poolsaare põhjarannikul. Rannikualadele iseloomulikuna on Käsma ridaküla, kus asustus on tihedalt koondunud asulat läbiva peatänav (vana külatee) – Neeme tee äärde ning tee ja mere vahele. Hoonestust arvestades on praegu Käsma raske küllaks selle harjumuspärase tähenduses nimetada. Tänavatevõrguga tuleb ta meelde enam alevit või isegi väikelinna.

Neeme tee on küla pikim ja tähtsaim tänav. Valdavalt on teeäärne hoonestatud, kuid esineb ka üksikuid hoonestamata alasid, kus paiknevad lagedad rohumaad või kasvavad puudesalud. Tänavat lõikavad tihedalt põikisuunas väiksemad käämulised rannateed ja tänavad. Vaid peatänav on tihedama liiklusintensiivsusega ja asfaltkatendiga, vähemkaidavamad teed on looklevad pinnas- ja muruteed. Palju on mereni viivaid õitsvaid muruteid, mis on mõeldud kinnistutele pääsemiseks. Kitsad hästihooldatud muru- ja pinnasteed haakuvad hästi Käsma miljöösse. Neeme teelt avaneb piki ristuvaid rannateid kauneid vaateid merele.

Käsma vanem osa koos säilinud traditsioonilise hoonestuse, teede- ja tänavatevõrgu ning haljastusega paikneb kogu küla tihehoonestusala piirides peatee ja mere vahelisel alal, kitsa ribana peateest sisemaa pool praeguse Seljaku ja Nooruse vahelisel alal ning eraldi tükina küla põhjaosas Neeme teest mere pool (vt. ka skeem 1).

Skeem 1, Väljavõte Lahemaa asustuse 1930.-date aastate kaardist

Vanade taluõuede kohal on hoonestus tihenunud. Asustuse struktuur on kujunenud tihedamaks ja asula on kujunenud väikelinna ilmega tänavkülaks. **Uuemat hoonestusust** on rajatud Laane, Lille, Salu ja Nooruse tänavate äärde. Käsma uuema ja vanema hoonestusega alad moodustavad ühtse struktuuriga terviku.

Käsma külas eristatakse neli piirkonda: Lõunaots, Põhjaots, Keskküla ja Kiviküla (Linnus, 1972).

Käsma Lõunaotsas on asustus koondunud mereranna lähedal kulgevast Neeme teest mere poole. Omavahel külgnevate kruntide suurused on 1000-2500 m² ja mere suunas pikaks venitatud. Hooned paiknevad tihedalt üksteise kõrval ja teest enam-vähem ühe kaugusel.

Keskkülas ja Kivikülas on kompaktne asustus laienenud mõlemale poole peatänavat. Peatänavat lõikavad põiksuunalised rannateed ja väiksemad tänavad, mis jagavad hoonestuse kvartaliteks. Hooned paiknevad valdavalt teede ääres ja on teest eraldatud eesaiaga. Keskkülas ja Kivikülas vanema hoonestusega aladel on iseloomulikud suhteliselt väiksemad majad ja tihe korrapärane struktuur. Kruntide suurused on 1200-3000 m². Paiguti leidub samasuurustel kruntidel mastaapsemaid uuemaid hooneid, mis ei haaku Käsma miljösse (vt. ka ptk. 9.2).

Keskkülas, elumajade ja rohumaade vahel, paikneb külaelanike rahadest 1863. a. ehitatud kabel. Kabeli ümber on väike kivimüüri piiratud omanäoline kalmistu. Kabelil ja kalmistul on külapildis väga oluline koht ja seetõttu peab vaade neile jääma avatuks.

Foto. Hästi säilinud kirik ja renoveeritud kabel on loonud küla keskosast tõelise vaatamisväärsuse.

Põhjaots paikneb Käsnu meremuuseumist põhja pool. Hoonestus jääb valdavalt peateest mere poole ning et peatee kulgeb merele lähemal, on teineteisega külgnevad krundid mere poole pikaks venitatud. Käsnu Põhjaotsas lõikavad Neeme teed põikisuunas kaks tänavat. Elamumaa krundisuurused on 600-2300 m².

Käsnu õueplaanides domineerib korrapära. Majandushooneid on vähe. Vajaduste muutudes on kadunud omaaegsed majandushooned – ait, suvekoda, laut ja saun. Küll aga võib mitmel pool leida veel arhailiselt mõjuvaid pikki otsaküljega mere poole pööratud palkseintega abihooneid.

Hoonete ees paiknevad enamasti väikesed hooldatud eesaiad ja elumajade taga tarbeaiad. Aiad on enamasti avarate hästi hoolitsetud murupindade ja üksikute põlispuudega. Palju on aedade kujunduses kasutatud kivirahne. Märkimisväärtus on õuede heakorrastus. Küla üldilmele lisavad omapära piirdeaiad ja väravad, mis on lahendatud ansamblis hoonega. Piirdeaiad on valdavalt puidust lippaiad, mis paiknevad tänavajoonel.

Käsnu on miljööväärtuslik rannaküla, kus võib tuua väga häid näiteid vanast traditsioonilisest arhitektuurist. Valitseb ühekorruseline puit-hoonestus, mis põhiosas on rajatud või ümber ehitatud 20. sajandi esimesel poolel. Eluhooned on valdavalt sindel- või laast viilkatusega, seinad kaetud suhteliselt kitsastest laudadest rõhtsa voodriga ja värvitud enamasti helehalliks või valgeks, ukSED ja aknapiirded on kontrastsed. Sisepääsudeks on sageli klaasakendega verandad. Selline eluhoone tüüp kujundab Käsnu üldilme ning on enamikel juhtudel eeskujuks kaasaegsete suvemajade arhitektuursel lahendusel.

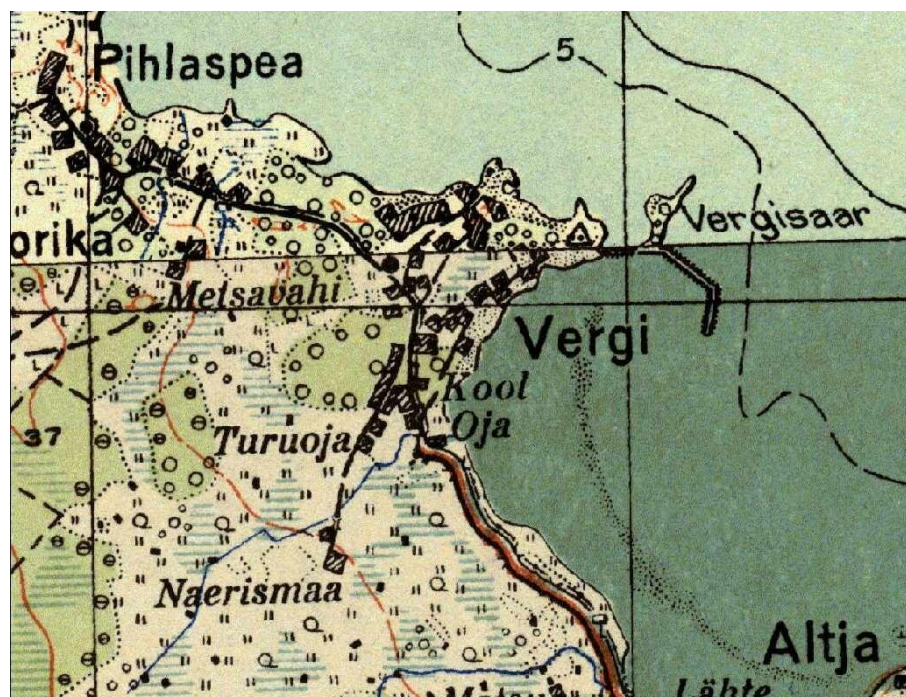
Miljööväärtuslikuks ei muuda Käsnu küla ainult omanäoline hästisäilinud arhitektuur vaid ka küla struktuur, paiknemine mere ääres, aedade kujundus, vanad teed ja tänavad, piirded jne (vt. ka ptk. 11. 1). Oluline on säilitada juurdepääs merele.

8.3 Vergi

Vergi küla on üsna keeruka ning eriilmelise ja tiheda asustusstruktuuriga küla, kus esinev hoonestus pärineb mitmetest ajajärgudest. Asustus on koondunud teede äärde ja mere kaldavööndisse. Küla võib tinglikult jagada neljaks piirkonnaks: vanema hoonestusega põhja- ja lõunaosaks ja neid poolitavaks valdavalt uuema hoonestusega keskosaks ning mereäärseks sadamaalaks. Küla piirneb Võsu-Vergi-Sõeaugu maantee, millest hargneb külasisene teedevõrgustik. Teede struktuur on ebakorrapärane.

Küla põhjaosas kohtab vanemat puithoonestust piki mereranda looklevate teede ääres. Hoonestus paikneb mõlemal pool teid (vt. skeem 2). Merepoolsed elamukrundid on seal pikaks venitatud ja väiksemate kuni 1000 m² kruntide kõrval leidub ka suuremaid 4000-5000 m² suuruseid krunte. Teest sisemaa pool paiknevad krundid on väiksemad – ca 1000-1600 m² suurused. Majad paiknevad tihedalt üksteise kõrval.

Vanemat hoonestust leidub ka hajusamalt paiknevates hoonegruppides **küla lõunaosas**, mõlemal pool küla Võsu-Vergi-Sõeaugu maanteed ja mere-lähedasest rannateest (Vergi tee III) valdavalt sisemaa pool (vt. skeem 2). Elamugrupid koosnevad valdavalt kolmest majast. Krundisuurused on varieeruvad: alates 1000 m² kuni 5000 m²-ni.

Skeem 2, Väljavõte Lahemaa asustuse 1930.-date aastate kaardist

Vergi küla põhja- ja lõunaosa hoonestus on rannakülale iseloomulik ja loodusesse sulanduv. Domineerib ühekorruseline lihtne puithoonestus. Eluhooned on valdavalt viilkatusega. Majade värvimisel on kasutatud intensiivsemaid värvitoone, domineerivad näiteks kollast, punast, rohelist ja musta värvi seintega majad (vt. foto 1). Akna- ja uksepiirded on enamasti valged. Hoonete seinad on enamasti rõhtlaudvoodriga. Puitmajadel on säilinud originaalsel kujul puitdetailid.

Õueplaan on kalurikülale iseloomulik – hooned paiknevad tihedalt ja õued on küllaltki kokkusurutud. Hoonete juurde kuulub ka kaks kuni kolm majandushoonet.

Foto 1. Vaade rannakülale iseloomulikule hoonestusele.

Hooned paiknevad sageli teejoonel kas otsa- või pikiküljega (vt. foto 2), mõnikord on hooned eraldatud teest eesaiaga. Eesaiad on hästi hooldatud, maja taga paiknevad enamasti viljapuuaiad. Iluaedades esineb looduslikke puudegruppe ja kivirahne.

Foto 2. Vaade väärtuslike detailidega lihtsale puitmajale.

Küla üldilmele annavad omapära ka piirdeaiad ja väravad. Vergi külas on levinud puidust lipp- ja lattaiaid. Piirdeaiad paiknevad valdavalt teega ühel joonel.

Küla keskosas paikneb endise karjamaade ja metsatukkade vahel uuemat hoonestust. Nõukogude aja lõpus ehitatud kolmekordne elamu eristub rannaküla miljööst (vt. foto 3). Samas erineb olemasolev kolmekordne hoone mujal Eestis domineerivatest tüüphoonetest.

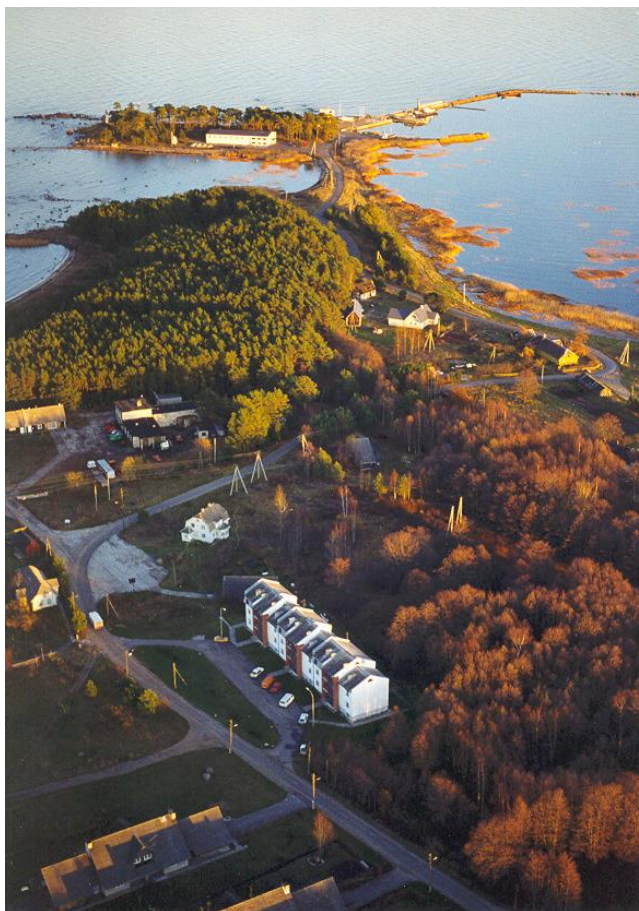

Foto 3. Vaade 1980ndatel aastatel rajatud korruselamutele ja mitmepereelamutele Vergi keskosas.

Küla keskossa jäävad ka ümbruskonna ehitustraditsioonist erinevad mitmepereelamud. Algselt ühelaadse viimistlusega hooned erinevad täna üksteisest tunduvalt ja vajaksid katusekattematerjalide ja välisilme ühtlustamist. Küla üldilmet rikub oluliselt endise nõukogude piirivalve käsutuses olnud laguneva hoonestusega ala (Vergi kordon).

Mererand on Vergi ajaloos läbi aegade olnud tähtsal kohal – juba muistsetest aegadest on Vergi tuntud sadamapaik. Nõukogude perioodil paiknesid Vergi külas piirivalveüksus, S.M. Kirovi nimelise näidiskalurikolhoosi kalatsehh ning Mereinstituudi ja kalurikolhoosi kaasomandis olnud kalasadam. Piirivalve ja kolhoosi käsutuses olnud lagunevad suurhooned tuleks uuesti kasutusele võtta ja rekonstrueerida. Heas korras on Eesti Piirivalve vaatluskordon ja ümberkujundatud kaasaegne jahisadam.

Ajalooliselt kuulusid rannaküla juurde võrgumajad, mis paiknes enamasti lautrite juures mererannal (vt. foto 4). Võrgumajas hoiti ja parandati võrke ja väikesi mõrdu. Tänapäevaks on säilinud vaid üksikud võrgumajad, enamus vanadest võrgumajadest on kadunud – osa hävinud, osa lammutatud.

Foto 4. Vaade võrgumajale Vergi rannas.

Vergi küla on kultuurilis-ajaloolise väärtusega küla, mida võib käsitleda kui ajaloo kontsentraati. Külas leidub hästisäilinud struktuure ja elemente erinevatest ajalooperioodidest. Küla väärtuslikkust rõhutab erinevate stiilide ja erinevate ajastute hoonestuse kombineeritus. Mereranna hoonestuses on eristatavad erinevad kihid: leidub vanu võrgumajasid, nõukogude aegseid lagunevaid suurhooneid ja kaasaegset jahisadamahoonestust. Küla hoonestuses on eelkõige väärtuslik küla põhja- ja lõunapoolne osa oma vanemate rannaelamutega. Samas erineb heakorrastatud ümbrusega korruselamu- ja mitmepereelamute piirkond küla keskel tunduvalt tüüpilistest nõukogude aegsetest külakeskustest. Vergi küla väärtuseks saab lugeda seda, et vanad rannaelamud ja uuem hoonestus paiknevad üksteisest kaugel ja on omavahel metsatukkade ja vanade karjamaadega eraldatud.

8.4 Altja

Altja on põline rannaküla, mille asustusstruktuur on omalaadne. Küla on aegade jooksul kujunenud hajakülalt ridakülaks. Küla läbib Võsu-Vergi-Sõeaugu maantee (Vergi tee), mille ääres lähestikku paiknevad taluõued. Vaid küla idaosas ja keskmes on ehitatud mõlemale poole Vergi teed, ülejäänud asustus paikneb tihedalt teest sisemaa pool, hoides vaated merele avatuna. Vergi teed lõikab küla keskuses väiksem käänuline tee, mis viib mereäärsele kaldarannikule Altja oja suudmealal. Seal paikneb küla põhjapoolne osa, kus hooned paiknevad tihedalt rannatee ääres (vt. foto 5). Krundisuurused on Altja külas väga erinevad ning seepärast ei ole neid siinkohal eraldi käsitletud.

Foto 5 Vaade küla põhjaosas mereäärsel kaldarannikul rannatee ääres paiknevale hoonestusele .

Hooned paiknevad teest ca 5-10 m kaugusel (vt. foto 6), vaid üksikutel juhtudel paiknevad hooned vahetult tee ääres otse või pikiküljega. Enamasti on hooned teest eraldatud hästi hoolitsetud eesaedadega. Piirdeaedadest on kasutatud lipp-, roigas-, püstand- ja lattaedu.

Foto 6 Vaade Vergi tee ääres paiknevatele rehielamutele.

Altja külas võib tuua häid näiteid vanast traditsioonilisest arhitektuurist, mida tuleb säilitada (vt ptk 11.1 ja 11.2). Lisaks teistes kalurikülades levinud tüüpilisele rannaelamutele on Altja külas rehielamu tüüpi hooneid. Küla ehitised olid omal ajal tahutud palkidest seinte ja õlgedest kelp- või

poolkelpkatustega. Tüüpiline elumaja oli rehielamu- toa, rehealuse ja kambritega, mõnikord lisandus rehealusele ka aganik. Põllunduse vähesest osatähtsusest tingituna olid rehemajad väiksemad kui sisemaal. Tüüpilised abihooned olid ait (sageli mitu eriotstarbelist), laut ja kelder. 1920-aastail hakati kala suitsutama, milleks igas peres oli suitsuahi.

Suulise pärimuse järgi on Altja külla Soomest laevadega toodud terveid hooned. Kohati võib hoonetel täheldada ka Soome mõjusid - näiteks ebatavaline nurgatapp Uustalu aidal.

Küla keskmises paikneb rekonstrueeritud Altja kõrts, mille kõrval on pikaajalise traditsiooniga kiigemägi. Altja kõrts koos kiigemäega on läbi aegade olnud rahva kooskäimise koht.

Rannakülale iseloomulikud palkidest viilkatusega võrgukuurid asuvad küla põhjaosas, väikesel neemel jõesuudmest läänes. 20. sajandi alguse seitsmest võrgumajast on praegu taastatud viis (vt. foto 6).

Foto 6. Vaade võrgukuuridele

Altja struktuur on küla kujunemise tõttu eripärane ja väärtuslik. Varsemal perioodil oli Altja küla hajaküla, kuid aegade vältel on toimunud muutused küla plaanilahenduses ja küla struktuur on muutunud tihedamaks ja ridakülalt lähtuvaks (vt. skeem 3). Kunagine hajaküla struktuur on aimatav ka õueplaanidest. Küla hoonestuses ja planeeringulahenduses on segunenud erinevatest ajajärgudest pärinevad elemendid. Omapärast hoonestusstruktuuri, õueplaanid ja hoonestust tuleb säilitada.

Skeem 3, Väljavõtte Lahemaa asustuse 1930.-date aastate kaardist

8.5 Mustoja

Mustoja on hajaküla. Omanäoliseks muudab Mustoja küla loodusmaastik, mis on olnud ka küla asustusstruktuuri kujunemise aluseks. Ala on paiguti kaetud tihedate okaspuumetsatukkadega, mille vahele lagendikele on rajatud talud. Maastik on vahelduva reljeefi ja mitmete ojadega liigendatud. Hooneid paikneb hajusalt merekaldal, heinamaade keskel ja metsatukkade vahel.

Mustoja küla piirneb lookleva Mustoja-Haili-Vihula teega. Paiguti leidub tee ääres üksikuid hooneid, kuid valdavalt jäävad tee äärde heinamaad ja metsad. Vaadet merele teelt ei avane. Ka mere äärde pääsemisega on Mustoja külas probleeme. Avalikult kasutatav on vaid üks mereni viiv tee küla lääneservas. Küla piiravat Mustoja-Haili-Vihula teed lõikavad küll tihedalt mere poole suunduvad looklevad pinnas- ja muruteed, kuid enamasti on need teed eravalduses ja viivad hoovi. Pääs merele on vaid mereni ulatuvate kruntide omanikel.

Külas leidub väga mitmekesist hoonestust: väärtuslikke vanu kelpkatusega suvilaid, vanu taluhooneid, tüüpilisi rannaelamuid ja samas ka tänapäevaseid palkmaju ja nõukogude perioodil ehitatud suvilaid. Küla hoonestusstruktuur on kirju - traditsiooniline väärtuslik hoonestus paikneb vaheldumisi täiesti teise krundi struktuuri ja ehitustraditsiooniga suvilapiirkondadega.

Vanemat hoonestust paikneb hajusalt mõlemal pool Mustoja-Haili-Vihula teed ning grupina mere kaldal (vt. skeem 4). Krundid on Mustoja vanemas osas valdavalt 2500 – 4000 m² suurused. Uuemad elamukrundid on varieeruva suurusega – 700-3000 m².

Skeem 4, Väljavõte Lahemaa asustuse 1930.-date aastate kaardist

Mustoja küla vanemas osas on erinevat tüüpi väärtuslikke hooned: leidub üksikuid eestiaegseid kelpkatusega juugendlikke puithooneid, rehielamu tüüpi hooneid ja tüüpilisi rannaelamuid. (vt. foto 7 ja 8).

Foto 7 ja 8. Väärtuslik vanem hoonestus Mustoja külas.

Elumajade õued on hästi hooldatud ja sulanduvad ümbritsevasse metsamaastikku. Õuedel on palju säilitatud metsatukki. Palju on iluaedades kivirahne, mida on aiakujunduses eksponeeritud.

Piirdeaedadest on kasutatud puidust lippaedu, palju leidub ka roigasaedu. Metsastematel aladel paiknevatel elamukruntidel sageli piirdeaiad puuduvad, elamu sissesõiduteed märgistab vaid puitvärav.

Suurimaks väärtuseks on küla omapärane hajus struktuur ja erinevatest ajastutest pärineva hoonestuse vaheldumine. Küla väljakujunenud struktuuri suurimaks miinuseks on paljude külaelanike ja suvitajate ära lõigatus merest, kuna puuduvad kõigile avatud juurdepääsud merele. Puuduseks on ka merevaadete puudumine.

9 AJALOOLINE KÜLAMILJÖÖ JA SELLGA ARVESTAMINE VIHULA VALLA RANNAKÜLADES

Oluline on säilitada vanadele rannaküladele iseloomulikke jooni. Tähtis on, et ehitataks ümbritsevasse keskkonda sobivaid uusi hooneid ja restaureeritaks vanu hooneid nii, et külale iseloomulik ja väärtuslik alles jääks ja miljööväärtus külates säiliks. Vanasõna tilk tõrva meepotis rikub mee peab paika ka küla puhul. Vääratus ehitusstiilis, mastaabis, materjali valikus või hoone laokile jätmine, võib rikkuda kogu küla üldilme.

Järgnevate piltide baasil on proovitud külamiljööd tekitavaid elemente iseloomustada, mis annaksid igapäevaste remonditööde ja ehitustegevuse korraldamisel vallaelanikele ja -ametnikele ideid, millele tähelepanu pöörata vanade hoonete renoveerimisel ja uute hoonete ehitamisel. Külamiljööd tekitavate elementide iseloomustamisel keskenduti enim Käsmu külale, kus leidis väga palju stiilseid ehitisi ja külamiljööd mõjutavaid elemente.

9.1 Head näited

Tüüpiline Käsmu maja. Hoone välisviimistluses on kasutatud kahtepidi laudist. Hoone proportsioonid on klassikalised. Domineeriva keskosa puhul on kasutatud tihedat akende jaotust. Akna raamis oleva klaasi tükeldamise algpõhjus peitub selles, et algselt toodeti klaasi väikeste tükkidena. Tänapäevaks on Eestis ajaloolistele hoonetele sobiliku aknaklaasi tootmine lõpetatud, seda enam tuleks olemasolevat vana klaasi väärtustada ja mitte välja vahetada. Külamiljöö terviklikkuse kohalt on oluline ka väärtuslikku maja ümbritseva aia heakord. Vanad viljapuud, taimede kompositsioon ja hoone sümmeetrilisust rõhutav juurdepääsutee haakuvad hoonega ja moodustavad ühtse ja läbimõeldud terviku.

Puitaken ja puitvooder, mida on hooldatud ja regulaarselt värvitud linaõli baasil värvidega, kestab sajandeid. Hoone renoveerimisel või remontimisel tuleb akendelt eemaldada vana värv, vajadusel pind tasandada lihvides ja pahteldades ning akna raamile kanda uus värv. Tulemus silmarõõmu pakkuv ja vana hoone omapära säilitav.

Stiilne maja ei ole kunagi steriilne. Hoonele annab hinge looduslike materjalide kasutamine ja erinevate detailide kokku sobivus. Oluline on renoveerimisel tagada hoone akende jaotuse ja proportsioonide säilimine.

Akna juures on oluline, et see ei oleks auk seinas vaid moodustaks hoonega terviku. Modernsetel majadel kasutatakse peegelklaasi saavutamaks materjalide kontraste. Käsmu külamiljöös tuleks aga kasutada klaasi, mis ei peegelda ega vastanda akent seinale ja hoonele.

Juba vanadel aegadel hoiti rannaelamute seintel kalapüügi tarbeid – praeguseks on sellest saanud majade ehtimisviis. Maja seintele ja räästa all riputatakse merelähedust toonitavaid detaile: merest leitud puujändrikke, võrgukorke, kalavõrke, huvitavaid vanu võrguköisi jne. Kõiges selles on midagi rannaküla eripära rõhutavat.

Materjali valik määrab maja üldilme juures palju. Laudvooder, kivikatus ja mitte peegeldav aknaklaas annavad majale tervikliku ja esteetilise välimuse. Hoone projekteerimisel ja rekonstrueerimisel on oluline ehitise proportsioonide läbimõeldus ja terviklikkus. Selle maja üldilmele annab palju juurde erinevate laudiste läbimõeldud kombineerimine.

Ka modernne hoone võib sobida ajaloolisesse külamiljösse. Siinse maja juures on järgitud Käsmule iseloomulikku hoone suurust, hoone eri osasid omavahel liigendades. Stiilipuhtust häirib vähesel määral vaid katusekivi imitatsiooniga plekk katus.

Maalähedust ja kodust hubasust rõhutab hästi hooldatud laudisega kontrastis olev armastuse ja hoolega laotud puuriit. Siinsest riidast on oma kodumajast hoolivust näha igale möödakõndijale. Meelt ülendav külamiljö hakkab peale piskasjadedest.

Vana palkhoone puidu struktuur on omaette vaatamisväärsus. Värvimata puit säilib kaua kui seda on töödeldud linaõliga ja majal on korralik vihmaveesüsteem.

Lisaks hoonete heakorrale on oluline hoida korras ka abihooned. Siinsel pildil olev abihoone annab oma heakorralt silmad ette isegi paljudele valla elamutele. Abihoone korras hoidmiseks on vaja tahet ja pingutust. Regulaarne hooldamine on kokkuvõttes alati odavam kui hoone laokile jätmine ja seejärel taastamine. Puitlaudise hooldus on lihtne – seda tuleb vaid regulaarselt värvida. Värvide pikaajalisuse tagavad linaõli baasil tehtud värvid, mis lasevad puidul hingata. Vältida tuleb abihoonete juhuslikku ja plaanipärast ehitust, mis võib rikkuda krundi ilmet. Abihooned ja nende välisviimistlus peaksid sobima elamuga

Käsmus võib veel mitmel pool leida arhailiselt mõjuvaid pikki otsaküljega mere poole pööratud palkseintega abihooneid, mis on aga ümber ehitatud, nii et need on kaotanud algse otstarbe ja välimuse. Uue ja vana kombineerimine, hoone proportsioonid, puitterrass ning välisviimistluses kasutatud erinevad laudised ja värvid moodustavad ühtse terviku. Rekonstrueeritud hoone sulandub hästi külamiljöösse.

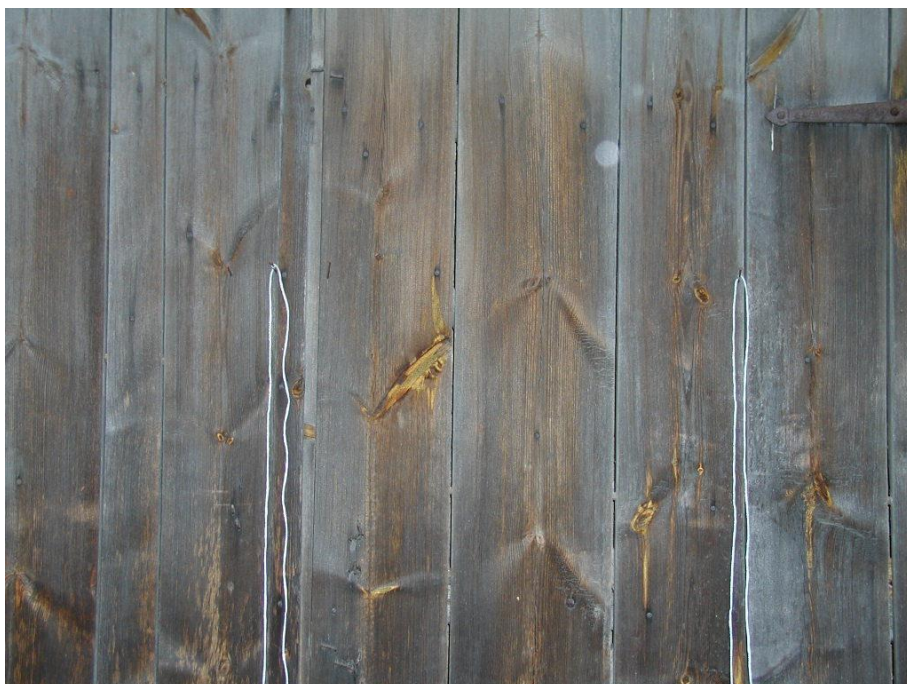
Miljööväärtuslikes külates on oluline hoolitseda ka hoonete ümbruse eest. Hoonete ümbruses leiduvad kivirahnud ja looduslikud puudegrupid ning vahelduvad pinnavormid lisavad iluaiale eripära, mida on oluline säilitada ja eksponeerida. Aed peab moodustama hoonetega ühtse terviku.

Rannakülade hästihooldatud iluaiad lasevad hoonete arhitektuuri omapäral esile tõusta. Aiad on valdavalt valgusküllased ja lagedad, korralikult põetud muru ja üksikute põlispuudega.

Rannaküla asustus järgib rannajoont. Vahetult mererannas paiknevad paadikuurid, paadihoidmise kohad ja võrgukuivatamise vabed. Tuulest ja veest halliks kulinud puidust võrgumajad sulanduvad nii mere kui ka kivise rannajoonega. Paadikuuride ja hoonete rajamisel randa oli tähtis maastiku ja hoone harmoonia. Küla ei ole ainult hooned vaid hooned ja maastik koos.

Loodus on andnud puidule imelise ja kordumatu struktuuri. Puithooned on osa kaluriküla ehitustraditsioonist. Puidu tõrvamisel ja kaitsmisel vee eest kestab see kohalik ja alati unikaalne materjal sajandeid.

Lisaks hoone ja maastiku sulandumisele on oluline sobitada ka hoone ümbruses olevaid detaile ning maja. Maakividest ja puitteivastest piirdeaed sobib vana palkhoone foonile. Ronitaimed lisavad täiendavat harmooniat.

Üks osa rannaküla miljööst on majade vahel looklevad kitsad pinnas- või muruteed. Need on rannaküladele sama iseloomulikud kui vanad stiilsed hoonedki. Tähtis on, et rannaküladesse uute asfaltkatendiga teede rajamisele eelistataks pinnas- ja murukatendiga teede rajamist. Oluline on kõik olemasolevad muru- ja pinnasteed säilitada.

Külamiljões kohtab loodust oma eheduses. Küla on linnast erinev just oma väikese ja inimliku mastaabi ning loodusläheduse poolest. Mustoja küla metsaalused on tihedalt täis pikitud sipelgapesasid.

9.2 Mida vältida

Viil- ega kelpkatus üksi ei tee ühestki hoonest külamiljööga haakuvat. Plastvoodriga ja mastaabilt sobimatu hoone mõjub Käsmus vööra elemendina. Lisaks plasti kasutamisele rikub hoone ilmet sissepääsu kohal olev teise katusekaldega katuseosa.

Plastist maja puhul on detailid üksluised. Peegelklaas rõhutab valge taustal akna augu sügavust. Erinevalt puidust paistab tolmu ja mustust plastilt väga hästi välja.

Üks läbimõttlematu hoone juurdeehitus rikub möödasõitja arvamuse Altja külast. Lihtsa viilkatusega puumaja hea üldmulje on rikutud uue peegelklaasidest tuulekoja juurde ehitamisega. Tumepruunist peegelklaasist kontorlikud seinad ja uksed moodustavad vana väärrika puitmajaga sobimatu kontrasti. Ebasobivalt on valitud ka tuulekoja katusekalle, mis erineb hoone katusekaldest ja jätab kokkuvõttes lohaka mulje. Läbimõttlematust rõhutavad veelgi tuulekoja ja hoone erinevad katusekatte materjalid.

Puithoonele on juurde ehitatud peegeldavate klaaspindadega veranda, mis lihtsa puithoonega ei sobi. Disharmooniat rõhutavad erinevad katuskalded ja laudised.

Sile ja valgust hästi peegeldav aknaklaas muudab maja ilmet oluliselt. Aknast saab sõltuvalt vaatenurgast ümbruse peegel või must auk. Pildil olev hoone oleks palju väärtuslikum, kui hoonel oleks puitraamides vanast klaasist aknad ja kivikatus. Hoone puhul jätab naturaalne ehitusmaterjal alati parema mulje kui tehismaterjal. Katusekivi imiteeriva pleki kasutamine on tunduvalt häirivam ajaloolises külamiljööös kui kivikatus või valtsplekk katus.

Erinevalt eelmisest majast on selle maja puhul häirivaks erinevate katusekallete kombineerimine ja läbimõtlemtu reklaami paigutus. Seda rõhutab massiivse mulje jättev läikiv plekk katus.

Külamiljööd lõhkuv kontrast. Huvitav oleks teada kas Milleri õlu antud majutusasutuses tõesti müügil on. Kui ei, siis on lisaks külamiljöö rikkumisele toimunud ka tarbija petmine.

Euroopa rahaga võib teha ka lollusi. Käsmu külasse kõige vähem sobiv ehitis on rahastatud väidetavalt Phare rahadest. Arvake mis ehitis asub Käsmu kabeli ja kiriku vahetus läheduses ja kannab kõige odavamat valtsplekk katust! Vastuse leiate järgmisel leheküljel olevalt esimeselt pildilt.

Õige vastus on eesti keeles öeldult: roheline peldik. Paremini ega halvemini antud ehitist ei olegi võimalik iseloomustada.

Kataloogimaja meenutav ja skandinaaviapärane hoone jätab Käsmuga absoluutselt haakumatu mulje. Erinevalt ümbritsevatest majadest on see maja vaatamata oma laitmatule heakorrale Käsmusse ebasobiv. Üksikuma metsaservas võiks sama maja päris hästi mõjuda, aga Eesti ühe stiilseima ajaloolise küla servas on tegu võõrkehaga. Erinevalt ülejäänud Käsmu majadest on siin hoonel rajatud kaks täiskorrust ja see ei haaku miljöösse oma mastaapsuse tõttu.

Olulised funktsionaalsed väikevormid on ka piirdeaiaid. Piire ei märgi vaid krundi piiri, vaid peab maastikus täiendama ja esile tooma hoonestust ja aiakujundust. Piire ning väravad lahendatakse ansamblis hoonega, eriti fassaadiesine piirdeosa tuleb kujundada hoone arhitektuurist lähtuvalt. Pildil olev piirdeaed ei haaku Käsme miljöösse ega sobi kokku hoonega.

Küla miljöö võib rikkuda pisiäsi – Käsme rannas on tuleasemel grillitud madratsi jäänused.

9.3 Ajaloolisesse külamiljõesse sobivad materjalid

Plast on eripäratu ja määrduv. Puidu struktuur annab hoonele eripärase ja looduslähedase ilme. Puitlaudis on vähem hooldust nõudvam kui hoonel on korralik vihmaveesüsteem, mis veel voodri peale langeda ei lase. Puithooned on oma pikaealisust tõestanud, kuna Eestis leidub mitmesaja aastaseid puithooneid.

Uus kaasaegne klaas on tehtud siledana. Ajalooliste hoonete klaasi pind ei ole peegelsile ega tekita sellest lähtuvalt ka hoone välisfassaadi ümbrust peegeldavat efekti. Vana hoone restaureerimisel tuleks vanad akna raamid korrastada ja vanad klaasid ning aknajaotus säilitada. Vajadusel võib asendada akna sisemist klaasi, mille vahetus ei muuda nii tugevalt hoone fassaadi kui välimise klaasi või kogu akna vahetus. Puit hoone puhul tuleb vältida õhu ja niiskustihedate plastakende paigaldamist. Kuna plast ei lase majal hingata, tekib hoonel haige maja sündroom.

Profiilplekk katus mõjub ajaloolises külamiljões võõra elemendina. Kui plekk katust kasutada tuleks kasutada ajalooliselt laialt kasutatud valtsplekk katust. Samas on vanade hoonete puhul sobilikud õlg- ja rookatus, sindelkatus, laastkatus ja kivikatus. Ka matt eterniitkatus tõmbab vähem tähelepanu kui päikese käes sirav profiilplekk.

9.4 Materjali valik hoone taastusremondi puhul

Hoone taastamise või remondi puhul on tihti probleemiks uut tüüpi ehitusmaterjalide valiku rohkus. Tavalisel majaomanikul on peaaegu võimatu otsustada materjalide vastupidavuse ja seeläbi ka tasuvuse üle. Siiski tuleks meeles pidada, et pole olemas absoluutselt hooldusvabu materjale. Uute materjalide puhul küll reklaamitakse nende pikka iga, kuid tõsielus kipuvad nad oma lubatud eluea ületamise järel vastupidiselt traditsioonilistele materjalidele muutuma ebaesteetiliseks.¹

Vanemate majade puhul võib tõdeda, et nad on ehitatud konstruktsiooni loogika kohaselt, mis lubab neid hiljem odavalt ning lihtsate vahenditega korrastada ja vajadusel isegi ümber ehitada. Seda seetõttu, et tööjõud oli omal ajal odav, ent materjal ja eriti veel kvaliteetne ja hästikuivatatud metsamaterjal kallis ning omal ajal ehitades peeti ülioluliseks saavutada hoone võimalikult pikk kasutusiga ning vastupidavus.

Traditsionaalsete materjalide kasutamine tähendab eelkõige seda, et materjalide valikut restaureerimisel tuleb piirata. Maja värvimise puhul tähendab see linaõlist, kriidipulbrist või munatemperast värvide kasutamist.

Vahepealsel perioodil katkes Eesti linaõli baasil värvi valmistamine ja ainsateks kättesaadavateks värvideks muutusid sünteetilised õlivärvid. Enamus Eesti puumajadest olid aga algselt värvitud just linaõlist valmistatud värvidega.

Linaõlist värvikihi püsivuse saavutamiseks on vajalik korralik pinna värvimiseelne ettevalmistamine. Vana lahtine värv tuleb esmalt terasharja või pahtlilabida abil eemaldada. Niiskuskindla värvi olemasolul tuleb aga viimane fassaadilt täielikult eemaldada võimaldamaks linaõli puitu imbumist. Oluline on ka värvi alla mineva pinna kuivus, sest vastasel korral värv ei imbu materjali ja jääb vaid pinda katma põhjustades hilisemat maha koorumist. Ka tuleks värv pinnale kanda mitmes, soovitatavalt kolmes, kihis. Hoone lõunapoolseid välisseinu tuleb tihedamalt üle värvida, kuna ilmastiku – tuulte, vihma ja päikese mõju neile on suurem. Ka vajavad ülejäänud hoonest tihedamat hooldust treppide ja akende alla jäävad seinapinnad.

Linaõlist värvide kasutamine nõuab küll enam aega kui plastvärvide kasutamine kuid annab see eest ilusama tulemuse ja vähendab niiskuse kontsentratsiooni tekkimise võimalust konstruktsioonis. Oluline on vaid ajastada tööd aasta kuivemale perioodile. Tihti võib küll värskest värvitud fassaad tunduda alul liig läikiv ent aasta jooksul see matistub ja saavutab ilusa struktuuriga pinna.

Elamu sees tekib pidevalt suures koguses niiskust. Selleks on esmalt muidugi inimeste enda poolt eraldatav niiskus, teisalt ka köögis ja vannitubades tekkiv

¹ Käesolev peatükk tugineb Helene Hanes'e raamatule "Tallinna Puitlinnaosad. Süda-Tatari ja Kalamaja. Rootsikeelest tõlkinud Kaur Lass, toimetanud Urve Lepasoon. Väljaandja: Boverket, Karlskrona 1995. Raamatu algeteksti on siinkohal mugandatud vastavaks rannaküla ehitustraditsioonidele.

aur. Tuleb aga rõhutada, et puidul on omadus niiskust endasse korjata. Vanemates puitelamutes toimib üldiselt loomulik ventilatsioon uste, akende ja seinte kaudu, mis lasevad niiskusel läbi konstruktsiooni liikuda. See isereguleeruv ventilatsioon on vajalik vähendamaks kopituse tekke riski. Hoone renoveerimise juures on oluline leida tasakaal sooja sisekliima saavutamise ja loomuliku ventilatsiooni toimimise vahel.

Välimise lisasoojustuse paigaldamine puitelamutele tavaliselt soovitud tulemust ei anna. Hoopis suuremat kasu võib aga saada keldriseinte või lagede soojapidavuse tõstmise kaudu. Ka pööningule paigaldatud lisasoojustus osutub enamasti kiirelt efekti andvaks, kuna soojal õhul on omadus oma kerguse tõttu ülespoole tõusta. Pööningu soojustamisel tuleks vaid meeles pidada, et seal oleva õhuruumi loomulik ventilatsioon on oluline säilitada ka edaspidi ja seda ei tohi sulgeda.

Parema soojapidavuse säilitamiseks ei tasu ka minna välja vahetama originaalaknaid. Praktika on näidanud, et liiga kergelt minnakse vahetama olemasolevaid aknaid ja nende piitu. Uued plast- või metallraamidega aknad aga ei suuda enamasti võistelda vanade puitakendega, seda ei eluealt, ega ka esteetilisest aspektist. Ka jätab moodsa tehnoloogia abil valmistatud klaas tihti akna asemel hoopis augu mulje.

Vanade puitakende puhul tuleb neid vaid regulaarselt linaõlist värviga värvida ja talveks kinni toppida. Ka on uurimused osutanud et selline vana korrashoitud aken on vähemasti sama hea soojapidavusega kui uus kolmeklaasiline aken. Vanemate akendega kaasneb veel ka parema heliisolatsiooni eelis, kuna piisavalt suur vahe ruum kahe akna vahel tagab parema müra summutamise, kui sentimeetrised vahed pakettklaasil. Lõpuks tuleks veelkord rõhutada ka vanade akendega kaasnevat ilu aspekti, mis iseenesest kaasneb hea puutöö ning viimistlusega. Sellist ilu on raske rahas mõõta ning hiljem tagasi osta. Kokkuvõttes võib seega öelda, et vägagi levinud arvamus akende vahetamisega väga suurt soojapidavuskasut saavutada ei vasta tõele ning seega puudub põhjus eelistada akende restaureerimisele uute akende ostmist.

Nii Eestile kui Vihula vallale teeks au, kui suudetakse säilitada väärtused, mida selline ülimalt unikaalne arhitektuuripärand nagu vanade rannakülade puitmajad endas hoiab.

9.5 Külamiljööga arvestamine ehitamisel

Uute hoonete ehitamisel on oluline nende sobivus küla miljösse. Tähtis ei ole olemasolevasse külamiljösse ajaloolise ilmega majade ehitamine, vaid ehitatavate majade mastaap. Uued hooned ei tohiks olla suurema mahu ja gabariitidega, kui olemasolevad hooned.

Vanaaegsete hoonete imiteerimise asemel tuleks ehitada pigem modernistliku ja kaasaegse lahendusega hooneid (v.a. Käsmu ja Altja küla keskosas). **Uute hoonete ehitamisel tuleb arvestada, et hoone sobiks ümbritsevasse miljösse.** Selle tagab eelkõige õige materjalide valik. Uute hoonete

projekteerimisel tuleks kasutada naturaalseid materjale: klaasi, betooni, puitu, kivi.

Olemasolevatel hoonetel on oluline säilitada ja vajadusel restaureerida hoone vanu aknaid ja uksi. Paljudel hoonetel on säilinud (või restaureeritud) vanad aknad koos akende jaotuse, tappide ja muude iseloomulike detailidega või vanad plankused koos puitnikerduste ja originaallukkudega. Samas leidub ka külamiljööd rikkuvaid näiteid sellest, kuidas hoonetele on ette pandud peegelklaasidega uued aknad, mis jätavad eemaltvaadatuna mulje „mustavatest aukudest“ hoones. Vanast aknast näeb läbi, uus peegeldab rohkem kui läbi paistab. Samuti ei ole vanal aknal peegli efekti vaid peegeldus aknalt on ebamäärane ja nõrk. Rannakülas on plastikaknad täiesti sobimatud, mis mõjuvad võõrkehana nii ajaloolise puithoone kui ka kaasaegse naturaalsest materjalidest hoone juures.

Tähtis on hoone katuse kalle ja konstruktsioon ning hoone katusekattematerjalid. Rannaküladele on valdavalt iseloomulikud vanad kivist viilkatused, sindelaktused, roost kelpkatused jne. Ka vanad sammaldunud eterniitkatused ei riiva silma. Küll aga leidub palju restaureeritud hooneid, millele on paigaldatud profiilplekist katus, mis kuidagi ei sobi ümbritsevasse keskkonda. Lisaks katusematerjalidele on oluline ka katuse kuju, mis aga ei tähenda, et ümbritsevasse maastikupilti ei võiks haakuda lamekatusega hooned. Üks hea näide sobivast lamekatusega hoonest on olemas näiteks Käsma küla alguses. Halvaks näiteks on mastaapsed kelpkatusega majad.

Puidu kasutamine majade välisviimistluses on rannaküladele iseloomulik. Vanas puitlaudises on näha oksakohti ja vaigujooksu, vana puitvooder lisab hoonele aja hõngu. Sageli laotakse maja seina äärde puuriit. Küll aga on küladele väga võõras ja sobimatu plastvoodri kasutamine välisviimistluses. Plastvooder jätab tehniliku ja ajapikku ka määrdunud mulje.

Lihtsalt korda tehtud hooned on sageli huvitavamad kui kalliste kuid sobimatute materjalidega viimistletud hooned. Sagedasti kohtab halvas olukorras olevaid hooneid, millel on stiilset joont. Oluline on, et neid ei rikutaks vaid renoveeritaks alalhoidlikult.

Et rannakülad paiknevad mere kaldal, on palju külasid ilmestavad detaile seotud merega. Kas on need siis hallid oma aja ära elanud paadid, seinale riputatud kalapüügitarbed, vanad paadikuurid, majakad või rannateed. Iseloomulikke vanu detaile tuleks kindlasti säilitada.

Oluline on säilitada ka küla struktuuri ja olemasolevat teedevõrku. Palju on häid näiteid kitsastest looklevatest õitsvatest muruteedest või pinnasteedest hoonete vahel, mida tuleks säilitada. Kindlasti ei tohiks vanu korralikke kruusa- või pinnasteid asfalteerida.

Poolik on ka rannakülade teede viidastamine, mis on eriti aktuaalne Käsma ja Vergi külades. Viidad on lagunened ja sobimatust materjalist. Samuti peaks rohkem tähelepanu pöörama küla siltide ja viitade kujundusele tervikuna.

Oluliseks tuleb pidada inimeste arhitektuuri alase teadvuse tõstmist valla ja Lahemaa rahvuspargi koostöös.

10 EHITAMISE PRINTSIIBID HAJAASUSTUSES

Käesolevas peatükis määratud ehitamise printsiipe hajaasustuses on täiendatud Lääne-Viru maakonnaplaneeringuga „Lääne-Viru maakonna rannikuala“, mis on toodud ptk 5.4.

Elamuehituses peab jääma põhiliseks ühepereelamute ehitamine.

Soovitav on ehitustegevuseks vältida häid põllu- ning metsamaid, liigrikaste biotoopidega alasid ja kasutusväärtusega maavarade või maa-ainesega alasid.

Käesoleva üldplaneeringuga on määratud täiendavad ehitusreeglid ehitamisel miljööväärtuslikele hoonestusaladele ja uute elamuasumite väljaehitamisel (vt. Ptk. 10.2). Neid reegleid tuleb järgida lisaks üldplaneeringu teistes peatükkides olevatele reeglitele edasisel kruntimisel ja hoonestamisel. Miljööväärtuslike hoonestusalade piiritlemine ning alade piires ehitusreeglite määratlemine, aitab tagada paikkonnale ainuomaste maastike (sh kultuurmaastike) ning asulate ajaloolise ja kultuuriväärtusliku miljöö säilimise. Täiendavad ehitusreeglid on samuti määratletud elamuehituse reservmaadele, et tagada nende struktuuri kujundamine olemasoleva miljööga haakuvalt ja looduskeskkonnaga arvestavalt (ptk 10.3).

Uute elamute ehitamisel tuleks eelistada ajaloolisi talukohti ning soovitav on arvestada vanade kinnistu piiridega. Olemasolevat omapäraselt asustusstruktuuri tuleb säilitada. **Hoonete (hoonegruppide) paigutusviisil ja elamute omavahelise kauguse määramisel tuleks eelkõige lähtuda antud paigas ajalooliselt välja kujunenud asustusstruktuurist.** Vältida tuleb Lahemaa territooriumile jäävate ajalooliste külade asustusstruktuuri muutmist läbi väikeste kruntide moodustamise ning uute hoonete teineteisele liiga lähedale rajamist.

Säilitada tuleb ajaloolised teed ja olemasolevad juurdepääsud randa ning avalikult kasutatavatele aladele. Vältida tuleb suuremaid pinnavormide muutmisi juurdepääsu teede rajamisel või hoonete paigutamisel nõlvadele.

Ehitise püstitamisel tuleb arvestada, et selle juurde rajatavad kommunikatsioonid (teed, elektriliinid jt) oleksid võimalikult lühemad ja ei muudaks maastiku esteetilist väärtust.

Vihula vallas on keelatud massiivsete plankaedade ja läbipaistmatute aedade rajamine, v.a kohtades kus see võib osutuda vajalikuks müratõrje eesmärgil.

Käesoleva üldplaneeringu alusel võib maatulundusmaale ilma detailplaneeringuta ehitada ühe elamu ja selle juurde kuuluvad kuni viis abihoonet. Maatulundusmaad peab saama kasutada maast tulu saamise eesmärgil (põllundus, turismitalud, metsandus jms). Rohkem kui ühe elamu ehitamisel maatulundusmaale tuleb see muuta sõltuvalt maaüksuse suurusest osaliselt või täielikult elamumaaks.

Käesoleva üldplaneeringuga kehtestatakse detailplaneeringu nõue:

- 1. juhul kui ühele maaüksusele kavatsetakse rajada enam kui üks elamu nii, et kahe elamu vahekaugus jääb väiksemaks kui 250 m või elamule lisaks rajatakse samale krundile enam kui 5 abihoonet.**
- 2. enam kui kahekordse hoone või enam kui nelja korteriga korterelamu rajamiseks, samuti enam kui viie elamu või suvila ehitamiseks kui neid soovitakse rajada teineteisele lähemale kui 50m.**
- 3. nii haja- kui tiheasustusse paigutatavate teenindus (k.a tanklad), kaubandus-, tööstus- ja laohoonete ning teiste avalikul funktsioonil kasutatavate hoonete rajamiseks. Detailplaneeringu koostamine ei ole nõutav teenindus- või kaubandushoonete rekonstrueerimise puhul, kui sellega ei suurene hoone üldpindala. Keskkonda ohustada võiva tootmise (sh laoplatsid) või teeninduse rajamisel tuleb koos detailplaneeringu koostamisega teha ka keskkonnamõju hinnang.**
- 4. avalikuks kasutamiseks mõeldud puhkeotstarbeliste hoonete rajamiseks (va kuni 15 majutuskohaga turismitalud või puhkemajad).**
- 5. ehitamiseks veekogude kalda ulatusse. Kalda ulatusse koostatava detailplaneeringu lahendusega tuleb tagada edaspidine juurdepääs merele või siseveekogule.**
- 6. sadamate ja rohkem kui seitsme sildumiskohaga lautrite ehitamiseks.**

Vihula vallavalitsusel on õigus nõuda detailplaneeringu koostamist:

- 1. maatulundusmaa jagamisel väiksemaks kui 1 ha. Sellisel juhul tuleb muuta maa otstarbe osaliselt või täielikult elamumaaks.**
- 2. kui selgub, et krundile projekteeritava ehitistele lubatud suurim ehitusalune pindala krundil ületab 30% krundi pindalast.**
- 3. peatükis 7.1.3. loetletud väärtuslikele maastikele ehitamisel.**

Hajaasustuses olevaid turismitalusid käsitletakse käesolevas planeeringus kui elamumaad, millel võib kuni 30% ulatuse arendada muud tegevust. Kui muu tegevuse osakaal turismitalukrundil on suurem on Vihula vallal õigus krundi hoonestamise ja maakasutamise põhimõtete lahendamiseks nõuda detailplaneeringu koostamist.

Lisaks normide ja seadusega määratud juhtudele ei tohi Vihula valla hajaasustusalal ehitada reeglina alla 2000 m² kruntidele (va alajaamad jt tehnilised kommunikatsioonid ja paadikuurid). Miljööväärtuslikes külades olev krundi miinimumsuurus on sätestatud ptk 10.2.

Detailplaneeringute koostamise ja projekteerimistingimused väljastab Vihula Vallavalitsus, tehniliste rajatiste ja kommunikatsioonide projekteerimistingimused aga trasside haldaja või vastav riigi ametkond.

Tootmisettevõtetal tuleb arvestada sanitaarkaitsetsoon maa-ala/ krundi sisse ning selle laiust arvestada alates ehitusjoonest.

Kõik omavolilised ehitised tuleb omanikel likvideerida või viia seadustega kooskõlla.

Hajaasustusse ehitamisel tuleb maa omanikul arvestada piiranguid, mis tulenevad Lahemaa Rahvusparki kaitseeskirjast ja teiste kaitsealade eeskirjadest, muinsus- ning looduskaitsealustest objektidest ja nende kaitsevöönditest. Samuti piiranguid, mis on kehtestatud teiste Eesti Vabariigi seadustega (näiteks: veekaitsevööndid, ehituskeelualad jne). Lisaks neile piirangutele tuleb ehitustegevuses lähtuda *Planeerimis- ja Ehitusseadusest* või seda alates 01.01.2003 asendama hakkavast *Planeerimisseadusest* ja *Ehitusseadusest* ning *Vihula valla ehitusmäärusest* ja käesolevast üldplaneeringust, mis reguleerivad planeerimis- ja ehitustegevust Vihula vallas.

10.1 Elamute projekteerimise reeglid hajaasustuses

Vihula valda rajatavate elamute projekteerimine toimub vastavalt koostatud projektile v.a tiheasustusaladel ja detailplaneeringu kohustusega aladel, kus enne ehitamist tuleb koostada ka detailplaneering. **Projekti koosseisu peab kuuluma ka õueplaan, kus näidatakse kõigi hoonete ja tehnorajatiste paigutus ning on määratud krundi heakorrastamise ja haljastamise põhimõtted.**

Elamukruntide rajamisel metsasele alale tuleb krundil olevast metsaala pindalast säilitada vähemalt 50%.

Hoonete rekonstrueerimisel ja restaureerimisel tuleb lähtuda alalhoidlikkuse põhimõttest (vt ptk 9.4). Olemasolevate elamute ja teiste ajalooliste hoonete ümberehitamisel ja rekonstrueerimisel tuleb maksimaalselt säilitada hoonete esialgset välisilmet ja terviklikkust. Olemasolevate hoonete rekonstrueerimisel tuleb järgida algseid kujundusprintsipe. Hoone autentsuse huvides on otstarbekas säilitada nii materjal kui ka detailide kuju. Säilitada või taastada tuleb maju kujundavad iseloomulikud detailid – akende kuju, asend fassaadil, ruudujaotus ja piirde-lauad, uste, varikatuse ja katusekarniisi kujundus, seinte viimistlusmaterjal ja katuse kuju. Kui võimalik, tasub säilitada ka kõik originaaldetailid – ukse- ja aknahinged, käepidemed, fassaadiornamentika. Restaureeritud originaal on kindlasti väärtuslikum kaasaegsest, kuigi vana restaureerimine võib olla mõneti mahukas, aeganõudev ja mitte väga odav töö.

Puitmajade rekonstrueerimisel tuleb kasutada naturaalseid ehitusmaterjale. Vältida tuleb metall- ja plastuste paigaldamist, plastakende paigutamist ning

tehismaterjalide kasutamist välisviimistluses (plastvoodrid, kivi imitatsiooniga plekkkatused jms). Vt ka ptk 9.4.

Hoonete värvimisel tuleks eelistada külale iseloomulikke värvitoone (v.a üksikuna teistest hoonetest eraldi paiknevad hoonete puhul).

Elamute juurdeehitised tuleks rajada nii, et säiliks olemasoleva hoone maht ja arhitektuur.

Käesolev üldplaneeringu alusel on akende jaotust on lubatud muuta vaid kogu hoonel korraga Vihula Vallavalitsusega kooskõlastatud rekonstrueerimisprojekti alusel. Majade ümberehitused ja fassaadide muudatused tuleb kooskõlastada vallavalitsusega.

Samuti tuleb leida võimalused kaitsta tühjalt seisvaid hooned lagunemise eest. Parandada tuleb külade üldist ilmet: lammutada ajutiselt ja juhuslikult ehitatud kõrvalhooned, parandada piirdeid, korrastada aedu jne.

Uute hoonete ehitamisel tuleb järgida väljakujunenud planeerimisviisi ja hoonestuslaadi. Uued ehitised peaksid olema nii põhiplaanis kui mahus lähedalasuvate sarnaste gabariitide ja katusekuju- ja kalletega. Samas võib kasutada ka traditsioonilisi materjale moodsate ehitustehniliste lahendustega. Vältida tuleb abihoonete juhuslikku ja plaanipärast ehitust. Abihooned ja nende välisviimistlus peaksid sobima elamutega. **Elamute ehitusreeglid on lisaks siinolevale toodud ptk 9.5 ja 10.2 ning äri-, tootmis- ning tööstushoonete rajamise reeglid ptk 10.4.**

Elamute projekteerimisel juba hoonestatud alale on soovitatav ühes piirkonnas või elamukvartalis kasutada piiratud arvu katusekaldeid. Vältida tuleb sama maja või kõrvuti rajatavate majade puhul väga väikesi katusekalde erinevusi (näiteks 40° ja 45° või veelgi väiksemad vahed), sest see jätab läbimõtlemata ja korrapärase üldilme (vt ka ptk 9).

Hoonete ehitamisel Lahemaa rahvusparki territooriumil on kohustus kasutada naturaalseid materjale. Rahvusparkis olevate ajalooliste hoonete puhul on keelatud kasutada naturaalseid materjale imiteerivaid materjale (plastvoodrid, puiduimitatsiooniga plastaknad jms). Väljaspool Lahemaa rahvusparki territooriumi ehitusmaterjalidele kohustuslikke piiranguid ei seata (v.a käesolevas ptk toodud nõuded). Samas ei ole ka seal soovitatav puitelamutel kasutada plastaknaid, sest see rikub hoone niiskusréžiimi ja tekitab *haige maja* sündroomi. Plastaknaid on võimalik puithoonele ja inimese tervisele kahju tekitamata kasutada ainult sundventilatsiooni olemasolul.

Käesoleva üldplaneering teeb ettepaneku lubada Lahemaale edaspidi ehitada ka lamekatusega hooned. Vastav muudatus tuleks sisse viia Lahemaa kaitseeskirja. Küla väärtus seisneb erinevatest perioodidest pärineva hoonestuse harmoonias. Lamekatuse välistamine Lahemaal on seni takistanud kaasaegsete hoonete projekteerimist ja tekitanud hulgaliselt maitsetuid ajalooliste hoonete koopiaid. Ajalooliselt väärtuslikud saavad olla vaid need hooned, mis on parimaid ehitustraditsioone järgivad. Kehva vana imiteerimine

kaotab aga väärtuse juba paari aastaga ja mõjub pigem tõeliselt ajaloolist küla naeruvääristavana kui esinduslikuna.

Kataloogimajadele ja tüüpprojektidele tuleb eelistada individuaalprojekti alusel rajatavaid hooned. Hoonete projekteerimisel on tähtsaimaks teguriks kohaliku küla ehitiste mastaabist kinni pidamine. Uued hooned peaksid olema põhiplaanilt ja mahult lähedalasuvatega samade gabariitide ja katuse kujuga. Ajalooliste hoonete imiteerimisele võiks eelistada uute ja modernsete hoonete rajamist

10.2 Miljööväärtuslikud hoonestusalad hajaasustuses

Eesti keeles tähendab miljöo keskkonda e ümbruskonda, aga ka õhkkonda. Etümoloogiliselt pärineb sõna tüvi ladina keelest; *medius* on see, kes või mis on keskel. Termin miljöo on tuletatud prantsuskeelsest sõnast *milieu*, millel on kolm tähendust: keskel, hulgas, keskkond. *Milieu* tähendab materiaalsel ja moraalsel ümbrust, meeleolu, atmosfääri, ümbritsevat kliimat, loodus- ja kultuurikeskkonda jms. Seega on miljöo nii materiaalne kui tunnetatav keskkond. Kuna keskkond ei ole vaid väline nähtus, vaid sisaldab inimest, on ka miljöo seotud inimese tunnetusega (Hansar, 2002).

Miljööväärtuslik hoonestusala on üldplaneeringuga määratletud maa-ala, millel on terviklik miljöo koos säilinud traditsioonilise hoonestuse, teede- ja/või tänavatevõrgu ja haljastusega.

Miljööväärtuslikeks hoonestusaladeks on määratletud näiteks külakeskused, kus on selgelt identifitseeritav ehitustraditsioon, mõisakeskused ja muistisestruktuurid. Hajaasustusega külates on määratletud reguleeritud ehitustegevusega piirkond laiemalt - arvestatud on ka looduskeskkonnaga (näiteks hoonestuse vahel olevate metsatukkadega), hästi säilinud põldude ja rohumaadega jne, mis on määratletud miljööväärtusliku hoonestusala sisse. **Miljööväärtuslike hoonestusalade säilitamiseks on üldplaneeringuga seatud täpsemad ehitamise ja maakasutuse reeglid kui ülejäänud valla territooriumile.**

Lähtuvalt sellest, et külad on eriilmelised, peaks omapära säilitama. Lähtuma peab külade väljakujunenud struktuurist. Struktuuri säilitamise üheks aluseks on krundi suurus. Ehitamise reeglite määramisel on analüüsitud miljööväärtuslike külade katastrijärgse elamumaa kruntide suurusi. Selle alusel määrati piirangud kruntide suurustele, et piirata maa edasist tükeldamist. Lisaks krundi suuruste piiramisele, mis on vaid üks osa miljööväärtusliku küla säilitamise reeglistikust, tuleb väärtusliku külamiljöoga kohtades säilitada traditsioonilisi küla hoonestuse ja kujundamise elemente, hoonestuse struktuure ja maakasutust. Oluline on säilitada maastiku avatus ja vaated. Võimaluse korral tuleb taastada traditsioonilist maakasutust (puiesteed, looduslikud niidud, karjatatud metsad jms). Uusi elemente (hooneid, rajatisi, teid, aedu jms) ja maakasutust tuleb sobitada vanaga nii et ei tekiks ebakõla ning et ei rikutaks pöördumatult olemasolevaid väärtusi.

10.2.1 Altja

Altja külas on määratletud miljööväärtusega hoonestusala piir, mis on ühtlasi ka detailplaneeringu kohustusega ala piiriks. Minimaalse krundi suurust Altjas lisaks üldplaneeringus sätestatule (v.t ptk 9 algus) piiratud pole, kuid on seatud ehitamise reeglid, et tagada olemasoleva väärtusliku miljöo säilimine.

Altja on põline rannaküla, mille asustusstruktuur on omalaadne. Asustus paikneb küla läbiva Vergi tee ääres. **Uut hoonestust võib rajada ainult teega külgnevatele kruntidele. Uue hoonestuse rajamisel tuleb jälgida olemasolevat õuestruktuuri ja hoonete mastaape. Soovitav on rajada hoone teest 5-10 m kaugusele. Et hoida merevaade avatuna, pole soovitatav uut hoonestust rajada teest mere poole** (v.a kaks erandjuhtumit, mis on märgitud kaardile).

Küla keskmises paikneb rekonstrueeritud Altja kõrts, mille kõrval on pikaajalise traditsiooniga kiigemägi. Kiigemägi tuleb jätta avalikku kasutusse ja jätkata ala hooldamist. **Vaade kiigemäele ja Altja küla kõrtsile peab jääma avatuks ja seepärast on keelatud uute hoonete ehitamine küla keskmises, kiigemäe ja kõrtsi ümbritsevas tsoonis kaardile tähistatud alal.**

Soovitav on krundid piirata traditsiooniliste lippaadadega. Aia maksimaalne kõrgus võib olla 1,3 m. Samuti võib rajada ka püstand- ja roigasaedu. Puitaadade värvimisel on soovitatav kasutada värve, mis toovad esile puidu faktuuri. Soovitatav on värvimise asemel kasutada aia immutamist toonimata linaõliga. Samuti võib kasutada aia immutamiseks kasutatud masinaõli.

Soovitatav on Altja külla ehitada ainult individuaalprojektide alusel. **Uued hooned peavad haakuma Altja ehitustraditsioonide ning mastaapidega.**

Paadilautreid võib külas taastada ajaloolistes kohtades.

10.2.2 Mustoja

Mustoja küla on detailplaneeringu kohustusega ja miljööväärtusega ala. Kuna Mustoja külas paikneb traditsiooniline väärtuslik hoonestus vaheldumisi suvilapiirkondadega, pole kaardil eraldi miljööväärtuslikke hoonestusalasid välja toodud.

Mustoja küla vanema hoonestusega alad on miljööväärtuslikud, mistõttu seal on oluline säilitada väljakujunenud külastruktuuri. Külastruktuur on hajus ja avatud. **Minimaalseks lubatavaks elamukrundi suuruseks Mustoja ajaloolises osas, mis moodustab hajusalt paiknevatest hoonegruppidest, kehtestatakse käesoleva üldplaneeringuga 0,4 ha, mis on praegune valdav elamukrundi suurus.** Kui asustusstruktuuri tihendatakse, siis olemasolev väärtus kaob. Samuti tuleks järgida olemasolevat ehitustraditsiooni.

Olemasolevates suvilapiirkondades võib üksikuid vahepealseid krunte hoonestada ja minimaalset krundi suurust seal määratud pole.

Säilitada tuleb Mustoja küla loodusmaastikku. **Uue hoonestuse rajamisel tuleb arvestada olemasolevate metsa-aladega ja mitte rajada uut hoonestust metsastele aladele.**

Mustoja külas on probleemiks pääsemine randa. Selleks on reserveeritud maad juurdepääsude rajamiseks merele. **Mustoja külas tuleb säilitada ajaloolised teed ning hoida avatuna olemasolev juurdepääs merele.**

10.2.3 Pihlaspea küla

Pihlaspea küla struktuuri tuleb säilitada. Küla keskmine krundisuurus on 5000 m². **Minimaalseks lubatavaks elamuehituskrundi suuruseks Pihlaspea küla ajaloolises osas kehtestatakse käesoleva üldplaneeringuga 0,5 ha. Väiksemate kruntide hoonestamine ei ole ilma detailplaneeringut koostamata lubatud.** Vihula vallavalitsus võib krundi minimaalse suuruse kohta teha erandeid, juhul kui uue hoone ehitamisel olemasolev asustusstruktuur säilib.

Pihlaspea külas tuleb säilitada rannakarjamaid. Oluline on jätkata rannakarjamaade traditsioonilist majandamist - niitmine ja/või karjatamine, võsast puhastamine.

Paadilautreid võib külas taastada ajaloolistes kohtades.

10.2.4 Pedassaare ja Natturi küla

Ehitamisel Natturi ja Pedassaare külla tuleb koostada detailplaneering.

Minimaalseks lubatavaks elamuehituskrundi suuruseks Natturi ja Pedassaare külas kehtestatakse käesoleva üldplaneeringuga 0,6 ha. Väiksematele kruntidele elamuid ehitada pole lubatud (v.a krundid, millele on eelnevalt välja antud ehitusload).

10.2.5 Lahe ja Lobi küla

Lahe ja Lobi külas on määratud miljööväärtuslikud hoonestusalad, kus elamukrundi minimaalseks suuruseks on kehtestatud 0,5 ha. Väiksematele kruntidele elamuid ehitada pole lubatud (v.a krundid, millele on eelnevalt välja antud ehitusload).

10.2.6 Vainupea küla

Vainupea külas on miljööväärtusliku hoonestusala piires lubatud minimaalne elamukrundi suurus 0,25 ha. Väiksematele kruntidele elamuid ja suvilaid ehitada pole lubatud (v.a krundid, millele on eelnevalt välja antud ehitusluba).

10.2.7 Eisma küla

Ehitamisel Eisma külla tuleb koostada detailplaneering. Eisma külas on miljööväärtusega alal lubatav minimaalne elamuehituskrundi suurus 0,5 ha. Vana hoonestust tuleks säilitada, uute hoonete rajamisel järgida piirkonnas olemasolevate hoonete paiknemise struktuuri.

10.2.8 Karula küla

Karula küla on ajalooline hajaküla, mille keskuses on säilinud vana maastikustruktuur. **Oluline on, et külas olemasolev maakasutus ei muutuks** - põllud jääksid põldudeks ja olemasolevad väärtuslikud ehitised alles.

Oluline on tagada põllumajandusmaastiku avatus. Avamaastikul asuvate arheoloogiamälestiste ümbrust tuleks hooldada (niitmine, võsaraie) ja avada vaade klindilt. Vältida tuleb endiste põllu- ja rohumaade võsastumist ja teelt avanevate vaadete kinnikasvamist. Metsa istutamist põllumajandusmaadele, mis on vaatelise tähtsusega, tuleks igal juhul vältida.

Tuleb tagada, et külas säiliks vana asustusstruktuur. Karula külale on iseloomulik, et teeäärne asustus puudub, hooned paiknevad eraldi juurdepääsuga suurest teest eemal. **Uute hoonete ehitamisel tuleb vältida vahetult tee äärde ehitamist ja lähtuda küla olemasolevast struktuurist.** Krundi suuruse ja hoonete vahedkauguse osas tuleb lähtuda käesoleva üldplaneeringuga kehtestatud üldreeglitest.

Miljöoga mittehaakuvaid uusehitisi tuleb vältida nii avamaastikul kui väärtusliku vanema hoonestusega aladel. Olemasolevad väärtuslikud ehitised tuleb säilitada. Lubatud on ajalooliste hoonete rekonstrueerimine ja restaureerimine. **Rekonstrueerimisel ei tohi muutuda hoone maht ja arhitektuur.**

10.2.9 Palmse

Palmse külas on säilinud mõisaaegne asustusstruktuur. Et vaated Palmse mõisakompleksile jääks avatuks ja olemasolevad väärtused säiliks, on mõisakompleksi ümber määratletud tsoon, kus uute hoonete rajamine on keelatud. Lubatud on ainult vanade hoonete taastamine ja rekonstrueerimine või restaureerimine.

10.2.10 Vihula

Vihula mõisaga külgnevatel aladel on määratud detailplaneeringu kohustusega alad. Neil aladel tuleb säilitada maanteelt mõisa suunas avanevat maastikupilti, mistõttu ala kruntimine ja ehitustegevus (ka parklate rajamine) on lubatud ainult detailplaneeringu alusel.

10.2.11 Vátku, Tõugu Võhma ja Ilumäe

Alad Vátku-Tõugu-Võhma-Ilumäe külade vahel paikneb ulatuslik kultuurilis-ajaloolise väärtusega maastik - paeastangu serval paikneb tihedalt esiajaloolisi muistiseid (muistsed asulakohad, põllud ja kalmed). Kuna piirkonnas on muistised tavapärasest tihedamini ja maastik on suhteliselt hästi säilitanud oma muistse ilme, tuleb säilitada ala terviklikuna. **Säilitada tuleb muistised koos maastikuga ning keelata igasugune ehitustegevus, väljaarvatud olemasolevatele vundamentidele ehitamine. Samuti ei ole lubatud maade täiendav kruntideks tükeldamine.** Erandjuhtumeid võidakse teha ainult läbi detailplaneeringu eelnevalt Lahemaa Rahvuspargiga kooskõlastatud taotluse alusel või olemasolevatele hoonetele uute abihoonete rajamisel. **Piirkonnas tuleb tagada olemasoleva küla- ja maastikustruktuuri säilimine, millele loob eelduse olemasoleva maakasutuse säilitamine.**

Tähtis on muististe korrastamine, eksponeerimine ja vaadete hoidmine avatuna. Soovitav on eemaldada muistise ümbruses kasvavad noored puud ja põõsad (st võsa) ning muististe ümbrust niita. Niitmise asemel võib ka karjatada lambaid.

Teelt avanev vaade Ilumäe kabelile tuleb säilitada. Alleede ümber on määratletud 50 m tsoon, kuhu ei tohi rajada uut haljastust ja püstitada uusi ehitisi.

10.3 Ehitusreeglid perspektiivsetele elamualadele hajaasustuses

10.3.1 Karepa

Detailplaneeringukohustus on mere ääres kaardil määratud alal, et tagada suuremat kontroll ehitustegevuse üle.

Karepa külas on soovitatav koostada detailplaneering enne ehitamist elamuehituse reservmaale. Detailplaneeringu koostamine on otstarbekas, seetõttu, et see võimaldab saada enne kruntimist ja ehitustegevuse alustamist ülevaate uute teede paiknemisest, puurkaevu asukohtade valikust ja võrkude rajamise põhimõtetest.

10.3.2 Võsu kõrval olev elamuehituse reservala

Võsu kõrval olevale elamuehituse reservmaale on detailplaneeringu kohustusega ala. Tähtis on väljaarendatav piirkond siduda Võsu alevikuga. Ala piir on määratud kaardil. Detailplaneeringu koostamine on otstarbekas, kuna enne kruntimist ja ehitustegevuse alustamist tuleb saada ülevaade teedevõrgu ja tehniliste kommunikatsioonide rajamise põhimõtetest. Krundid võiksid olla perspektiivsel elamualal näiteks ca 0,5 kuni 1 ha.

10.3.3 Võsu ja Käsmu vaheline elamuehituse reservmaa

Võsu ja Käsmu vahele jääv elamuehituse reservmaa on detailplaneeringukohustuslik ala.

Perspektiivsele elamupiirkonnale tuleb koostada elamupiirkonda hõlmav detailplaneering (näiteks mõõtkavas M 1:2 000), et tagada ala väljaarendamine arvestades piirkonna looduslikke tingimusi. Ala piir on määratud kaardil.

Alternatiivina on lubatud koostada elamupiirkonna kohta mitu erinevat detailplaneeringut, kuid siis tuleks enne määrata ala sisese teedevõrgu, tehnovõrkude jms rajamise põhimõtted valla osa üldplaneeringuga, mis koostatakse M 1:2 000 või M 1:5 000.

Tegemist on uue hoonestatud ala loomisega, kus looduslikke tingimusi arvestades võiksid hooned paikneda hajusamalt kui Võsul. Alternatiiv suuremate kruntide moodustamisele oleks jätta osa krundist või kruntide vahel maatulundusmaaks, haljasmaaks vms.

Perspektiivsel elamualal moodustatavate elamukruntide miinimumsuuruseks on 0,5 ha. Väiksemaid krunte võib moodustada haljasaladele ning alajaamadele jt. tehnorajatistele.

Soovitav oleks Võsu ja Käsmu vahelisel perspektiivsele elamualale kuulutada ideekonkurss.

10.4 Äri- ja tööstushoonete ning rajatiste projekteerimise põhimõtted hajaasustuses

Kõigi uute tööstus- ja tootmishoonete projekteerimine Vihula vallas toimub ainult detailplaneeringu alusel. Detailplaneeringus tuleb lahendada lisaks seadusega määratule:

- juurdepääsuteede paiknemine nii planeeringu ala sees kui ka väljaspool seda;
- anda hinnang keskkonna olukorra muutumisele seoses kavandatava tööstuse ja seda teenindava transpordi jms. eripäraga.

Projekti alusel on lubatud olemasolevate tööstus- ja tootmishoonete rekonstrueerimine ja ümberehitamine. Kui ümberehitustööde käigus ei muutu hoone ehitusalune pindala, enam kui 20% senisest ehitusalusest pindalast, siis detailplaneeringut enne projekteerimist ei nõuta (v.a seaduses toodud juhud).

Ilma detailplaneeringuta on lubatud ehitada ärihooneid, mille üldpindala on väiksem kui 200 m² ja vaid juhul kui selle juurde ei vajata lähtudes normidest rohkem kui 5 parkimiskohta.

Detailplaneeringu koostamine on kohustuslik avalikuks kasutamiseks mõeldud puhkeotstarbeliste hoonete rajamiseks (va kuni 15 majutuskohaga turismitalud või puhkemajad).

Uute hoonete ehitamisel tuleks eelistada naturaalseid materjale (puit, kivi, betoon, plekk ja metall). Tuleks vältida naturaalseid materjale imiteerivaid materjale (puidu või kivi imitatsiooniga plastvoodrid, puiduimitatsiooniga plastaknad, kiviimitatsiooniga plekkkatus jms).

10.5 Tehnovõrkude rajamine hajaasustuses

Hajaasustus piirkonnas rajatakse kommunikatsioonid reeglina krundi valdaja poolt. Kommunikatsioonide projektid tuleb kooskõlastada Vihula valla-valitsuse ja vastavate ametkondadega.

Tehnovõrke haldavaid ametkondi tuleb teavitada maastiku väärtustest ja juhtida tähelepanu sellele, et telefoni ja madalpinge liinid risustavad sageli vaateid. Uute liinide rajamisel on soovitatav arvestada vanade liinikoridoridega. **Võimaluse korral tuleb paigutada uued liinid maa alla või varjatud kohtadesse.** Mõnes kohas on soovitatav säilitada vanu sideliine, kui nad ei riku maastiku väärtusi ja on mineviku ajaperioodi iseloomustavad.

11 TIHEASUSTUSALAD JA DETAILPLANEERINGU KOHUSTUSEGA ALAD

Vihula vald on reeglina detailplaneeringu kohustuseta ala v.a. veekogude kalda ulatuses paiknev maa ala ja peatükis 10.2 ja 10.3 loetletud täiendavate ehitusreeglitega alad ning tiheasustusalad, milleks vastavalt käesolevale üldplaneeringule on Võsu, Vergi ja Käsmu.

Vihula vallas on maakonna planeeringu *Lääne-Viru maakonnaplaneering 2010+* alusel seni tiheasustusaladeks Võsupere, Eisma ja Vergi külad. **Käesoleva üldplaneeringu kehtestamise järel arvatakse tiheasustusalade hulgast välja Võsupere ja Eisma külad.**

Kehtima jäänud tiheasustatus alad on kantud punase kriipsjoonega üldplaneeringu kaardile.

Käesoleva üldplaneeringuga on määratud täiendavad ehitusreeglid ehitamisel miljööväärtuslikele hoonestusaladele ka tiheasustusaladel.

11.1 Ehitamise printsiibid tiheasustuses

Tiheasustusaladel on ehitamise ja kruntimise aluseks vaja koostada detailplaneering.

Käesoleva planeeringuga määratakse, et tiheasustusaladel on edaspidi uute moodustatavate väikeelamute krundi minimaalseks suuruseks 1000 m².

Korruselamute krundi suuruseks on soovitatav arvestada korruste põrandapind + ehitusalune pind. Soovitatav on moodustada pigem suuremaid kui väiksemaid krunte.

Enne ehitusloa väljastamist tuleb:

- tagada puuduvate tehnovõrkude väljaehitamine;
- tagada elamualadel normatiivne mürakaitse, kasutades selleks maksimaalselt looduslike mürabarjääre;
- tagada ühiskondlike asutuste ja teenindusettevõtete juurde piisav arv parkimiskohti.

11.2 Miljööväärtuslikud hoonestusalad tiheasustuses

Vt. lisaks siintoodule ka peatükk 9 ja 10.2.

11.2.1 Vergi küla

Minimaalseks lubatavaks elamukrundi suuruseks Vergis on küla olemas-olevate kruntide keskmine suurus - 0,25 ha. Väiksematele kruntidele ehitada pole lubatud (v.a krundid, millele on varem välja antud ehitusluba).

Küla võib erinevatest perioodidest pärineva hoonestuse tõttu käsitleda kui ajaloo kontsentraati. Kaasaegsema hoonestusega küla keskosasse on võimalus rajada kaasaegses stiilis eriprojektiga hooneid, mis vääristaksid asula keskust. Küla põhja- ja lõunaosas paiknevate rannakülale iseloomuliku vanema hoonestusega aladel tuleb säilitada väljakujunenud planeerimisviisi ja hoonestuslaadi. Pääsud merele peaksid Vergi külas jääma avatuks, mida tuleb arvestada edaspidi detailplaneeringute koostamisel. Vaated jahisadamale peavad jääma avatuks.

11.2.2 Käsmu

Käsmus tuleb koostada kogu perspektiivset elamuehituspiirkonda hõlmav detailplaneering (näiteks mõõtkavas M 1:2 000). Detailplaneeringuga tuleb elamuehituspiirkond siduda Käsmu külaga. Koostatavas detailplaneeringus tuleb määrata nõuded kasutatavatele materjalidele ja täpsed ehitusreeglid hoonetele (fassaadi materjalid, katusekalded, hoonestuse kaugus tänavast) jne. Lähtuda tuleb Käsmu küla ehitustraditsioonist. Kasutada tuleb naturaalseid ehitusmaterjale. Sünteetiliste viimistlusmaterjalide kasutamine ei ole sobilik (keelatud on kasutada profiilplekki, plastvoodreid, plastaknaid jne).

Soovitav on nii perspektiivsesse elamupiirkonda kui ka Käsmu külla ehitada ainult individuaalprojektide alusel. Uued hooned peavad haakuma Käsmu ehitustraditsioonide ning mastaapidega. Vt ka üldplaneeringu ptk 9.4, 9.5 ja 10.2.

Vaade Käsmu kirikule ja kabelile peab jääma avatuks. Uute hoonete ehitamine kabeli ja kiriku esisele rohumale, on keelatud.

Käsmu keskuses, peatänava ääres bussijaama kõrval paiknev hooldamata plats tuleb heakorradada.

12 PLANEERINGUTE KOOSTAMISE SOOVITUSLIK JÄRJESTUS

12.1 Detailplaneeringute vajadus

Detailplaneering koostatakse omavalitsuse territooriumi väiksema osa kohta ja see on lähiaastateks kavandatava ehitustegevuse aluseks. Detailplaneeringuga määratakse planeeritava ala kruntideks jaotamine, krundi ehitusõigus, tänavate maa-alad ja liikluskorralduse põhimõtted, haljastus ja heakorrasutus, ehitistevahelised kujad, tehnovõrkude ja –rajatiste paigutus, keskkonnakaitse abinõud, maakasutuse ja ehitamise erinõuded kaitsealadel ja kaitsealustel objektidel, vajaduse korral ettepanekud maa-alade ja objektide kaitse alla võtmiseks, olulisemad arhitektuurinõuded ehitistele, servituutide vajadus, riigikaitsealised maa-alad ning muud seadustest tulenevad kinnisomandit puudutavad kitsendused.

Detailplaneering koostatakse üldjuhul saavutamaks üldplaneeringuga kavandatu elluviimist, kuid sellega võib taotleda ka üldplaneeringu osalist muutmist (va käesolevas planeeringus kehtestatud keelu korral). Detailplaneeringu koostamist Vihula valla territooriumil korraldab Vihula Valla-valitsus, kes võib sõlmida lepingu detailplaneeringu koostamise, korraldamise ja finantseerimise õiguse andmiseks kinnisasja omanikule või teistele isikutele, kellel on soov antud maa-alale ehitada. Kui detailplaneeringu läbiviimist finantseerib maaomanik või ehitustegevusest huvitatu, on kohalikul omavalitsusel kohustus korraldada avalikkusega suhtlemist planeeringuprotsessi käigus.

Vastavalt *Planeerimisseadusele* (RT I 2002, 99, 579) on detailplaneeringu koostamine kohustuslik linnades ja alevites ning alevike ja külade olemasolevatel ja kavandatavatel selgelt piiritletatavatel kompaktsel asustusega territooriumi osadel:

- 1) uute hoonete, välja arvatud üksikelamu kõrvalhooned, suvila kõrvalhooned ja aiamaja kõrvalhooned ning teised kuni 20 m² ehitusaluse pindalaga väikehooned, ehitusprojekti koostamise ja püstitamise aluseks;
- 2) olemasolevate hoonete, välja arvatud üksikelamu, suvila ja aiamaja ning nende kõrvalhooned, maapealsest kubatuurist üle 33 protsendi suuruse laiendamise ja selle ehitusprojekti koostamise aluseks;
- 3) maa-alade kruntideks jaotamise korral.

Detailplaneeringut võib koostada nii paari krundi piiride muutmiseks kui ka suuremale elamu- või tööstuspiirkonnale. Maa-ala sobiv suurus on harilikult konkreetselt ehitamisele mineva krundi või kruntide suurus.

Väiksemate maa-alade detailplaneerimise hõlbustamiseks on seaduses detailplaneeringu koostamise lihtsustatud kord.

12.2 Detailplaneeringute koostamise soovituslik järjestus

Detailplaneeringute koostamise järjestus sõltub elu poolt dikteeritud vajadustest ja investeerijate ning ehitada soovijate olemasolust. Käesolev üldplaneering detailplaneeringute koostamise järjestust ei määra, sest enamus koostatavatest detailplaneeringutest on vajalikud era- või ärihuvide realiseerimiseks. Vallal ei ole otstarbekas erakapitalil koostatavate tööde järjestust määrata.

13 STRATEEGILINE KESKKONNAMÕJU HINDAMINE

Alates 01.01.2001 hakkas keskkonnamõju hindamist reguleerima *Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnaauditeerimise seadus* (RT I 2000, 54, 348; 2002, 61, 375; 63, 387). Seadus sätestab, et kõigile planeeringutele koostatakse strateegiline keskkonnamõju hindamine, mis avalikustatakse koos planeeringu avalikustamisega vastavalt *Planeerimis- ja ehitusseaduse* (RT I 1995, 59, 1006; 1996, 36, 738; 49, 953; 1999, 27, 380; 29, 398, 29, 399; 2000, 54, 348; 2001, 42, 234; 50, 283; 65, 377; 2002, 47, 297; 53, 336; 63, 387) nõuetele. Kuna käesolev planeering on vastuvõetud enne 01.01.2003 siis menetletakse see lõpuni *Planeerimis- ja ehitusseaduse* järgi.

Strateegilise keskkonnamõju hindamise (SKMH) eesmärk on planeeringu elluviimisest tulenevate otsuste ja kaudsete keskkonna muudatuste analüüsimine, võimalike kahjulike mõjude prognoosimine ning vajadusel leevendavate meetmete välja pakkumine. Keskkonnamõju hindamise läbiviimine peab juhtima tähelepanu, millised võivad olla keskkonnaküsimustega arvestamata jätmisest tuleneda võivad tagajärjed ning annab planeeringu tellijale, koostajale ja avalikkusele teada erinevate arengustenaariumide mõjust nii loodus- kui ka sotsiaal-majanduslikule keskkonnale.

SKMH hindamine on üks osa üldplaneeringu koostamisest. Hindamine peaks aitama selgitada, kuidas ja miks jõuti lõpliku planeeringulahenduseni. Põhieesmärk planeeringu koostamisel on olnud keskkonnakasutamise ja ehitustegevuse senisest täpsem reguleerimine. Seega polnud ekspertidel palju võimalusi käsitleda ja võrrelda erinevaid konkreetseid ja samas reaalseid alternatiive, kuigi SKMH läbiviimise mõte ongi eelkõige võimalike variantide omavaheline võrdlemine lähtudes nende olulisest keskkonnamõjust.

SKMH koostamisel seati eesmärgiks mitte dubleerida üldplaneeringu seletuskirjas toodud ja käsitleda eelkõige selliseid keskkonnamõjusid, mis tulenevad otseselt üldplaneeringuga kavandatud muudatustest ja on peetud oluliseks. Püüti vältida liigset informatsiooni, millel puudub praktiline vajadus ja otsene seos käesoleva üldplaneeringu eesmärkide ja põhimõtetega.

SKMH-s on analüüsitud nelja kõige olulisema püsiva tegevuse mõju valla elukeskkonnale, milleks on elamuehitus, sadamate ja laurite ehitus, turismi kasv ja tootmis- ja ärimaade osakaalu suurenemine vallas. Samuti on mõjude hindamisel kasutatud maastikulist lähenemist, mis tähendas seda, et välja on selgitatud piirkonnad kus tekib koormus ressursidele ja ökosüsteemidele.

SKMH-s on esile toodud erinevate tegevustega kaasnevad positiivsed ja negatiivsed mõjud. Positiivsed on need mõjud, mis aitavad kaasa keskkonna- ja säästva arengu eesmärkide saavutamisele; negatiivsed mõjud on keskkonnale ebasoodsad mõjud, mis võivad kaasneda seatud arengueesmärkide saavutamisel keskkonnale. Negatiivse mõju olemasolu korral on välja toodud ka võimalikud leevendusvariandid mõju ulatuse vähendamiseks.

Et Vihula vald on osa Lahemaa Rahvuspargist, on strateegiliste keskkonnamõjude hindamises käsitletud Vihula valla üldplaneeringu elluviimisest tulenevaid positiivseid ja negatiivseid mõjusid Lahemaa Rahvuspargile.

13.1 Vihula vald Lahemaa Rahvuspargi osana

Lahemaa Rahvuspark moodustab suurema osa Vihula valla territooriumist (ca 60%). Kuna rahvuspargis kehtivad rangemad reeglid kui mujal asustuses (vt *Lisa 3 Lahemaa Rahvuspargi kaitse-eeskiri*), on üldplaneeringu koostamise käigus käsitletud üldplaneeringu elluviimisega kaasnevaid mõjusid Lahemaa Rahvuspargi aladele. Üldplaneeringulahenduse koostamisel on järgitud kaitse-eeskirjast tulenevaid piiranguid ja rahvuspargi loomisel olnud põhimõtteid, kuid samas on otsuste ja erinevate stsenaariumite kaalumisel arvestatud valla elanike ja vallavalitsuse ettepanekutega maakasutamise ja ehitamise põhimõtete osas. Rahvuspargi loomisel lähtuti sellest, et rahvuspargi üheks eripäraks on tänapäevase elutegevuse jätkumine pargi territooriumil. Seepärast on püütud tasakaalus rahvuspargi põhimõtetega muuta paremaks valla elanike elukeskkonda.

Peamine üldplaneeringust tulenev positiivne mõju rahvuspargile ja kogu vallale on, **et üldplaneering reguleerib ehitustegevust ja maakasutamise põhimõtteid**. Seni on ehitamise suhtes olnud erinevate osapoolte arvamused väga erinevad, mis on tekitanud teravaid vastuolusid rahvuspargi administratsiooni ja Vihula vallavalitsuse, kohalike elanike ning maaomanike vahel. Üldplaneeringu koostamisel on püütud erinevaid osapooli kaasata ja sedakaudu leida parim võimalik lahendus arvestades erinevate huvigruppide põhjendatud ettepanekuid. Paljude konfliktide algus pärineb aga Eesti seaduste vahelistes vastuoludes, mille lahendamine ei ole võimalik üldplaneeringu raames. Planeeringu koostamisel lähtuti eelkõige KOKS ja PES alusel oma-valitsusele pandud kohustuste täitmise vajadusest. Oluliseks peeti panna paika võimalikult täpsed reeglid, et vähendada otsuste tegemisel subjektiivse arvamuse mõju.

Üldplaneeringus on tehtud ettepanekuid miljööväärtuslike hoonestusalade määratlemiseks, mis on säilinud väärtuste kaitsmise seisukohalt positiivne. Planeeringuga on määratletud tingimused, kuidas tagada paikkonnale ainuomaste maastike (sh kultuurmaastike) ja asulate ajaloolise ning kultuuri-väärtusliku miljöö säilimine. Miljööväärtuslikele hoonestusaladele ehitamise reegleid on eraldi põhjalikult käsitletud üldplaneeringu peatükis 10. 2 ja 11. 2.

Teiseks oluliseks keskkonnamõjuks Lahemaa Rahvuspargi jaoks on turismi kasv, millel on nii negatiivseid kui positiivseid mõjusid. Turismi võimalikust kasvust tulenevaid keskkonnamõjusid on kirjeldatud peatükis 13.4.

13.2 Elamuehitus

Elamumaid on planeeritud nii olemasolevatesse kompaktsetesse tiheda asustusega rannaküladesse, külade laienduseks kui ka eraldi piirkondadesse hajaasustuses.

Elamumaade planeerimise üks põhimõtetest on olemasolevate kompaktse struktuuriga **külade tihendamine ja laiendamine**. Asustust on tihendatud või laiendatud Käsmu, Vergi, Mustoja, Altja, Natturi Karepa ja Toolse külas ning Võsu alevikus. Tihendamisel on tähtis, et väljakujunenud asustusstruktuur säiliks ja ehitatavad hooned haakuks ümbritsevasse keskkonda. Ehitamise reeglid on üldplaneeringus määratletud miljööväärtuslikele hoonestusaladele ja perspektiivsetele elamualadele ehitamisel (vt ptk 10.2, 10.3 ja 11.2).

Tihendamine on mõistlik ja ökonoomne, kuna seeläbi tekib võimalus potentsiaalsete ressursside kasutamiseks, olemasolevate piirkondade heakorrastamiseks ja sealse elukvaliteedi tõstmiseks. Näiteks praegu on mitmetes külates probleemideks teede halb sõidetavus, elektrivarustuse ja side kehv olukord ning vee- ja kanalisatsiooni torustike puudumine. Uute terviklike elamupiirkondade planeerimisel oleksid need probleemid paremini lahendatavad. Tihendamisega heakorrastatakse ka olemasolevad väärtusliku kõrghaljastusega ja lagunevate ehitistega alad asulate sees ja rajatakse uut haljastust hoonete ümber.

Perspektiivsed elamualad hajaasustuses on Võsu alevikust ida pool, Võsu ja Käsmu vahelisel alal, Karepa ja Toolse külas kaardil tähistatud aladel. Ehitamise reeglid perspektiivsetele elamuehituse reservmaadele on toodud peatükis 10.2, 10.3 ja 11.2.

Üldplaneeringu koostamise käigus koostas Vihula vallavalitsus pöördumise Keskkonnaministri poole ranna ja kalda ulatuse ja ehituskeeluvööndi ulatuse vähendamiseks. Ehituskeeluvööndi vähendamine on paljudes kohtades põhjendatud.

Toolse ja Karepa külates on taotletud ranna- ja ehituskeeluvööndi vähendamist mereranda kulgeva teeni, mis on looduses selgelt eristatav mereranna piir. Et rannateede ääres paikneb olemasolev hoonestus ja soov ehitada on valdavalt olemasoleva hoonestuse vahel paiknevatele olemasolevatele vundamentidele, on kahjustused looduskeskkonnale aktsepteeritavad. Ehitamisel tuleb koostada detailplaneering.

Altja külas on kahe kinnistu ulatuses taotletud ehituskeeluvööndi vähendamist 100 m-ni. Ala on lage ning väärtuslikku kõrghaljastust maha ei võetaks. Uute hoonete ehitamine ei riku küla struktuuri, kui järgitakse üldplaneeringus toodud ehitamise reegleid. Vaade merele jääks avatuks. Mõlemal pool kinnistuid on olemasolevad hooned. Kahele erandkorras hoonestatavale krundile võiks eelistada vanade palkmajade toomist uute hoonete ehitamisele. Palkmaja arhitektuurne lahendus tuleb enne maja ära toomist fotode ja hoone

inventeerimisaruande alusel kooskõlastada Lahemaa Rahvusparkiga. Ehitamisel tuleb koostada detailplaneering.

Haili külas, ühe kinnistu ulatuses tehakse ettepanek kalda ulatuse vähendamiseks Mustoja jõe ääres 40 m-ni. Vaadeldav ala on jõeäärsel nõlvakul paiknev lage rohumaa. Olemasolev metsaala krundi ääres säilib. Hoone ehitamisel oleksid kahjustused looduskeskkonnale minimaalsed. Hoone rajamine kaasaegse reoveekäitlemise tehnoloogia kasutamisel ei avaldaks ka mõju jõe veerežiimile.

Võsu alevikus, Võsu jõe ääres, on ehituskeeluvööndi ja kalda ulatuseks taotletud 25 m. Jõe kallastel on olemasolev traditsiooniline hoonestus. Jõe kaldal vahelduvad lagedad alad metsatukkadega. Olemasolev väärtuslik kõrghaljastus tuleb säilitada. Ehitamisel tuleb koostada detailplaneering, kuna Võsu on määratud tihehoonestusalaks. Vajadusel tuleb vallavalitsusel määrata detailseimaid hoonestustingimused detailplaneeringu koostamise faasis.

Võib öelda, et ranna- ja kalda ulatuse ning ehituskeeluvööndi vähendamisel eelpool toodud kohtades on keskkonnamõjud väheolulised, kui järgitakse üldplaneeringuga kehtestatud piiranguid ja reegleid. Ehitamise aluseks tuleb koostada detailplaneering, kus tuleb põhjalikult käsitleda keskkonnaga seotud küsimusi. Oluline on, et juurdepääs merele oleks tagatud.

Kokkuvõttes võib öelda, et iga ehitusprojekti elluviimine tekitab paratamatult püsivaid muudatusi keskkonnas. Peamine negatiivne keskkonnamõju ehitustegevuse korral võib olla looduslike koosluste hävimine, loodusliku reljeefi muutmine ja mõjud pinnasele (alustaimestiku tallamine ehitustegevuse käigus). Ehitusaladel tuleb säilitada eksisteerivat väärtuslikku haljastust ja looduslikku **pinnareljeefi**. Vihula vallas tuleb eelistada loodus-sõbralikku ehitusviisi, kasutades ökoloogilisi piirkonnale omaseid materjale ja tehnikaid. Ehitamisel on soovitatav kasutada kergeid ehitusmasinaid ja vältida puude vigastamist ehitustegevuse käigus. Soovitatav on eelistada vanade teede ja sihtide korrastamist uute rajamisele ning võimalikult vähe rajada asfaltkatendiga teid ja parklaid, eelistada pinnasteede rajamist. Reovee- ja jäätmekäitlusrajatised tuleb paigutada aladele, kus need kõige vähem ohustavad keskkonda.

Teine võimalik oht on, et miljööväärtuslikele aladele rajatakse uusi hooned, rajatisi, teid, aedu jms ja planeeritakse maakasutust nii, et rikutakse pöördumatult olemasolevaid väärtusi. Selleks on ette nähtud ehitustegevuse piirangud väärtuslikele hoonestusaladele (ptk. 10. 2 ja 11.2). Leevendava meetmena tuleks vallal korraldada üritusi, kus tutvustataks piirkonna ehitustraditsioone ja olemasoleva keskkonna väärtuseid.

Peamise positiivse keskkonnamõjuna võib välja tuua elukeskkonna kvaliteedi ja elamistingimuste paranemise. Uute elanike tulek valda toob mahajäänud piirkondadesse elu. Paranevad infrastruktuur ja transpordikorraldus. Ehitustegevuse tagajärjel heakorrastatakse olemasolevad laokil krundid-

puhastatakse võsast ja likvideeritakse omavolilised prügilad- ning rajatakse uut haljastust.

Kokkuvõttes võib tõdeda, et elamumaade planeerimine Vihula valda on positiivse keskkonnamõjuga, kui järgitakse üldplaneeringuga kehtestatud piiranguid ja reegleid. Kuna tegemist on rahvuspargi alaga, tuleb vallal korraldada ranget ehitusjärelevalvet, et vältida ebaseaduslike hoonete ehitamist ning kehtestatud reeglite eiramist.

13.3 Sadamad ja lautrid

Käesoleva üldplaneeringuga on sadamate maad reserveeritud Käsmu ja Võsu alevikus. Rannalautrite rajamine on lubatud on Natturi külla, Linnamäele Eru külas, Palgilõugasse Käsmu külas, Väheliivu nukile, Vahiranna lähedale, Pihlaspea neeme juurde ja Türiineeme juurde kaardil tähistatud alal.

Sadamate planeerimisel Vihula valda on lähtutud põhimõttest ära kasutada olemasolevaid sadamaehitisi ning eelistatud on vanade sadamate taastamine uute rajamisele. Igasugune sadamate rajamine põhjustab muudatusi meresetete liikumises. Kui ehitada vanasse sadamakohta, on mõjud rannikuprotsessidele minimaalsed.

Eelistatud on väikepaatide sadamate ehitamine. **Vastavalt käesolevale üldplaneeringule toimub kõikide sadamate rekonstrueerimisel, millega kaasneb sadama vee- või maa-ala suurenemine ning uute sadamate ja rajamisel koostada enne projekteerimise alustamist detailplaneering koos keskkonnamõjude hindamisega.**

Rohkem kui seitsme sildumiskohaga lautrite väljaehitamine saab toimuda detailplaneeringu alusel koostatud ehitusprojekti alusel. Vajadusel tuleb lautrite detailplaneeringutele koostada keskkonnamõjude hindamine.

Käsmu külas on ajalooliselt kujunenud sadamakoht Võrkneemel. Olemasolevatest rajatistest on säilinud vanad paadikuurid ja sadamakai. Olemasolevad ehitised tuleks rekonstrueerida ja et tegemist on miljööväärtsaliku hoonestusalaga, tuleb uute hoonete ehitamisel jälgida nende sobivust ümbritsevasse keskkonda. **Käsmu külla Võrkneemele võib ehitada väikepaatide sadama, mille ehitamise aluseks tuleb koostada detailplaneering koos keskkonnamõjude hindamisega.**

Võsu alevikku on planeeritud sadam Jaanioja suudmesse. Jaanioja suudme juures on säilinud vana muul ja juurdepääs planeeritavale alale maismaa poolt on hea. Süvendada tuleb juurdepääsu mere poolt. Sadama planeerimisel tuleb uurida ka liikuvate liivade olemasolu piirkonnas. Positiivne on, et potentsiaalsele turismikeskusele on loodud juurdepääs meritsi. **Võsu sadama ehitamiseks tuleb koostada detailplaneering koos keskkonnamõjude hindamisega.**

Et planeeritud on rekonstrueerida ajaloolised sadamakohad, on negatiivsed keskkonnamõjud suhteliselt väikese ulatusega. Peamiseks negatiivseks

keskkonnamõjuks, mis sadamate rekonstrueerimisega kaasneb, on võimalik looduslike koosluste hävimine ehituskohtade läheduses, hävida võivad kalda- taimestik, põhjataimestik ja -loomastiku ning veelindude ja kalade kudemis- kohad. Samas on lähtutud põhimõttest, et sadamaid ei rekonstrueerita väärtuslike või haruldaste kooslustega ranna-aladel. Enne sadamate rajamist tuleb teostada uuring lindude viibimisest otseses laevaliikluse mõjupiirkonnas. Uuringu tulemused võimaldavad minimaliseerida laevaliiklust lindude pesitsemis- ja sulgimisalade lähedal ning vajadusel piirata veeliikluse intensiivsust lindude pesitsemisajal (aprill-juuni).

Sadamate rekonstrueerimisega kaasnevad ka geoloogilised mõjud, muutub looduslik merepõhi ja rannikureljeef. Sadamate rekonstrueerimine võib tekitada mõningast pinna- ja põhjavete reostust ning pinnase erosiooni veeliikluse puhul. Põhjavete kaitseks tuleks teostada põhjavete perioodilist seiret ja korraldada erosiooniprotsessi seiret (näiteks ruutproovide abil).

Laevaliikluse elavnemisega tekib õnnetusrisk. Selle ennetamiseks tuleks töötada omavalituse ja vastavate riigi ametkondade koostöös välja tegutsemismeetmed võimalike õnnetuste korral. Määratleda tuleb laevateed ja tähistada need kaasaegsel tasemel meremärkidega.

Sadamate rekonstrueerimisel on mitmed positiivsed keskkonnamõjud, mis on summaarselt suuremad kui eelpool kirjeldatud negatiivsed mõjud.

Planeeritav ala on pikkade meresõidu traditsioonidega. Vanad sadamaalad paadikuurid seisavad kasutuseta ja lagunevad. Vanade sadamakohtade taastamine parandab ja aitab ära kasutada olemasolevaid ehitisi ja rajatisi ning ühtlasi paraneb piirkondade heakord.

Oma asukoha tõttu omab valla rannik väga suurt mereturismialast potentsiaali ning sadamate rajamisega paranevad liikumistingimused veeteid pidi. Mereturismi elavnemine toob piirkonda uusi investeeringuid ning seetõttu on võimalik ka töökohtade arvu suurenemine.

Veeteede märgistamise tõttu väheneb õnnetuste risk. Samuti paranevad vetelpääste ja reostustõrje tegevus.

13.4 Puhketegevuse mõju

Käesoleva üldplaneeringu elluviimisel on ette näha mõningast puhketegevuse kasvu, millega kaasnevad nii negatiivsed kui ka positiivsed keskkonnamõjud. Et vältida stiihilise ja kontrollimatu puhketegevuse kasvu, on käesolevas üldplaneeringus põhirõhk asetatud keskkonnasõbraliku turismi ja puhketegevuse arendamisele, hajutades tegevust võimalikult laiale alale. **Vihula vallas on eelistatud reisikorralduse viisiks ökoturism. Ökoturism on reisikorralduse viis, mis ei määra, kus reisitakse, vaid kuidas seda tehakse: loodust ja kultuuriväärtusi säästes, piirkonna majandust edendades ja reisijate rahulolu teenides.**

Sellele vaatamata on peamine negatiivne keskkonnamõju oht, et mõned väärtuslikud looduspiirkonnad koormatakse intensiivse rekreatiivse tegevusega. Vihula vallas on puhke- ja turismialana ette nähtud kogu vallas asuv Lahemaa Rahvuspargi osa ja Toolse linnusevaremete ja mäeveeruga piirnev ala. Lokaalsete puhkealadena on käsitletavat ka Vainupea rannaala, Käsnu järv, Eru rannaala, Kuusiku rand (Käsnu poolsaarel), Käsnu meremuuseumiga piirnev ala, Võsu rand, Lobi neeme tipp, Pihlaspea rannaala ning Altja- Mustoja rannaala. Puhkealad on ka valla territooriumil asuvad riigimetsad. Et vältida kontrollimatut ja stiihilist turistide liikumist ning suurt liikluskoormust teatud aladel, tuleb puhkajate liikumist reguleerida viitadega. Puhkealade parkimine tuleb samuti korraldada. Puhkajatele tuleb jagada infot ööbimis- ja telkimiskohtadest. Teabe õigel jagamisel saab liikumist reguleerida ja külastajate arv ei koorma väärtuslikke looduspiirkondi.

Ökoturismi teenindusala algab sealt, kus loodus on tulijate vastuvõtuks ette valmistatud. **Hädavajalikud ehitised – matkarajad märgaladele ja tundlikele rannaladele (liivaluited)- tuleb loodusesse ehitada enne suurte hulkade huviliste saabumist.**

Kontrollimatu ja stiihilise puhketegevuse suurenemise korral on negatiivseks keskkonnamõjuks looduslike koosluste hävimine. Ohustatud on eelkõige rannataimestik ja metsakooslused (alustaimestiku tallamine, lindude häirimine jne). Selle vältimiseks on määratletud keskkonna seisukohalt tundlikud alad, mis ei sobi puhketegevuse arenduseks. See võimaldab väärtuslikud metsapiirkonnad ja looduskaitse seisukohalt väärtuslikud alad säilitata puutumatutena.

Negatiivsed mõjud on ka soovinatud muutused kohalike elanike elurütmis seoses puhkajate arvu tõusuga. See võib põhjustada konflikte püsielanike ja puhkajate vahel.

Positiivne keskkonnamõju on piirkonna rekreatsiooniressursside ära kasutamine. Paranevad Tallinna ja Rakvere elanike vaba aja veetmise võimalused. Hooajaline asustus toob investeeringuid ja teenuste tarbijaid, mille tagajärjel võib ette näha valla majandusliku arengu intensiivistumist ja kohaliku elanikkonna tööhõive suurenemist.

Kokkuvõtteks võib öelda, et kui kasutada eelpool kirjeldatud leevendavaid meetmeid, on kahjustused looduskeskkonnale aktsepteeritavad.

13.5 Tootmine, äri- ja teenindus

Käesoleva üldplaneeringuga pole olulise suurusega uusi tööstusalasid valda kavandatud. Tootmismaad on reserveeritud Võsu aleviku äärealale uue väiketööstusettevõtte rajamiseks. Alal paiknevad olemasolevad laod. Tootmisala paikneb ühel väiksel kompaktsel alal, valitsevate tuulte suhtes soodsalt ja jääb kaugele elamumaadest ja Võsu keskusest, mis on positiivne. Positiivseteks aspektideks on kasutamata endise tootmisobjekti kasutuselevõtt, mis läbi territoorium heakorrastatakse. Tootmisala väljaehitamiseks tuleb koostada detailplaneering. **Vastavalt käesolevale üldplaneeringule on kõigi**

uute tootmis- ja tööstusalade kasutuselevõtt võimalik ainult läbi detailplaneeringu. See tagab valla kontrolli ehitamise ja võimaliku keskkonnareostuse tekke üle.

Uusi ärimaid on kavandatud Võsu alevikku ning Käsmu ja Vergi küladesse. Uute ärialade määramise eesmärk on eelkõige parandada teeninduse ja kaubandust taset ning luua lisatöökohti. Äriotstarbelisi maid on reserveeritud vähe ja nende ulatus ei avalda olulisi keskkonnamõjusid. **Olulise positiivse keskkonnamõjuga on olemasolevate lagunevate objektide kasutuselevõtmine ja heakorrastamine Võsu alevikus.**

Tagamaks kontrolli ärialade väljaehitamise üle on peetud otstarbekas seada käesoleva planeeringu peatükis 10.4 piirangud ärihoonete rajamisele.

13.6 Avalikustamine

Planeeringu ja selle strateegilise keskkonnamõju hinnangu läbi viimine on toimunud vastavalt *Planeerimis- ja ehitusseaduses* toodud planeeringu avalikustamise nõuetele. Planeeringu strateegilise kesk-konnamõju hinnangu koostamiseks programmi koostamist *Keskkonna-mõju hindamise ja keskkonnauditeerimise seadus* ei nõua, sest erinevalt tavalisest keskkonnamõju hindamisest ei toimu planeeringu strateegilise keskkonnamõju hinnangu koostamisel ja avalikustamisel vastavalt *Planeerimis- ja ehitusseadusele* KMH programmi avalikustamist.

Avalikud arutelud, mil tutvustati strateegiliste keskkonnamõjude hindamist, toimusid Vihulas järgmiselt:

- 28. 11. 2001
- 07. 03. 2002
- 23. 04. 2002
- 09. 08. 2002

Aruteludest teatati vastavalt seaduse nõuetele, samuti kutsuti aruteludest osa võtma Lääne-Virumaa Keskkonnateenistuse ja Lahemaa Rahvusparki administratsiooni esindajad. Seoses rannaalade pilootprojektiga olid paljudel koosolekutel kohal ka Keskkonnaministeeriumi esindajad. Toimunud arutelud on protokollitud ja need sisalduvad *Vihula valla üldplaneeringu dokumentatsiooni* kaustas.

Lähtuvalt eeltoodust saab väita, et avalikustamine on olnud piisav. Inimeste osalus on olnud vägagi aktiivne. Avalike arutelude osavõtjate nimekirjad tuuakse ära käesoleva üldplaneeringu protsessi dokumentatsiooni kaustas.

13.7 Kokkuvõte

Käesolev planeering loob eelkõige eeldused olemasolevate ja uute alade paremaks kasutamiseks lähtuvalt juba välja kujunenud ehitus- ja maakasutustraditsioonidest.

Kokkuvõtvalt võib väita, et üldplaneering ja selle maakasutusstrateegia elluviimine kõrvaldab mitmeid seniseid probleeme ning kontroll olukorra üle piirkonnas muutub senisest paremaks. **Lähtudes sellest võib tõdeda, et Vihula valla üldplaneeringu elluviimine ei too kaasa olulises mahu negatiivseid keskkonnamõjusid.** Planeeringu elluviimisel tuleks rakendada eri tegevusvaldkondi analüüsivates peatükkides toodud leevendavaid meetmeid.

14 KASUTATUD KIRJANDUS

1. Aasalo, L., 1980. Põllumajandusmaastik Eestis. Tallinn
2. *Eesti 2010*, 2001. Keskkonnaministeerium. ;
3. Eesti arhitektuur. Harjumaa, Järvamaa, Raplamaa, Lääne-Virumaa, Ida-Virumaa. 1997. Tallinn
4. Eesti järved. 1968. Tallinn
5. Eesti kaitsealad-Geoloogia ja Vesi. 1996. Koost. H. Kink. Toim. A. Raukas, T. Kaasik. Stocholmi Keskkonna Instituut, Geoloogia Instituut. Tallinn
6. Eesti Keskkonnaministeerium ja Muinsuskaitseinspeksioon. 2001. Seitsme Eesti väikelinna identiteedi projekt. Tallinn
7. Eesti maastikud. 1984. Tallinn
8. Eesti mullastiku kaart.
9. Eesti NSV jõgede, ojade ja kraavide ametlik nimestik. 1986. Eesti NSV MN ja Eesti Veemajanduseinspeksioon. Tallinn
10. Eesti NSV jõgede, ojade ja kraavide ametlik nimestik. 1986. Valgus. Tallinn
11. Eesti NSV Kliimaatlant
12. Eesti paigastike kaart. TÜ Geograafia Instituut.
13. Eesti pinnakatte kaart. Eesti Geoloogiakeskus.
14. Eesti ranna- ja luhaniidud. 1996. Tallinn
15. Eesti turbavarud. 1992. Koost. M. Orru. RE Eesti Geoloogiakeskus. Tallinn
16. Eesti valdade rahvastik. 1995. Riigi Statistikaamet Tallinn
17. Eesti valdade rahvastik. 1996. Riigi Statistikaamet Tallinn
18. Eesti valdade rahvastik. 1997. Riigi Statistikaamet Tallinn
19. Hanes, H. 1995. Tallinna puitlinnaosad. Süda-Tatari ja Kalamaja. Boverket, Karlskrona.
20. Hea põllumajandustava. 2001. Tallinn
21. Linkrus, E. 1998. Põhja-Eesti rannikumadalik ja Soome lahesaared. Tallinn
22. Linnus, J. Rännates Lahemaa külades. Eesti Loodus, 1972.
23. Looduse õpperajad. 1986. Koost. J. Eilart. Eesti NSV Looduskaitse Selts. Tallinn
24. *Lääne-Viru maakonnaplaneering 2010+*, Lääne-Viru Maavalitus
25. Masing, V. 1992. Ökoloogia leksikon. Tallinn
26. Mäemets, A. 1977. Eesti NSV järved ja nende kaitse. Tallinn.
27. Paal, J., Ilomets, M., Fremstad, E., Moen, A., Børset, E., Kuusemets, V., Truus, L., Leibar, E., 1999. Eesti märgalade inventariseerimine 1997. a. Projekti "Eesti märgalade kaitse ja majandamise strateegia" aruanne. Eesti loodusfoto, Tartu
28. Palang, H. 1994. Maastikud meie sees ja meie ümber. Elva
29. Rohelise võrgustiku määratlemise üldised alused maakonna planeeringus. 2000. Tartu
30. Tummeleht, L-I. 2001. Läänemaa väärtuslikud maastikud. Ekspertarvamus. Rakvere.
31. Valk, U. Eesti sood. 1988. Tallinn
32. Valk, U. 1988. Eesti sood. Valgus, Tallinn

33. Väärtuslike maastike määratlemine. 2001. Hiiumaa-Tartu-Viljandi
34. *Soovitused üldplaneeringu koostamiseks*. Toimetaja Kaur Lass, koostanud Entec AS, Tallinn, Keskkonnaministeerium, 2000. a;
35. *Vihula valla arengukava*, OÜ Geomedia ja Vihula Vallavalitus 2001. a;

15 LISAD